

Laura Lodenius &
Timo Mielonen (toim.)

Näkökulmia Ukrainan todellisuuteen

Suomen Rauhanliitto - Finlands Fredsförbund

Teos on julkaistu ulkoasiainministeriön avustuksella kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen.

© Tekijät, ellei artikkelin tai kuvien yhteydessä ole toisin mainittu.

Kannen kuvat: Ivan Bandura ja Sasha Maksymenko

ISBN 978-951-919-350-2

Sisältö

Alkusanat	5
Vaikea historia	9
<i>Peter Lodenius</i>	
Korruptio	12
<i>Peter Lodenius</i>	
Ukraina kaivaa maata jalkojensa alta: Kuinka valtio on myymässä hiilityöläiset	15
<i>Vitalii Atanasov</i>	
Ukraina ei ole mustavalkoinen	25
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Kaksi Andreita	30
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Krimillä sananvapaus korvautuu sanomattomuuden vapaudella	54
“Jaetaan Ukraina kahtia”	59
<i>Peter Lodenius</i>	
Oikeudenkäynti Odessan yhteenotoista	62
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Ukrainan Oikeistopataljoonat	65
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Politiikkaa vai inhimillisyyttä?	71
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Terveisiä Mariupolista: sota, koiria ja muita ihmisiä	75
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Sanka	78
<i>Oxana Chelysheva</i>	
Koulut ohjaavat muutosta demokratiaan Ukrainassa	81
<i>Iryna Sabor</i>	

Alkusanat

Ukrainan lähihistorian merkittävimmät poliittiset tapahtumat on helppo luetella. Marraskuussa 2013 Ukrainan silloinen presidentti Viktor Janukovyts̆ ilmoitti, ettei Euroopan unionin kanssa valmiiksi neuvoteltua vapaakauppa- ja assosiaatiosopimusta allekirjoiteta. Janukovyts̆in päätökseen vaikutti Venäjän vahva poliittinen ja taloudellinen painostus. Venäjän tavoitteena oli saada Ukraina mukaan Euraasian unioniin.

Ukrainalaiset eivät hyväksyneet Janukovyts̆in ratkaisua. Syntyi Maidan-liike, joka kokosi Kiovan itsenäisydenaukiolle eri arvioiden mukaan vajaan puolesta miljoonasta lähes miljoonaan mielenosoittajaa loppuvuodesta 2013 ja alkuvuodesta 2014. Kiovasta protestointi levisi Ukrainan muihin osiin. Kaikkiaan runsaassa 30 kaupungissa protestit kokosivat muutamista kymmenistä kymmeniin tuhansiin mielenosoittajia.

Helmikuussa 2014 väkivaltaisten mielenosoitusten seurauksena ja kolmen EU-maan ulkoministerin sekä Venäjän korkean edustajan avustamana syntyi sopimus, jonka hyväksyivät niin Maidan, Ukrainan parlamentin oppositio kuin Janukovyts̆kin. Sopimus kuitenkin

raukesi, kun Janukovyts̆ 22. helmikuuta pakeni Venäjälle.

Maidan-liikehdintä kokosi myös äärinationalistisiksi ja fasistisiksikin luonnehdittavia voimia, mutta ne eivät olleet protestiliikkeen johdossa. Maidan-liikkeen loppu oli yli sadan ihmisen ampuminen helmikuussa 2014. Vieläkään ei ole lopullista selvyyttä syyllisistä.

Janukovyts̆in lähtö Ukrainasta oli yllätys myös venäjälle, joka kuitenkin leimasi hänen syrjäyttämisen fasistikaappaukseksi. Lisäksi Venäjä käynnisti Krimin niemimaan haltuun ottamisen lähettämällä niemimaalle tunnuksettomia sotilaita, niin kutsuttuja pieniä vihreitä miehiä ja järjestämällä kansanäänestyksen Krimin liittämisestä Venäjään. Kansanäänestys, jonka laillisuus ja puolueettomuus on kyseenalaistettu, puolsi liittymistä Venäjään ja myöhemmin Venäjän duuma hyväksyi päätöksen 18. maaliskuuta 2014.

Toinen seuraus vuodenvaihteen 2013-2014 tapahtumista oli Itä-Ukrainan separatistien Venäjän tuella perustamat Donetsk ja Luhanskin kansantasavallat sekä sota separatistien ja Ukrainan hallituksen ja sitä tukevien aseellisten ryhmien välillä. Kahdesta osapuolten allekirjoitta-

masta tulitaukosopimuksesta huolimatta taistelut ovat jatkuneet jo kolmatta vuotta.

Huomattavasti vaikeampi tehtävä sen sijaan on selittää, miksi Ukrainassa soditaan tai miksi Venäjä päätti kansainvälisen oikeuden vastaisesti liittää Krimin alueeseensa. Ukrainan tapahtumia on yritetty selittää muun muassa ukrainalaisten ja venäläisten kansallisuuksien eroilla, kielieroilla tai historialliseen kokeemukseen perustuvilla yhteyksillä joko Venäjään tai länteen.

On selvää, että esimerkiksi Itä-Ukrainan kaivos- ja terästeollisuus on ollut taloudellisesti riippuvainen Venäjän toimittamasta energiasta, ja teollisuuden vienti on pääosin suuntautunut Venäjälle. Se ei kuitenkaan yksin selitä edes itäisen Ukrainan tapahtumien syitä. Oleellista on huomata, ettei Itä-Ukrainassa kaikki ole sujunut saman kaavan mukaan. Donetskissa ja Luhanskissa on taisteltu, mutta ei Harkovassa, eikä monissa muissakaan itäisen osan kaupungeissa.

Länsi-Ukraina puolestaan leimaa taloudellisten ja muiden historiallisten yhteyksien takia vahvempi kansallismielisyys ja suuntautuneisuus länteen. Huolestuttavaa myös on, että kansallismielisyys vahvistuu ja Ukrainan länsi- ja pohjoisosat ovat oikeistolaisten aseellisten ryhmien tukialuetta.

Ukrainassa on monia kansallismielisyyksiä ja kieliä, myös venäjää, joka useissa tapauksissa on ukrainan sijaan ensimmäinen kieli. Samoin Ukrainassa on useita eri uskontoja, mutta esimerkiksi ortodoksinen kirkko on jakautunut kolmeen kilpailevaan suuntaukseen.

Ukraina ei siis ole millään mitarilla monoliitti. Moni maan ulkopuolella ajattelee, että olemassa olevan kriisin keskiössä on juuri suhde Venäjään tai toive orientoitua länteen, jota Venäjä ei sulata. Ukrainalaisilla itsellään keskeistä on pettymys ukrainalaisiin politiikkoihin ja vallanpitäjiin. Pettymys liittyy myös Maidaniin asetettujen toiveiden romahtamiseen – Ukrainaa ei kyettykään uudistamaan, eikä korruptiosta päästy eroon, vaan uuden vallanpitäjät ovat yhtä huonoja ja korruptoituneita kuin aikaisemmatkin.

Maidanin tapahtumat ja niiden jälkeinen aika ovat myös vahvistaneet kansallismielisyyttä ja halua säilyttää itsenäisyys, joka koetaan uhatuksi. Vastaavasti varsinkin Länsi-Ukrainassa, EU:n raja-alueilla, monet ovat pettyneitä rajojen sulkeutumisesta ja sodan myötä kadonneesta liikkumisenvapaudesta, joka sotaa ennen oli todellisuutta.

Kuten kaikkialla maailmassa ukrainalaisillekin arjen ongelmat ja tulevaisuudennäkymät ovat aina tärkeämpiä kuin valtiosuhteet.

Riittävätkö rahat? Saako sairaalassa hoitoa? Mitä tapahtuu perheelle ja lapsille?

Inflaatio on ollut Ukrainassa korkea ja ihmisten ostovoima on koko ajan heikentynyt. Itäisissä osissa käydään oikeaa sotaa, jossa kuolee ja haavoittuu ihmisiä. Kaupunkien kadulla kulkee lapsikasvoisia asevelvollisia univormussa, ja torilla järjestetään kunniapraatajia kaatuneiden ylistykseksi. Vaikka Kiovassa on rauha, politiikka ja kauppa pyörivät omaan tahtiinsa, Ukrainassa on paljon ihmisiä, jotka tarvitsevat ruokaa, lääkkeitä ja humanitaarista apua.

Tavallisten ukrainalaisten huolet ja murheet tai heidän epävarmat tulevaisuudennäkymät päätyvät harvoin uutislähetysten ykkösuutisiksi tai lehtien etusivuille. Näin siitäkin huolimatta, ettei heillä ole ollut vaikutusmahdollisuuksia sotimisen aloittamiseen tai sen lopettamiseen. Taistelualueilla elävät siviilit ovat yhtä lailla sodan uhreja kuin kaatuneet tai haavoittuneet, mutta ei heidän kunniakseen paraateja järjestetä.

Tämän kirjan näkökulma Ukrainaan on mahdollisimman ukrainalainen. Artikkelit käsittelevät muun muassa humanitaarisen avun kuljettamisen ongelmia, kranaattitulituksessa kuolleiden toimittajien kohtaloa, Ukrainan historian painolastia, sairaiden lasten hoidon ongelmia sota-alueella tai Ukrainan

käynnissä olevaa koulu-uudistusta. Sodassa elämä ei pysähdy vaan se jatkuu, tosin monin verroin vaikeampana kuin rauhan aikaan.

Tällä hetkellä tuskin kukaan odottaa Ukrainan kriisiin nopeaa ratkaisua, niin toivottavaa kuin se olisikin. Ukrainalaiset voivat edesauttaa ratkaisua, mutta he tarvitsevat tukea, myös Euroopan unionilta.

Ukrainalla on assosiaatiosopimus EU:n kanssa, mutta täysjäsenyys on kaukana. Sen sijaan viisumivapauden toteutumisesta on realistisempaa toivoa. EU on kehunut Ukrainan viranomaisten ja presidentin Petro Porošenkon uudistuksia, vaikka kansalaisten mielestä kehitys on ollut hidasta, jopa lähes olematonta. EU on tukenut taloudellisesti ja asiantuntijavoimin esimerkiksi korruption vastaista työtä, ja joutunee tekemään sitä vielä aika pitkään.

Tähän mennessä EU:n rooli on ollut vähäinen, eikä unioni ole kyennyt muotoilemaan kestävää toimintalinjaa. Unionin sijaan keskeisessä asemassa erityisesti Minskin sopimuksista neuvoteltaessa on ollut kaksi unionin jäsenmaata, Saksa ja Ranska. Talouspakotteista Venäjälle on EU:ssa päätetty yksimielisesti, mutta pakotteet eivät voi olla EU:n politiikka, kuten unionin korkea edustaja Federica Mogherini on usein toistanut. Näin tietenkin on, mutta alkaisi olla korkea aika kyetä

myös määrittelemään kieltämistä selkeämmin EU:n ukrainapolitiikan sisältö.

Unionin menestysmahdollisuuksia vaikeuttaa sen sisäinen hajaannus. Kyse ei ole ainoastaan Britannian erosta vaan laajemmasta tyytymättömyydestä, joka useissa unionimaissa ilmenee kansallismielisten populististen liikkeiden ja puolueiden vahvistumisena. Puola ja Unkari ovat selkeimpiä esimerkkejä, mutta ongelma koskettaa myös muun muassa Ranskaa, Saksaa,

Tsekkiä ja Suomeakin.

Selvää myös on, ettei Ukrainan kriisiä voida ratkaista ilman Venäjää. Se puolestaan edellyttäisi EU:n ja Venäjän suhteiden lientymistä, samoin Venäjän uudelleenarviointia sen tuesta niin kutsutuille kansantasavalloille.

Joulukuussa 2016

Laura Lodenius

Timo Mielonen

Vaikea historia

Ukraina on usean kulttuurin maa – tämä antaa lisää voimaa, mutta tuottaa myös konflikteja. Länsi-Ukrainan, lähinnä Galitsian, historia eroaa täysin Keski- ja Itä-Ukrainan historiasta, ja erot näkyvät myös tämän päivän politiikassa.

Galitsian pääkaupungin Lvivin historia näkyy sen nimissä: Leopoli (latina: leijonan kaupunki), Lemberg (saksa), Lwów (puola), Lviv (ukraina). Kaupunki on säilynyt sotien tuhoista, nyt se on harmonisen tuntuinen keskieurooppalainen kaunis kaupunki, jossa on yli 700 000 asukasta.

Mutta pinnan alla kytee. Ilmapiiri on hämmentävän sotaista. Länsiukrainalainen 27-vuotias parlamentaarikko Volodymyr Parasiuk totesi 20.12.2016 Venäjän suurlähettiläänsä murhasta Istanbulissa: "Kun joku on valmis menemään näin pitkälle aatteidensa puolesta, totuuden puolesta, hän on sankari."

Tällainen äärintationalistinen ilmapiiri elää siis edelleen Lvivissa,

ei ehkä valtavirtana, mutta kuitenkin. Lviv toimi jo 1930-luvulla – siis ennen Galitsian liittämistä Ukrainaan toisen maailmansodan jälkeen – ukrainalaisen kansallismielisyyden alkukotina. Silloin se kohdistui puolalaisuuteen siitä huolimatta, että 50,4 % Lwówin asukkaista oli katolisia puolalaisia, 31,9 % juutalaisia, 15,9 % ukrainalaisia ja 2 % armenialaisia tai muuhun vähemmistöön kuuluvia. Maaseudulla asui enemmän ukrainalaisia. Ukrainalaisten, ei muiden, oikeuksia haluttiin puolustaa.

Kansallismielisen OUN-liikkeen henkinen johtaja Stepan Bandera antoi 1930-luvulla murhata sellaisia ukrainalaisia johtajia, jotka hänen mielestään olivat liian myöntyväisiä puolalaisille. Bandera jäi itse asiassa vähemmistöön tässä liikkeessä, mutta piti pintansa ja johti omaa ryhmittymää, OUN-B. Se jäi elämään – kun tänään puhutaan OUN:sta tarkoitetaan nimenomaan tätä linjaa.

Sodan aikana 1940-luvulla

muodostettiin OUN-B:n yhteyteen sotilasjärjestö UPA, joka lähinnä puhdisti länsiukrainalaisia alueita puolalaisista ja juutalaisista. Pahin välikohtaus tapahtui 1943, kun UPA murhasi lähes satatuhatta puolalaista kyläläistä Luoteis-Ukrainassa.

Bandera oli ajoittain yhteistyössä Saksan kanssa, mutta kun hänen kannattajansa Lwówissa julistivat 30.6.1941 Ukrainan tasavallan, hänet otettiin turvasäilöön ja sodan jälkeen hän eli maanpaossa Saksassa. Saksalaiset pidättivät ”tasavallan” johdon parin päivän sisällä. OUN-UPA ja Bandera jäivät myös täysin sivuun Ukrainan muodostumisesta vuonna 1945 ja sen jälkeisestä kehityksestä. Sen sijaan heidän ideologiansa on jäänyt elämään Länsi-Ukrainassa näihin päiviin asti.

Oranssivallankumouksen voima olisuurinlännessä, ja presidentti Viktor Juštšenko julisti Banderan ja UPA:n komentajan Roman Šuhevytšin Ukrainan sankareiksi. Lisäksi Juštšenko perusti Kansallisen muistin instituutin (UINP). Maidanin jälkeen instituutin johtajaksi tuli nuori Lvivissä opiskellut historiantutkija Volodymyr Viatrovytš.

Viatrovytš tarttui heti toimiin ja ryhtyi järjestelemään historiankirjoitusta uudelleen. Sen ohella hän kokosi neljän lain nipun itsenäisyshistorian ”oikeasta” tulkinna, jonka parlamentti hyväksyi ilman

keskustelua.

Tärkein näistä laeista julistaa ONU:n ja UPA:n toiminnan luonteeltaan sankarilliseksi ja julistaa itsenäisyyden syntyneen suoraan näiden toiminnan tuloksena. Laki kieltää niiden arvostelun. Epäkunnioitettava käyttäytyminen näissä järjestöissä toimineita henkilöitä ja heidän jälkeläisiään kohtaan on myös rangaistava teko.

Aikakauslehti Krytykassa syntyi keskustelu laeista ja sanottiin, että niiden laatijat eivät ymmärrä Ukrainan 1900-luvun historiaa. Noin 70 Ukraina-tutkijaa, lähinnä lännestä, julkaisi kirjeen, jossa he toivoivat ettei lakeja vahvistettaisi.

Viatrovytš ei hyväksynyt heidän näkemystään. Samalla hän antoi esimerkin siitä, kuinka vahva ideologia säättää omaa kansaa hyväksi, muita pahoiksi. Kun todettiin, että UPA:n Šuhevytš oli palvellut saksalaisia, tuhansia siviilejä Valko-Venäjällä murhanneen poliisipataljoonan komentajana, Viatrovytš vastasi: ”Onko mahdollista pitää puolalaisia tai valkovenäläisiä rauhallisena väkenä, jos he päivisin tekevät työtä tavallisina kyläläisinä, mutta iltaisin aseistautuvat ja hyökkäävät kylään?” Tämä kuvaus sopisi kuitenkin paremmin UPA:n toimintaan.

Saksalainen, Kiovassa toimiva historiantutkija Andreas Umland varoitti syksyllä 2016 Viatrovytšin linja-

uksista, jotka uhkaavat vahingoittaa Ukrainan suhteita ulkomaailmaan. Bandera on tietenkin punainen vaate Venäjälle ja suurelle osalle Ukrainan venäläisille. Mutta hänen linjauksensa sotivat myös Euroopan yhdentymisen keskeisiä pyrkimyksiä vastaan. Tämä yhdentyminen, joka alkoi 1950-luvulla, kohdistui nimenomaan kaksi maailmansotaa 1900-luvulla synnyttäneitä kansalliskiihkoa vastaan. OUN-UPA:n ihannointi tulee vaikeuttamaan Uk-

rainan suhteiden kehittämistä myös länteen. OUN-UPA oli myös juutalaisvastainen liike, ei yhtä pahasti kuin natsit, mutta osa jäsenistä osallistui juutalaisten metsästykseen.

Niin kauan kuin historian näitä puolia ei myönnetä, Ukraina tulee kohtaamaan ongelmia varsinkin suhteissaan Saksaan ja Puolaan, Umland tähdentää. Nämä maat ovat kuitenkin Ukrainan läheisimpiä tukijoita.

Korruptio

Anna Kalyntšuk nimitettiin 23.11.2016 johtamaan Ukrainan hallituksen korruption vastaisen taistelun toimistoa. Nimitys herätti ehkä hämmästyä, koska Kalyntšuk on 23-vuotias vastavalmistunut oikeustieteilijä. Tai ehkä ei – tällainen nimitys on tietenkin paras tapa ehkäistä tehokasta korruption vastaista toimintaa.

Korruptio on Ukrainan suurin ongelma. Se estää maata vaurastumasta. Elintaso on pysynyt paikallaan, ehkä jopa laskenut. Eikä ulkomaisia sijoituksia tule korrupti-
on vuoksi.

Virallinen Ukraina myöntää ongelman, mutta ei tee juuri mitään sen poistamiseksi. Selitys on yksinkertainen. Virallinen Ukraina hyöttyy niin paljon nykyjärjestelmästä, ettei millään tavoin suostu luopumaan siitä.

Tilanne on ollut tiedossa maan itsenäistymisestä lähtien, mutta vasta syksyllä 2016 konkreettisesti ilmeni, kuinka paljon johtava luokka on hyötynyt korruptiosta. Tuolloin julkistettiin Kansainvälisen

valuuttarahaston (IMF) vaatimuksesta kerätty tietopankki 50 000 virkamiehen omaisuudesta. Kävi ilmi, että Ukrainan rikkaimmat ovat onnistuneet imemään EU:n, Yhdysvaltojen ja IMF:n avustukset itselleen kasvattaen omaisuutensa mielipuo-
lisiin mittoihin. Suunta on ollut selvä, mutta kansa järkyttyi saadessaan tietää, mihin kaikkeen rahaa on käytetty.

Kaikki johtavat poliitikot ovat ilmeisesti kilpailleet keskenään mammonan keräämisessä ja tulosten näyttämisestä toisilleen. Pääministeri Volodymyr Hroisman ilmoitti esimerkiksi, että hänellä ja hänen vaimollaan on 1,8 miljoonaa dollaria käteisenä ja 12 loistorannekellon kokoelma. Sisäministeri Avsen Avakov ilmoitti, että hänellä on kätistä alle miljoonan dollarin edestä, mutta sen ohella huomattavia kokoelmia tauluja, kelloja, italialaisia huonekaluja, arvokkaita kirjoja ja vanhoja viinejä usean miljoonan dollarin edestä. Hänellä on kolme asuntoa, joista yksi 657 neliömetrin suuruinen.

Presidentti Petro Porošenko ei

jää heistä jälkeen, mutta hän on kerännyt varallisuutensa teollisuusmiehenä, Ukrainassa ja Venäjällä toimivan Rošen-suklaatehtaan omistajana. Hän luetteloi joka tapauksessa omistamansa kiinteistöt, asunnot, autot, taiteen, naisten jalokivet ja niin edelleen. Hänellä on 104 yhtiötä eri maissa. Hänen arvioidaan olevan maan neljänneksi rikkain mies, kolmen oligarkin jälkeen.

Sveitsiläiset kellot ovat näissä piireissä suosittuja, samoin loistautot. Joku keräilee Fabergé-munia, yksi herra on enemmän suuntautunut tulevaisuuteen ja ostanut lipun avaruuteen.

Ei ole siis ihme, ettei uudistuksia juuri tapahdu Ukrainassa, kun kerran johtava luokka voi käyttää järjestelmää näin helposti oman varallisuutensa melko automaattiseen lisäämiseen. Nämä ihmiset eivät selvästi ajattele: Minulla on jo kolme Fabergé-munaa, mihin tarvitsisin neljännen? Päinvastoin – halutaan yhä lisää.

Poliitikot eivät ole pitänyt tästä läpivalaisusta. On esitetty lakiehdotus, jonka mukaan kaikkien järjestöjen, jotka saavat ulkomailta rahaa korruptionvastaiseen työhön, pitää julkistaa kirjanpitossa. Vähän samaan tapaan kuin Venäjällä ulkomaista tukea saavien kansalaisjärjestöjen pitää rekisteröityä ”ulkomaisiksi agenteiksi”.

Huomiota herättää se, että rikkaat pitävät miljoonia kotona – he eivät luota maan pankkeihin.

Ukrainalaisin voimin korruptiota ei voiteta. Sen vuoksi on värvätty ulkomaista apua, muun muassa maan hallitukseen. Porošenko pyysi vanhan opiskelutoverinsa, Georgian entisen presidentin Mikheil Saakašvilin Odessan maakunnan kuvernööriksi, koska tämä seutu katsotaan erikoisen korruptoituneeksi. Puolentoista vuoden jälkeen Saakašvili kuitenkin luopui, ilmoittaen, että hän ei saanut Kiovan tukea taistelussaan. Samoista syistä talousministeriksi valittu lietualainen Alvaras Abromavicius luopui jo aikaisemmin, koska painostus presidentin puolueen taholta oli käynyt sietämättömäksi. Joku harva ukrainalainen korkea virkamies on myös eronnut protestiksi, mutta melkein kaikki muut hyväksyvät ilmeisesti järjestelmän jatkumisen, koska he hyötyvät siitä.

Miten järjestelmä toimii? Joka kerta kuin kansalaisella on tekemisissä viranomaisten kanssa, olkoon kyse terveydenhuollosta, lasten koulusta, liikennerikkomuksesta, mistä vain, häneltä pyydetään pieni korvaus asian hoitamisesta. Tietty osa rahoista kanavoituu yhä ylemmille tasoille. Tämä merkitsee kaiken muun ohella, että yli 40 prosenttia maan taloudellisesta toimeliaisuudesta jää rekisteröimättä.

Korruptionvastaisen Transparency Internationalin mukaan ukrainalaiset maksavat 10-20 prosenttia tuloistaan lahjuksina ja 80 prosenttia heistä maksavat sellaisista palveluista, jotka olisivat heille ilmaisia.

Ukraina kaivaa maata jalkojensa alta: Kuinka valtio on myymässä hiilityöläiset

Ukrainalaiset kaivostyöläiset olivat aikansa sankareita, mutta kaivosalan pitkäaikaisten laiminlyöntien ja korruption seurauksena yhä useampien kaivosten sulkemista suunnitellaan, mikä jättää tuhannet työtä vaille.

Vuodesta 2014 lähtien sota on muokannut uusiksi Ukrainan karttaa ja monet sen kaivoksista ovat lopettaneet toimintansa. Ennen vuotta 2014 Ukrainassa oli 150 toimivaa kaivosta, puolet niistä niin kutsuttujen Donetskin ja Luhanskin “kansantasavaltion” alueella. Sotilasoperaatioissa muutamia kaivoksia on tuhottu tai ne ovat joutuneet veden valtaan.

Mittavista menetyksistä huolimatta Ukrainan hallitus ylläpitää yhä 35 kaivosta, joista 24 on hallituksen valvomilla alueilla Donetskissa ja Luhanskissa. Loput 12 toimivat muualla kuin Donbasissa mukaan

lukien muutamat kaivokset Lvivin ja Volyn alueilla Länsi-Ukrainassa.

Valtio-omisteiset kaivokset työllistävät noin 50 000 ihmistä, joista kuitenkin monet menettävät pian työpaikkansa. Ukrainan energia- ja kivihiilikaivosministeriö suunnittelee 11 kaivoksen sulkemista ja 14 yksityistämistä. Ne kaivokset, joita ei onnistuta myymään, suljetaan.

Tilanne idässä

Lysytšanskin kaupunki sijaitsee muutaman kymmenen kilometrin päässä Ukrainan ja “Luhanskin kansantasavallan” rajalinjasta. Kaksi vuotta sitten alueella sodittiin, ja sotimisen jäljet näkyvät yhä. Lähellä Kiova-Luhansk rautatien pääteasemaa näkyy rakennuskoneita Severskyjoen ylittävän sillan ympäristössä.

Venäläismieliset räjäyttivät sillan vuonna 2014 ja nyt EU rahoittaa sen korjaamisen.

Lysytšansk on yksi harvoista Luhanskin alueen kaupungeista, missä Ukrainan valtion omistamat kaivokset yhä toimivat. "Kaivokset ovat kaupungin talouden perusta", sanoo kaupunginjohtaja Sergei Shilin. "Kaivokset takaavat leijonanosan kaupungin budjetin tuloista ja toinen merkittävä tulolähde on öljynjalostamomme."

Vuonna 1991 Lysychanskugolin kaivosyhtiö omisti 11 kaivosta, mutta tappiota tuottavien kaivosten sulkemisen jälkeen vuosikymmenen lopussa jäljellä oli enää neljä. Nämä kaivokset työllistävät 5 000 ihmistä ja kaupungin olemassaolosta on pitkälti kiittäminen kaivoksia.

Lysytšanskin nykyisessä ilmapiiirissä ei voi luottaa uusiin investointeihin. Monet ennen sotia vaikeuksissa olleet tehtaat ovat sen jälkeen lopettaneet toimintansa. Asukkaat ovat matkustaneet muualle löytääkseen työtä ja kaupungin katuja reunustavat julisteet, joissa mainostetaan suoria yhteyksiä venäläiskaupunkeihin sekä Venäjään liitetylle Krimin niemimaalle, joissa työllisyysnäköymät voivat olla paremmat.

Tulevaisuudessa kaupungissa saattaa olla jopa entistä vähemmän työtä tarjolla. Kaksi paikallista

kaivosta on hallituksen sulkemista odottavien kaivosten listalla ja yhtä kaivosta yritetään myydä yksityiselle sijoittajalle. Niinpä vain yksi kaivos on jäämässä valtion omistukseen.

Nykytilanne on kaikkea muuta kuin toivottava. Lysytšanskin asukkaat ovat kuukausikaupalla odottaneet palkkojaan. Keskustelin kolmen Lysychanskugolin työntekijän kanssa, jotka (he kaikki halusivat pysyä nimettöminä) kertoivat valtion kaivoksen tilanteesta. Heidän mukaansa kaivostyöläisten palkkoja on jätetty maksamatta usean kuukauden ajalta ja usein heidän täytyy mennä töihin nälkäisinä.

"Marketeissa kaivostyöläisten perheet ostavat päivittäistavarat velaksi", sanoo Jelena, joka äskettäin jäi eläkkeelle työskenneltään kaivoksessa 30 vuotta. Hänen äänessään on katkeruutta ja loukkaantuneisuutta, kun hän jatkaa: "Johtajat lupasivat minulle kolmen kuukauden korvauksen irtisanoutumisesta. Niinpä minä irtisanouduin, mutta en ole saanut lanttiakaan." Jelenan mukaan kaivos maksaa työntekijöilleen keskimäärin 10 000-15 000 hryvniaa (350-535€). Lysytšanskissa se ei ole mikään pikkusumma. Syyskuussa 2016 Ukrainan kuukausittainen keskiansio oli 5358 hryvniaa (190€).

Kaivostyöläisille palkkojen maksamattomuus ei ole suurin murhe, enemmän heitä huolestuttaa tu-

levaisuudennäkymien puute. He epäilevät kaivoksen johtajien sabotoivan heidän työtään. "Se näyttää sabotoinnilta", yksi heistä sanoi. "Kaivoksessa on äskettäin ollut kaksi tulipaloa, eivätkä ne vaikuttaneet sattumanvaraisilta. Meille on myös kerrottu, että kaivoksesta louhittava kivihiili kuljetetaan ties minne ilman että kukaan pitää siitä kirjaa. Kaikki tuhotaan tarkoituksellisesti."

Kaivostyöläinen myös kertoo joukkoirtisanoutumisista, koska työntekijät "eivät näe mitään tulevaisuutta" Lysytšanskissa. Ihmiset menevät töihin Venäjälle tai yksityisiin kaivoksiin, missä heille yhä maksetaan kunnolla. "Jos jäät tänne, voit yhtä hyvin istua kotona kuin mennä kaivokseen – molemmissa tapauksissa olet nälkäinen."

Kaupunginjohtaja Shilin myöntää kaivostyöläisten lähtevän joukoittain. "Pako Melnikovan ja Kapustinan kaivoksista on vakava asia", kaupunginjohtaja sanoo. "Ihmiset menevät sinne, missä heille maksetaan palkkaa, onhan heillä perheet elätettävänä." Shalin ei kuitenkaan usko kakkien lähtevän – osa jää. Hän myös vakuuttaa, ettei kaivoksia uhkaa sulkeminen.

Kaivostyöläiset eivät usko kaupunginjohtajaa. "Meille luvattiin töiden jatkuvan, mutta ei siitä ole kyse. Kaivoksissa ei ole kaapeleita tai työkaluja – kaikki välineet annettiin

toisille kaivoksille. Emme voi tehdä työtämme kaivoksessa. Se voidaan sulkea vuoden tai viikon kuluttua", nuori vihainen kaivostyöläinen sanoo. Hän aikoo lähteä pois sekä kaivoksesta että Lysytšanskista ja etsiä työtä muualta.

Syyskuussa Lysytšanskin kaivostyöläiset vaativat palkkojaan järjestämissään mielenosoituksissa, mutta haastatteleman puhuvat protesteista pettyneinä. "Edustajamme matkustivat kesällä Kiovaan protestoimaan. He seisoivat parlamentin ja hallituksen rakennusten edessä, mutta kukaan ei tullut edes keskustelemaan heidän kanssaan", haastateltavat valittavat.

Kysyttyäni kaivostyöläisiltä josko he olivat kuulleet työllisyyskoulutusohjelmista, joita otaksutaan järjestettävän, mikäli kaivokset suljetaan, he kohauttivat olkapäitään sen merkiksi, etteivät olleet kuulleetkaan sellaisesta mahdollisuudesta. Vielä vähemmän he luottavat siihen, että löytäisivät uusia töitä.

"Tuntuu kuin Ukraina ei enää tarvitsisi kivihiiliteollisuutta", eräs nainen totesi minulle. "Jos kaivokset suljetaan, meiltä kaikilta loppuvat työt. Lysytšansk, Novodruzhevsk, Privolye – kaikki nämä kaupungit vain kuolevat ja kaikki lähtevät."

Keskusteltuani paikallisten asukkaiden oikeuksia puolustavan Vera Jastrebovan kanssa ymmärrän, miksi

kaivostyöläiset varovat keskustelua toimittajien kanssa. Jastrebova oli myös vielä vähän aikaa sitten töissä Lysychanskugolilla samanaikaisesti, kun hän johti Civic Labours Monitor -järjestöä. Se avusti työläisiä saamaan palkkarästinsä. Sen jälkeen kun Jastrebovan haastattelu, jossa hän oli maininnut kaivoksen sulkemismahdollisuuden, julkaistiin, yhtiön johto pakotti hänet irtisanoutumaan. "Ja nyt olen huolissani turvallisuudesta", Jastrebova myöntää.

Kaivosten sulkemiset

Useissa kaivoskaupungeissa on "kaivostyöläisiä kunnioittavia" museoita, jotka keskittyvät paikalliseen kivihiiliteollisuuteen. Lysytsänkin museo toimii historiallisessa rakennuksessa. Yli sata vuotta sitten rakennuksessa toimi työnjohtokoulu, jossa nuorista pojista koulutettiin kaivostyönjohtajia.

Museo-opas, miellyttävä keski-ikäinen nainen, johdattaa minut kohteelta toiselle yleästi esitellen esineistöä – kaivostyöläisten pukuja, valokuvia paikallisen kaivoksen johtoryhmistä sekä "loppuhuipennukseksi" valtavien porauslaitteiden pienoismalleja sekä runsaan kokoelman maan alta löydettyjä mineraaleja. Kaikki nämä ovat nykyisin vain kaikuja menneisyydestä.

Useita kertoja oppaani hermos-

tuneesti toistaa, että kaikki mitä hän kertoo museossa kävijöille on nyt "mennyt". "On niin vaikea tottua siihen", hän sanoo minulle kun olen lähdössä, "mutta toivon kaivosten selviytyvän". En kerro hänelle tullessi Lysytsänskiin kirjoittamaan paikallisten kaivosten sulkemisuhasta.

Vuosittain elokuun viimeisenä sunnuntaina Ukrainassa vietetään "kaivostyöläisten päivää". Tapahtuma juontaa neuvostoajojen kunnioituksesta Aleksei Stahanovin vuonna 1935 tekemää hiilentuotantoennätystä kohtaan. 1930-luvun lopussa sankarillisen Stahanovin myytti oli keskeinen osa "Stahanovilaista liikettä", joka mobilisoi neuvostokansalaisia jatkuvasti nostamaan työnsä tuloksellisuutta "sosialismin rakentamisen" nimissä.

Donbas Luhanskin alueella oli itse asiassa se paikka, missä Stahanov teki ennätyksensä – oli se totta tai virallisen propagandan liioittelemaa. Onkin luonnollista, että paikkana oli Donbas, Neuvostoliiton teollinen keskus, jossa 70 prosenttia Neuvostoliiton kaivostyöläisistä työskenteli.

Kaivostyöläisten päivää juhli-taan yhä Ukrainassa, eikä ainoastaan Donbasissa vaan myös maan länsiosissa Lviv-Volyn kivihiilialueella. Kivihiiliteollisuuden huippuaikaan vuonna 1975 siellä toimi 20 kaivosta, joskin itsenäisyyden jälkeen niiden

määrä on lähes puolittunut.

Juhlan jälkeen

Tänä vuonna Ukrainan kaivostyöläisillä oli kuitenkin vähän syitä juhlintaan. He ovat osoittaneet mieltä, järjestäytyneet ammattiliittoihin vuoden alusta lähtien. Lännessä, samoin kuin Lysytšanskissa, pääasia on maksamattomat palkat.

Länsi-Ukrainan kaivostyöläiset aloittivat ensimmäiset mielenosoituksensa 2. tammikuuta. Sadat kaivosmiehet sulkiivat vilkkaan moottoritien liikenteen sekä Ukrainan ja Puolan välisen rajanylityspaikan. Mielenosoittajat vaativat palkkarästien maksamista. Marraskuussa Novovolynskin kaivoksen 50 työläistä aloitti nälkälakon samasta syystä – palkkoja ei ollut maksettu kolmeen kuukauteen.

Mielenosoitus oli menestyksellinen, sillä muutama päivä nälkälakon aloittamisesta hallitus maksoi kivihiiliyhtiöiden palkkavelat. Ukrainan riippumattoman kaivostyöläisten liiton Novovolynskin osaston varapuheenjohtaja Pavel Lazarenkon mukaan kyse oli kuitenkin väliaikaisesta voitosta – hallitus haluaa sulkea alueen kaivokset.

“Kivihiilikaivoksista ja energias-
ta vastaava ministeri Igor Nasalik ei
yrityä peitellä sitä tosiasiaa, että Uk-
rainaan jää 10-12 valtio-omisteista

kaivosta”, Lazarenko sanoo. “Ihmiset
ovat kauhistuneita siitä, että Novo-
volynskin keskeneräinen kaivos, jota
he ovat olleet rakentamassa ja joka
ei ole vielä valmis halutaan sulkea.
Ihmiset vain tuhoavat kaiken täällä.”
Lazarenkon mukaan kaivostyöläiset
pelkäävät, että he joutuvat kaduille
vailla minkäänlaisia korvauksia.

Lazarenkon mukaan korruptio
on ongelmien aiheuttaja. Hänen mu-
kaansa “energia- ja kivihiilikaivosmi-
nisteriö on korruption läpitunkema”.
“Ministeriö ei ole kiinnostunut kai-
vosten toiminnasta. Laitteita ei ole
uusittu 20 vuoteen, ne ovat vanhoja
ja ne särkyvät. Me tarvitsemme uu-
sia laitteita”, Lazarenko kuvailee kai-
voksen olosuhteita. Kaivoksen johto
on aivan avuton, ja ammattiliitto et-
sii parhaillaan ostajia kaivokselle.

Kaivosten sulkemisohjelma tar-
koittaa luonnollisesti työpaikkojen
menetyksiä. Yksi Lvovugolin johta-
jista väitti, että kolmen paikallisen
kaivoksen sulkeminen merkitsisi “5
ooo työpaikan menetystä sekä talou-
dellista ja sosiaalista kriisiä eri puo-
lilla Lvivin aluetta”.

Menetettävien työpaikkojen
määrä voi tuntua korkealta, mut-
ta Lvivin alueen lisäksi kaivosten
sulkemisia on odotettavissa Volyn,
Donetskin ja Luhanskin alueilla. Se
tarkoittaa, että tuhannet voivat me-
nettää työnsä.

Ukrainan kansallisen energia- ja

liikelaitoksia valvovan komission entinen jäsen Andrei Gerus on varma, että osa valtion omistamista kaivoksista suljetaan. "Mutta vain todellisia tappiota tuottavat, joita tuskin saadaan kannattaviksi, suljetaan. Mikäli kaivoksen kivihiilivarat ovat vähäiset, kivihiili on heikkolaatuista ja hiilitonnin tuotantokustannukset ylittävät 2 500 hryvnyaa, kaivosten kilpailukyky on mennyt todennäköisesti lopullisesti." Gerus uskoo, että valtio-omisteiset kaivokset, jotka pystyvät tuottamaan kivihiilitonnin 2 000 hryvnyalla voivat jatkaa toimintaansa.

Kaivosten sulkemisesta aiheutuvasta työttömyydestä Gerus toteaa, että "ensiksikin, osa työttömiksi jäävistä voi siirtyä toimintaansa jatkaviin kaivoksiin. Toiseksi, on suunnitteilla hallituksen ohjelma, jolla houkutellaan investoijia työttömyysalueille rakentamaan uusia tuotantolaitoksia."

Tämän sanottuaan Gerus tunnustaa, että vaikkakin Ukrainan valtion budjetissa on määräraha tälle ohjelmalle, rahoja ei ole käytetty, kuten on ollut tarkoitus. Esimerkiksi tänä vuonna energia- ja kivihiilikavosministeriö varasi 350 miljoonaa hryvnyaa "kivihiiliteollisuuden uudelleenjärjestelyyn", mutta hallitus on käyttänyt rahat viime vuonna kaivosten toiminnan tukemiseen.

Eilispäivän työn sankarit

Työn historian tutkija Daniel Walkowitz huomauttaa, että kaivostyöläisten identiteetti perustuu koviin työoloihin ja sen hyvittämiseen korkealla palkalla. Neuvostoliiton tuhlaavainen raskas teollisuus luotiin kirjaimellisesti kaivostyöläisten selkänahasta. Vieläpä 1980-luvun lopussa Neuvostoliiton kivihiiliteollisuus työllisti 18 kertaa suuremman määrän työläisiä kuin Yhdysvallat, mutta kivihiilituotanto oli silti selvästi kilpailijaansa pienempi.

Kaivoksissa räjähdykset ja sortumat surmasivat työläisiä. Houkuttelukseen työntekijöitä tekemään työtä vaarallisissa olosuhteissa neuvostovaltio teki kaivostyöläisistä työläisten eliittiä. Heille ei ainoastaan maksettu kaksin- tai kolminkertaista palkkaa opettajiin, lääkäreihin, insinööreihin ja muihin teollisuustyöntekijöihin nähden, vaan heidän työnsä sankarillisuutta juhlittiin.

Kaivostyöläisten itseluottamus ja heidän asemansa tärkeys antoivat lopultakin heille myös selustatuen. Neuvostoliitto oli 1980-luvun lopussa taloudellisen pysähtyneisyyden tilassa ja kulutustavaroiden puutteen aikaansaama paine heikensi kaivostyöläisten elinolosuhteita. Donbasin kaivostyöläisten tyytymättömyys kasvoi ja johti lopulta joukkomittaiseen lakkoon.

Heinäkuussa 1989 sadat tuhannet kaivostyöläiset Neuvostoliiton kivihiilikentillä, Donbas mukaan luettuna, menivät lakkoon. Heidän alkuperäinen vaatimuslistansa oli pitkä ja siihen sisältyi muun muassa lomien pidentäminen, lisäkorvaus yövuoroista, elintarvikejakelun takaaminen ja työperäisten sairauksien määrittäminen ammattitaudeiksi.

Lakkoilevat kaivostyöläiset keskittyivät pääosin taloudellisiin vaatimuksiin, mutta heillä oli myös poliittisia vaatimuksia demokratisoinnista ja markkinauudistuksista. Erityisesti lakkolaiset vaativat talouden ja kaivosten johtovallan desentralisaatiota. Moskovan viranomaiset, joiden suojauksen lakko yllätti, täyttivät osittain lakkoilevien työläisten vaatimukset. Todellisia voittajia olivat kaivosten johtajat ja paikallisviranomaiset, joiden itsenäinen päätäntävalta kasvoi.

Lakon seurauksena kaivostyöläisten yhteiskunnallinen asema muuttui radikaalisti. Viranomaiset viestittivät kaivosten tuhlaavan varoja, aiemmista ”työn sankareista” tuli itsemääräämistä vailla olevia alistettuja työläisiä.

Jälleenrakennus

Ukrainan itsenäistymistä vuonna 1991 seuranneina vuosina maan taloustilanne oli katastrofaalinen.

Kaivokset eivät saaneet maksuja tuottamastaan kivihiilestä ja kaivostyöläiset eivät saaneet palkkaansa. Kaivosten johtajat ryhtyivät tekemään vaihtokauppaa, ostamaan kivihiilellä kulutustavaroita. Tämä järjestely rikastutti kaivosjohtoa ja työläiset saivat palkkana saippuaa, ruokaa ja muita tuotteita.

Vuonna 1996 presidentti Leonid Kutšman antaman määräyksen ”kivihiiliteollisuuden rakenteellinen jälleenrakentaminen” jälkeen Ukrainan kivihiiliteollisuuden ”uudelleenjärjestely” alkoi. Seuraukset olivat hirveät ja käytännössä tämä prosessi johti useiden kaivosten lopettamiseen. Oikeutuksia lopettamispäätöksiin löydettiin. Viranomaiset väittivät eränkin kaivoksen kivihiilisuonen ehtyneen. Toisessa tapauksessa sanottiin, että Ukrainassa tuotetaan liikaa kivihiiltä, ja se siitä. Kymmenittäin kaivoksia suljettiin ja paloiteltiin, samalla kun miljoonia tonneja kivihiiltä jäi maaperään. Useat julkisia hyvinvointipalveluja tuottavat laitokset rappioituivat. Ironinen käänne oli se, että yksi ensimmäisistä suljetuista kaivoksista oli Irmino-Tsentrálnaya, jossa Aleksei Stahanov rikkoi ennätyksen vuonna 1935.

Hallintoviranomaiset ja asiantuntijat rauhoittivat peloissaan olevia ihmisiä lupailemalla, että uusia tuotantolaitoksia syntyisi korvaa-

maan vanhat kaivokset ja että kaivos-työläisiä autettaisiin uuden ammatin opiskelussa. Mitään ei kuitenkaan tapahtunut ja kaivosten synnyttämien asuinalueiden taloudellinen toimeliaisuus alkoi kuihtua.

Tämä kehitys on Donetskin ja Luhanskin kaupungungeista tuttujen masentavien kuvien taustalla. Yksi uudelleenjärjestelyistä kärsinyt kaupunki on Luhanskin alueella oleva Stahanov. Vuonna 1990 viidesosa kaupungin asukkaista, 18 000 ihmistä, työskenteli kaivoksessa ja valtion tukiaiset kattoivat puolet kaupungin budjetista.

Kovaa työtä, jos onnistut saamaan sitä

Kaivoskaupunkien asukkailla, kaivostyöläiset mukaan lukien, ei ollut juurikaan muita vaihtoehtoja työnsaannissa kuin kopanki. Kopanki on laitton kaivos, jossa kivihiiltä louhitaan äärimmäisen yksinkertaisilla välineillä lähellä maanpintaa. Tarvitaan vain moottoripyörän tai auton moottori kuljettamaan kaivosvau-
nuja. Osassa laittomista kaivoksista käytetään paineilmaporia. Ne tuottavat happea näihin tilapäiskaivoksiin, joissa yleensä ei ole ilmanvaihtojärjestelmää. Seurauksena on säännöllisesti maakaasuräjähdyksiä.

Donbasin laittomia kaivoksia valokuvannut Viktor Marushchenko

oli kuvaamassa Torezin kaupungissa vuonna 2005. Hän muistaa, että tuolloin 13:sta kaivoksesta vain yksi oli toiminnassa ja muut suljettu. Marushchenkon mukaan asukkaat ryhtyivät ensiksi viemään metallia romuttamolle saadakseen rahaa ruokaan. Seuraava vaihe oli kopanki. "Tuolloin oli useita kopankeja ja niitä syntyi spontaanisti ihmisten tahdosta. Vasta myöhemmin huijarit ryhtyivät valvomaan niitä."

Itsenäistymisen jälkeen on syntynyt satoja laittomia kaivoksia, ja loppujen lopuksi kaikkia niitä hallitsee mafia yhdessä viranomaisten ja järjestysvallan kanssa. Kopanki ei luonnollisestikaan maksa veroja. Viktor Janukovytsin valtakaudella laittomat kaivokset liitettiin usein valtion kaivoksiin, sillä valtion kaivosten saamat tukiaiset perustuivat niiden tuottaman kivihiilen määrään.

Vuonna 2014 alkaneen sodan seurauksena "kansantasavaltojen" alueella on säilynyt useita kopankeja. Niiden toiminta on sallittu, kunhan ne maksavat veroja separatistijohtajille. Karkean laskelman perusteella separatistialueella on noin 80 kopankia. Niiden 200 dollarin kuukausimaksu vastaa separatistiarmeijassa maksettavaa palkkaa.

Farssimainen historia

Ukrainan viranomaiset eivät 1990-luvulla tehneet juuri mitään lievittääkseen kaivosten joukkomittaisten sulkemisten seurauksia. Mikä pahinta, "uudelleenjärjestelyn" kautta Donbasin teollisuuden hävittämislä voittoa tehneistä viranomaisista syntyi paikallinen poliittinen eliitti ja Ukrainan entisen presidentin Viktor Janukovytsin lähipiiri.

"Donbasin katastrofi liittyy tosiasiaan, että aluetta hallinneet poliittiset voimat onnistuivat muuttamaan sen identiteetin poliittiseksi pääomaksi", filosofi Mikhail Minakov sanoo. "Paikallisväestö on johdonmukaisesti tukenut heidän vihaansa hyödyntäneitä poliittisia voimia, jotka hyötyvät väestön orjuutta muistuttavasta tilanteesta, mutta jotka eivät siltikään tee mitään muuttaakseen väestön tilannetta vaan kahmivat lisää valtaa."

21. vuosisadan alku on tuonut jonkinasteista vakautta alueelle. Jäljellä olevat kaivokset jatkavat toimintaansa, maksavat työntekijöille heidän työstään enemmän tai vähemmän säännöllisesti. Suurinta voittoa tuottavat kaivokset ovat yksityisomistuksessa.

Valtio-omistuksessa säilyneet kaivokset saavat valtavia tukiaisia ja niistä on tullut huijausvälineitä viranomaisia lähipiiriin kuuluville

vaikutusvaltaisille ryhmille. Vuonna 2010, kun Janukovyts valittiin presidentiksi, kaivoksille osoitetut talousresurssit lapioitiin presidentin pojan, Aleksanderin, valvonnassa oleviin rakenteisiin. Satoja miljoonia dollareita kaivosten laitteisiin ja puhdistusjärjestelmiin tarkoitettuja varoja siirrettiin entisen presidentin ja hänen omaistensa hallitsemiin ulkomaisiin yhtiöihin.

Janukovytsin vuonna 2014 syrjäyttäneiden mielenosoitusten jälkeen Ukrainan hallitus lupasi taistella korruptiota sekä valtion kaivosten varoja imeviä huijausjärjestelmiä vastaan. Tosiasiassa on tapahtunut jotakin muuta. Valtion tukiaisia kivihiilisektorille on merkittävästi leikattu. Jos aikaisemmin valtio käytti vuosittain noin 1,25 miljardia dollaria Ukrainan kivihiilisektorin tukemiseen, niin vuonna 2015 tukeen käytettiin 50 miljoonaa dollaria. Aikaisemmin viranomaiset selittivät vähennystä viittaamalla säästöihin korruptoituneille välittäjille maksetuista suorituksista. Sitten ryhdyttiin puhumaan valtion budjetin varojen puutteesta ja sodan kustannusten aiheuttamista vaikeuksista.

Kivihiilikaivokset ovat yhä sidoksissa taloudellisten sitoumusten verkostoon, mikä tekee niistä kannattamattomia. Rikastuslaitokset ovat hyvä esimerkki. Ne ovat olennainen lenkki kaivosten ja markkinoiden

välisessä ketjussa, ja Janukovytsin valtakaudella ulkomaiset yhtiöt kontrolloivat laajasti rikastuslaitoksia. Tämä järjestelmä ei ole hävinnyt minnekään.

Oma lukunsa on se, miten separatistialueen kaivoksista louhittu kivihiili päätyy Ukrainaan. Hallituksen retoriikka ja virallinen taloussaarto eivät ole esteitä kivihiilen tuonnille ”kansantasavalloista”. Pikemminkin presidentti Poroshenkon vastustajat syyttävät presidentin avustajien saavan voiteturahoja jokaisesta Ukrainan separatisteilta ostamasta polttoainetonnistista. Separatistialueilla kaivoksia on myös suljettu, vaikkakin luotettavia tietoja on vaikea löytää.

Lämmityksen ja kivihiilellä tuotetun sähkön merkittävien hintojen nousun seurauksena viimeisen kolmen vuoden aikana on ollut toivoa, että Ukrainan kaivosten tilanne voisi parantua. Valtio-omisteisissa kaivoksissa työskentelevät eivät kuitenkaan ole havainneet mitään parannuksia. Sen sijaan Andrei Gerus on huomannut palkkojen jopa laskeneen.

Lopputuloksena on, että Ukrainan kaivostyöläisten palkkoja ei ole maksettu kuukauteen, eikä varoja uusien laitteisiin tai sähköön ole – kehitys on yhä kaukana. Kaivokset eivät voi aloittaa uusien kuilujen kaivamista ja valtion kaivoksissa tuotetun kivihiilen määrä on laskemassa.

Tämä tilanne tietenkin vain vahvistaa valtion kaivosten sulkemista tahtevien perusteluja.

Oligarki Rinat Ahmetovin omistama DTEK-yhtiö tuottaa yli 70 prosenttia Ukrainan kivihiilestä ja tämä kaikki käytetään Ahmetovin omistamissa voimaloissa sekä metallurgian tehtaissa. Ukrainan teknokraattien näkökulmasta taasen valtion poistuminen tältä ”ongelmalliselta” alalta olisi oikeutettua.

Kuten aikaisemminkin, tällaisen muutoksen sivuvaikutuksia ei ole otettu huomioon. 1990-luvulla kaivosten sulkemiset johtivat katastrofaalisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin, jotka itsessään tuntuivat meneillään olevassa konfliktissa aivan liian väkivaltaisilta. Nykyiset vallanpitäjät toistavat heidän edeltäjiensä vastuuttomia toimia ja niiden seurauksena asettavat aikapommin koko Ukrainan alueen alle.

Artikkeli on alun perin julkaistu 19.12.2016 Open Democracy -verkkojulkaisussa. Kirjoittaja on Kiovassa asuva yhteiskunnallisista ja taloudellisista ongelmista kirjoittava freelancetoimittaja ja elokuvatuottaja.

Käännös: Timo Mielonen

Ukraina ei ole mustavalkoinen

Kukaan tuskin epäilee, etteikö Venäjän presidentti Vladimir Putin ole ollut jo pitkään pahojen poikien listalla.

Hänellä on syylistynyt useisiin ihmisoikeusloukkauksiin Tšetšeniasta lähtien. Katsokaamme, millaiseksi Venäjä on tullut hänen kolmannen virkakautensa alussa.

Venäjän hallitseva ominaispiirre on sinnikäs sisäisten vihollisten etsintä. Kätevin suojaverho tälle kamppailulle sisäisiä vihollisia vastaan on terrorisminvastainen taistelu. Venäjän duuma hyväksyi 24. kesäkuuta lakipaketin, jolla muutettiin lukuisia lakeja niin, että venäläisille voi koitua todella vakavia seurauksia. Esimerkiksi rikoksen suunnittelun paljastamatta jättäminen luokitellaan rikolliseksi teoksi ja siitä voidaan tuomita vuodeksi vankeilaan. Terrorismiin yllyttämisestä voidaan rangaista jopa seitsemän vuoden vankeudella. Lakimuutos antaa mielivaltaisen vallan salakuunnella kenen tahansa puheluja.

Lisäksi teleoperaattorit on määrätty säilyttämään teleliikennetiedot puoli vuotta. Uusien lakien yksi pahimmista seurauksista on rikosoikeudellisen vastuun alentaminen 14 vuoteen.

Viime vuoden joulukuussa Putin hyväksyi lain, joka oikeuttaa FSB:n tulittamaan väkijoukkoon, jopa ampuemalla ensiksi varoituslaukausta. Tulitusoikeus liittyy tilanteisiin, joita viranomaiset kuvaavat terroriteoiksi, ja näihin kuuluvat panttivankien ottaminen tai hallituksen rakennusten piirittäminen.

Melko useat Venäjän ihmis-oikeusjärjestöt ovat joutuneet ulkomaisten agenttien lain uhreiksi. Laki pakottaa järjestöt rekisteröitymään "ulkomaalaisiksi agenteiksi". Kuluvan vuoden kesäkuussa tämän lain perusteella nostettiin ensimmäisen kerran syyte Donin naiset -järjestön puheenjohtajaa Valentina Cherevatenkoa vastaan. Häntä syytettiin "mukautumattomuudesta" ulkomaisten agenttien lakiin.

Itäisen Ukrainan sota on tosiasia. Kahden vuoden jälkeen tilanne on räjähdysherkkä. Helmikuussa 2015 osapuolten allekirjoittaman Minskin sopimuksen tarkoitus oli taata tuli-tauko ja luoda pohjaa jonkinlaiselle poliittiselle ratkaisulle. Tämä ei ole toteutunut ja tulitaukoa on rikottu useita kertoja.

YK:n ihmisoikeuskomissaarin viimeisimmän Ukrainaraportin mukaan huhtikuun puolivälissä 2014 Itä-Ukrainassa alkaneessa konflik-tissa on kuollut noin 9 371 ja 21 532 ihmistä on haavoittunut.

Esimerkiksi 27. huhtikuuta neljä siviiliä surmattiin ja kahdeksan haa-voittui tulituksessa, kun he odotti-vat Mariupolin ja Donetskien välisellä tarkastuspisteellä aseistettujen ryh-mien hallitsemalla alueella.

Liikkumisen rajoitukset vaikut-tavat suoraan siviilien arkielämään. YK:n ihmisoikeuskomissaarin toi-miston mukaan siviileillä on vaikeuk-sia saada viranomaisten asiakirjoja, eläkkeitä tai riittävää sairaanhoitoa. Äskettäin Etyjn päivittäisiin raport-teihin lisättiin erittely tarkastuspis-teillä odottavien autojen määrästä sekä pitkäaikaisen kuumuuden ja sen aiheuttavan vesipulan vuoksi lääkärinhoitoa tarvitsevista ihmisis-tä.

Kiovan hallitus riistää osaa asukkaistaan

Aseistettujen ryhmien hallitsemilla alueita asuu vaikeissa olosuhteissa 2,7 miljoonaa ihmistä. Heidän epä-toivoisen tilanteensa pääasiallinen syy ei ole vain tulitus, jonka uhreiksi he voivat joutua. Pääsyy on Kiovan hallituksen tahallinen päätös riistää sitä osaa väestöstä, joka asuu halli-tuksen valvomien alueiden ulkopuo-lella.

Nämä eri paikkakunnilla asuvat ihmiset ovat todellisia sankareita. He ovat monin tavoin riippuvaisia sekä Venäjän että Ukrainan kansa-laisyhteiskunnan vapaaehtoisista. Esimerkiks Harkovassa asuva Jelena Aristova on kahden viime vuoden ai-kana toimittanut kuukausittain jopa kolme tonnia humanitaarista apua. Lähellä rintamalinjaa olevassa Mari-upolissa asuva Anna Jaroslavtseva on myös uskomaton ihminen. Yhdessä pienen vapaaehtoisryhmän kanssa hän pitää huolta tuhansista kaupun-kiin sijoitetuista sisäisistä pakolai-sista.

Jelenan ja Annan kaltaiset hen-kilöt joutuvat toimimaan suhteel-lisen vihamielisessä poliittisessa ympäristössä. Ukrainan nykyhallitus ei juurikaan saa tukea kansalaisil-ta. Erityisen vähän hallitusta tuke-vat taistelualueilla elävät siviilit tai Ukrainan puolella taistelevat va-

paaehtoiset. Kun siviilit kärsivät hallituksen erityistoimien vakavista seurauksista ja ihmisoikeuksien suojan heikentymisestä, vapaaehtoiset sotilaat syyttävät hallitusta kansallisiin etuihin kohdistuneesta petoksesta, koska hallitus allekirjoitti Minskin sopimuksen tasavalloiksi julistautuneiden johtajien kanssa.

Seuraava Ukrainan hallitukseen kohdistuva polttava erimielisyyden aihe Minskin sopimuksessa Ukrainalle asetettu vaatimus perustuslakiuudistuksesta, jonka tulisi johtaa kapinallisalueiden autonomian takaamiseen. Itse asiassa vaatimus autonomiasta, ei erkautuminen Ukrainasta, oli Maidanin mielenosoitusten jälkeinen alkuperäinen vaatimus, joka johti hallituksen eroon.

Hallituksen ja järjestysvallan ponnettomat yritykset edes jollain tapaa valvoa militanttivapaaehtoisten pataljoonia ovat olleet hyödyttömiä. Esimerkiksi äskettäin Kiovan alueen oikeuden tuomari päätti pidättää Aydar-pataljoonan paha-mainaisen komentajan, komentajan aseveljet, heidän joukossaan useita parlamentin jäseniä, piirittivät oikeusrakennuksen ja väkivaltaisesti vapauttivat pataljoonan johtajan. Lisäksi tapauksen johdosta militanttiryhmien johtajat, joita syytetään murhasta, kidnappauksista, kidutuksesta ja kiristyksestä julkistivat

avoimen kirjeen, jonka mukaan syytteillä komentaa vastaan ei ole merkitystä, koska hänen tekonsa olivat ”sotatilan vaatimia”. Ei ole epäilystäkään, että tällaisessa yksinomaisen rankaisemattomuuden ilmapiirissä huoli kaaoksen kasvusta epäilemättä pelottaa Ukrainan asukkaita.

Mustavalkoisuus ei auta ymmärtämään konflikteja

Toinen suuttumusta aiheuttava tekijä joka estää kaikkinaiset mahdollisuudet kriisin nopeaan poliittiseen on se, että tilannetta käsitellään joko vääristellen tai pelkästään propagandistisesti. Ongelma liittyy konfliktin kumpaankin osapuoleen sanoin kuin mediaan, jonka pitäisi olla puolueeton. Tässä yhteydessä kahdesta pahasta pienempi on tilanne, jolloin valtamedia päättää olla hiljaa. Nykyisin kuulen yhä useammin: ”Tarvitsevatko ihmiset todella apua? Emme ole ainakaan puoleen vuoteen kuulleet mitään Ukrainasta.”

Joulukuussa 2014 osallistuin Saksan parlamentissa järjestettyyn keskusteluun Ukrainan kriisistä. Siellä yksi molemmilla puolilla rintamaa työskennellyt toimittaja väitti, että he olivat tehneet ratkaisevan virheen, kun he eivät olleet painottaneet, että Ukrainan todellisuus ei ole mustavalkoinen, että siellä on äärioikeistolaisia hampaisiin saak-

ka aseistautuneita ihmisiä sekä puolisolilaallisiin ryhmiin liittyviä vapaaehtoisia. Sama koskee sitä osapuolta, joka tukee tasavalloiksi julistautuneita alueita. Militantit vapaaehtoiset eivät välttämättä tule vain Venäjältä, vaan tosiasiasa Saksasta, Espanjasta, Italiasta, Latviasta, Virosta ja jopa Yhdysvalloista tulevat pestautuvat “tasavallan vapaaehtoisiksi” sotilaiksi.

Venäjä väittää toteuttaneensa siviilien auttamiseksi 53 humanitaarista avustuskuljetusta Ukrainaan. Etyjin tarkkailuoperaatio laskee avustuskuljetusten määräksi 52, koska he eivät seuranneet yhden saatueen rajanylitystä. Kyse on yhdestä selkeimmistä esimerkeistä median välittämän informaation epätarkkuuksista. Vaikka Etyjin tarkkailuoperaatio viittaa siihen, että sekä Ukrainan että Venäjän rajavartijat ovat tarkastaneet saattueet, mediassa silti spekuloidaan avustuskuljetusten sisällöstä.

Sama koskee Ukrainan puolustusministeriön aloitteesta elokuussa 2014 perustettuja valvonnan ja yhteistyön yhteisiä johtokeskuksia, joissa työskentelee sekä Ukrainan että Venäjän upseereja. Tämä ratkaisu on merkinnyt venäläisten upseerien sijoittamista Ukrainan valvomalle alueelle. Tämä monimutkainen tosiasia näyttää olevan niin hankala,

ettei sitä juuri koskaan mainita mediassa. Näyttää olevan mahdotonta selittää, että alkujaan 70 Venäjän pääesikunnan upseeria saapui Ukrainan puolustusministeriön kutsumana Harkovaan, yhteen suurimmista kaupungeista Ukrainan valvomalla alueella.

Ei ole myöskään helppoa selittää sitä tosiasiaa, että Ukrainan presidentin Venäjällä omistama maakeistehdas tuottaa hänelle huikeita voittoja. Ei myöskään ole helppoa ymmärtää väitettä, etteikö Ukrainan valtiolla olisi minkäänlaista yhteyttä Antrasitin kaupungissa Luhanskin kansantasavallassa toimivien kaivosten ja tuotantolaitosten tuottaman kivihiilen myyntiin Slovakiaan.

Siitäkin huolimatta, itäisessä Ukrainassa jatkuva konflikti esittää itsevaltaisen uusimperialistisen Venäjän ja demokratiaan pyrkivän Ukrainan mustavalkoisena konfliktina. Mustavalkoinen tapa esittää konflikti vaikuttaa äärimmäisen kielteisesti geopolitiittiseen tilanteeseen ja toimii tekosyynä Naton laajentumiseen. Naton jäsenvaltiot ovat päättäneet sijoittaa 4 000 sotilaan vahvuiset joukot Baltian maihin ja Puolaan. Joukkojen puolesta pitkään lobanneille Baltian maiden hallituksille päätös oli erityisen miellyttävä. Lisäksi World Affairs -verkkojulkaisu julkaisi äskettäin blogiartikkelin, joka oli otsikoitu “Latvia’s Push for

a NATO Naval Base” (Latvian yritys Naton laivastotukikohdan perustamiseksi), jossa todettiin, että Latvia lobbaa Neuvostoaikaisen Liepajan sataman muuttamiseksi Naton tukikohdaksi. Artikkelin mukaan Latvian ehdotusta tulisi harkita perusteellisesti. Artikkelissa lainataan entistä Britannian laivaston varamiraalia sir Anthony Dymockia, joka toimi Britannian sotilasedustajana Natossa. Dymockin mukaan Venäjä ”kykenee irrottamaan Yhdysvallat Euroopasta, jakamaan eurooppalaiset kansakunnat toisiaan vastaan ja jotkin, erityisesti Saksan, myös sisäisesti. Saksan kaltaisten maiden avainasemassa olevien eliittien taloudelliset intressit verhotaan rutiininomaisesti rakentaviksi sitou-

muksiksi ja Venäjän provosointia pelätään”.

Todellakin Naton henkilökunnan ja alusten pysyvä vuorottelu Liepajan satamassa voitaisiin tulkita jännitteiden kasvuksi Venäjän kanssa. Kuluvan vuoden aikana Nato järjesti laajoja harjoituksia Puolassa, Latviassa, Liettuassa ja Virossa, samoin kuin Ukrainassa. Vaikka en ole sotilasasiantuntija vaan toimittaja, joka on myös käsitellyt näitä konflikteja, mielestäni rauhan ja turvallisuuden takaamiseksi ei ole tehty mitään. Sitä vastoin Liepajan sataman kaltainen laajentuminen muuttaisi uhkaavasti tilannetta.

Käännös. Timo Mielonen

Kaksi Andreita

Toukokuun 24. päivänä 2014 Ukrainan Slavjanskissa menehtyi kaksi ystävästä. Andrei Mironov oli venäläinen ihmisoikeusaktiivi ja toimittaja. Hänen ystävänsä Andrea Rocchelli, ystävien kesken Andy, oli yksi riippumattoman kuvajournalistiryhmä Cesuran perustajista Milanossa.

Uutinen oli lakoninen: ”Menehtyivät kranaatinheitintulituksessa Ukrainan aseellisen konfliktin yhteydessä”.

Ennen Andrein ja Andyn menehtymistä taistelut olivat jatkuneet keskikokoisen itäukrainalaisen Slavjanskin kaupungin tienoilla runsaan kuukauden.

Taistelut alkoivat 12. huhtikuuta 2014, kun Igor Strelkovin (Girkinin) johtamat asemiehet olivat vallanneet kaupungin tärkeimmät hallintorakennukset. Moskovalainen Strelkov tuli Slavjanskiin pienen soturiryhmänsä kanssa Krimiltä. Häntä kuvattiin eurooppalaisessa mediassa pitkään Venäjän sotilastiedustelun pelottavaksi agentiksi. Hän ei kiistänyt väitteitä, sillä salaperäisyyden

hohto vastasi hänen suuria tavoitteitaan.

Vasta kaksi vuotta myöhemmin, oltuaan lyhyen aikaa Slavjanskin puolustuksen ”ylipäällikkönä” ja sitten Donetskin kansantasavallan puolustusministerinä, Strelkov kertoi, että hänen ”tärkein koulutuksensa oli eräs viiden kuukauden kurssi Venäjän turvallisuuspalvelun FSB:n korkeakoulussa”. Vakaumukseltaan hän on monarkisti. Palattuaan separatistivaiheensa jälkeen Venäjälle hän julkaisi kokoelman Skazki Zakoldovannogo Zamka (Täikälinnan satuja) prinsessasta ja tätä suojelevasta haltiattaresta Poletika de Krikistä.

Huhtikuussa 2014 ilmoitettiin, että Slavjanski on Donetskin kansantasavallan valvonnassa. Huhtikuun 13. päivänä Ukrainan Kansallinen turvallisuus- ja puolustusneuvosto teki päätöksen valtion asevoimien terrorisminvastaisen operaation aloittamisesta muun muassa Slavjanskin federalisteja vastaan.

Taistelujen alusta heinäkuun 5. päivään, jolloin kansantasavallan

puolustusjoukot poistuivat kaupungista, Slavjansk tehtiin neljä rynnäkköä. Aikaisemmin tuntematonta Donbassin kaupunkia käsiteltiin kaikissa kansainvälisissä tiedotusvälineissä. Informaatiota oli kuitenkin liian vähän. Se oli yksipuolista tai niin hajanaista, ettei synkän serpentiinin seasta saanut käsitystä, mitä kaupungissa todella tapahtuu.

Ukrainan tapahtumat eivät antaneet minulle rauhaa. Olen syntynyt Zaporozjessa. Lapsuudessani joka kesään liittyi mummoni koti. En tosiaankaan halunnut, että siellä alkaisi sota.

Ukraina oli kaukana, tietoja oli vähän. Facebook ei silloin vielä ollut yleistynyt Ukrainassa. Sen sijaan sen venäläinen vastine VKontakte tarjosi hyödyllisen etsintävälineen. Hakukriteerejä oli maantieteestä ikään ja sukupuoleen saakka. Jo toukokuun alussa sain ensimmäiset virtuaalikaaverini Slavjanskista. Heidän ansioistaan sain tietoja siitä, mitä heidän kotinsa lähistöllä, kaduilla tai perheissä tapahtuu.

25. toukokuuta kuuntelin aamulla radiota keittäessäni kahvia. En tuntenut huonoja enteitä. Äkkiä kuulin: ”Eilen Slavjanskissa saivat surmansa italialainen valokuvaaja Andrea Rocchelli ja venäläinen ihmisoikeusaktiivi Andrei Mironov”.

Kuten tavallista, Andrei oli lähtenyt uuden konfliktin keskelle en-

simmäisenä. Hän lähti nähdäkseen ja käsittääkseen, mitä ihmisille tapahtuu. Se oli tyypillistä Andreita, hän kulki aina eturivissä.

Istuuduinhitaastisohvalle. Ensin en itkenyt, oli vain tyhjä olo. Andrei oli aina erityinen. Pehmeä, älykäs, lukenut – mutta samaan aikaan kova, jyrkkä ja suora. Silloin kysymys kuului: ”totuus vai valhe”, ”oman nahkan pelastaminen vai kamppailu”. Hän kykeni tekemään päätöksiä, jotka perustuivat ihmisten, eivät poliittisiin intresseihin. Kun kysymys oli rivi-ihmisestä, Andrei oli aina hänen puolellaan. Mironovin näkökulmasta Krimin liittäminen Venäjään ja Slavjanskin siviilien pommittaminen olivat yhtä mahdottomia hyväksyttäväksi.

Olin tuntenut Andrein pitkään. Niin pitkään, etten hämmästynyt vähääkään, kun hän taas lähti ensimmäisenä. Hänen menehtymisensä oli katastrofi sekä inhimilliseltä että yhteiskunnalliselta kannalta. Andrei oli entinen neuvostoajan toisinajattelija ja nykyisen Venäjän ihmisoikeusaktiivi. Hänen maineensa oli tahraton ja kokemuksensa laaja Tšetšeniasta Afganistaniin. Juuri hän olisi kytynyt kertomaan koko totuuden, olipa se kuinka epämiellyttävä tahansa. Hänen puheilleen ei olisi voitu huijata kädellä sanoen, ettei yhden ihmisen mielipide mitään merkitse.

Lokakuussa 2014 matkustin ensi

kertaa 15 vuoteen Ukraina. Matkustin itselleni läheiseen maahan ja kaupunkiin Zaporoz̆jeen, jossa olen syntynyt. Kauheaa oli se, että matkustin sinne, koska siellä oli alkanut sota.

Slavjansk oli yksi matkani keskeinen kohde juuri siksi, että Andrei Mironov oli menehtynyt siellä. Joka kerta kaupunkiin saavuttuani selvitin jotain solmukohtaa vyyhdessä, johon kietoutuivat kaupunkilaisten ja täällä menehtyneitten toimittajien kohtalot. Jokaisella käynnillä löysin uusia ihmisiä, jotka olivat tunteneet Andrein ja Andyn sinä aikana, jonka he oleskelivat Slavjanskissa.

* * *

Keväällä 2015 tulin Slavjanskiin kahden zaporoz̆jelaisten kanssa, jotka olivat kesällä 2014 kuljettaneet sieltä lapsia turvaan. Se ei ollut virallista evakuointia. Päinvastoin, se tapahtui vastoin hallinnon kantaa. Ja hallinnon toimettomuuden johdosta. Kansalaisaktiivit tarttuivat toimeen. Lasten evakuoiminen tykistötulen alta oli ainutlaatuinen myös siksi, että kahdenlaiset zaporoz̆jelaiset, Maidanin kannattajat ja vastustajat, sopivat yhteistyöstä. He jopa menivät lasten vuoksi Slavjanskiin yhdessä. Maidanilaiset neuvottelivat Ukrainan sotilashenkilöiden ja vapaaehtoisten kanssa, antimaidani-

laiset taas kaupungin puolustajien.

Slavjanskin keskusaukiolla tapamme ryhmän varhaisnuoria, jotka oli viety kesällä 2014 Berdjanskin tienoille leirikeskuksiin. Heitä on parikymmentä, tyttöjä ja poikia. Jotkut ovat aikuistuneet kovasti sotavuoden aikana. Pojat valittavat kaupunkiin majoitettujen vapaaehtoispataljoonien miesten käytöksestä. Poikien mukaan sotilaat voivat potkaista katua ylittävää takaapäin ja tuhahtaa: "separatistien pentuja!"

Yksi 14-vuotias poika oli viety kahdeksi tunniksi puhutteluun hänen VKontakte -tilillään olleen kuvan takia. Äiti oli saanut tietää ajoissa pidätyksestä ja kiiruhtanut paikalle, jolloin poika oli päästetty vapaaksi. Nyt Denis on jo 15-vuotias. Hän on hoikka kuin ruoko, mutta kädet ovat vahvat. Hän on jo aikuinen, katse ei ole lapsen katse. Hänen käntensä ovat naarmuilla ja mustelmilla. "Oletko jo töissä?", kysyn. "Isä on opettanut kirvesmiehen töitä, ja nyt autan missä kykenen", poika vastaa. "Missä sinua kuulusteltiin?" "Ennen sitä kutsuttiin varmaan nuorisoasiain huoneeksi. Kun minut tuotiin, siellä ei ollut muita kuin sotilaita. Ei ne erityisemmin lyöneet vaan tönisivät ja pelottelivat. Vaativat käymään polvilleen..." "No kävitkö?" Denisin rauhallinen, miettimättä tuleva vastaus on pelottava: "Minä en polvistu kuin Jumalan ja äidin edessä. En ke-

nenkään muun.”

Keskustellessani nuorten kanssa en tiennyt, voisivatko pojat ja tytöt olla minulle avuksi. Kysyn kuitenkin, ovatko he kuulleet Mironovista ja tämän italialaisesta kaverista. Äkkiä saan vastauksen: ”Mummoni itkee yhä heidän kuolemansa takia. He olivat meillä kotona.”

Niin tutustun Valentinaan, tytön mummoon. Tyttö soittaa hänelle ja pyytää tapaamista, ja mummo haluaa puhua kanssani. Hänen äänensä on terävä: ”Haluatteko tosiaan kuulla totuuden? Oletteko varma?”. Olen.

Valentina on pitkä nainen, jolla on kiukkuinen ja kantava ääni. Se on kuitenkin hämäystä. ”Tytöt, tuokaa vieraille keksejä. Ja voidelkaa ne.” Äsken niin tiukkaan ääneen ilmaantuu lämpimiä sävyjä. Hän nyt vain on sellainen: mustasilmäinen, mustakulmainen ja kädet puuskassa, hän voi ryypätä votkaa, ajaa tulijan tiehensä – tai päästää tämän kotiinsa.

Valentina asuu lähellä rautatie-isteystä Slavjanskin esikaupungissa, Andrejevkan kylässä. Hänen talonsa luokse on usein pysähtynyt lehtiväkeä, joka on menossa valokuvamaan Karatšun-vuorta.

* * *

Karatšunia voi nimittää vuoreksi vain suurin varauksin. Se on lähinnä mäki, korkein paikka tasangolla,

jolla Slavjansk sijaitsee. Turkin sana ’karatšun’ tarkoittaa mustaa kuolemaa. 1970-luvulla vuorelle rakennettiin tv-masto. Ellei olisi sotaa, se toimisi edelleen. Heinäkuussa 2014 masto kaatui tulituksessa. Paikalliset asukkaat sanovat, että kansantasavallan puolustajat tähtäsivät siihen, koska mastosta ja vuorelta näkyi mainiosti koko kaupunki. ”Ilahduimme, kun masto vihdoinkin tuhoutui, sillä tulitus laantui”, kertovat slavjanskilaiset.

”Ensin olimme iloisia lehtiväen tulosta”, Valentina kertoo. ”Tuli väkeä eri maista, saksalaisia, sveitsiläisiä... Ensin luulimme, että he kirjoittavat asiat niin kuin ne olivat. Sitten tajusimme, että he ovat meitä vastaan. Tulivat pyytämään kommentteja, enkä antanut kenellekään. Koska näin, etteivät he välitä totuudesta”, Valentina lähes huutaa – hän keskustelee yleensäkin kategorisesti eikä kainostele kommentteissaan. ”Ne tulivat sillan luo, nousivat autoista yllään panssariliivit ja kypärät, joissa luki ”Pressa”, pystyttivät laitteensa, eikä Karatšunilta silloin tietenkään tulitettu. Ne seisoi siinä nelisenkymmentä minuuttia ja lähtivät. Sitten tulitus taas alkoi.”

Miten on mahdollista, että tämä ulkonaisesti jyrkkä nainen teki poikkeuksen Andrein ja Andyn kohdalla? Miksi hän luotti heihin?

Valentina muistaa ensi tapaa-

misen: "Seisoin kotiportilla. Puheilen tuli mies. Hänellä oli valkoinen paita, jossa oli taskut. Rillit päässä, samanlaiset kuin minulla... Ensin se kyseli, miten usein meitä tulitetaan. No minä kerroin, että tykkituli alkaa varhain aamulla, aina suunnilleen samaan aikaan, että ampuminen alkaa aina Karatsunilta ja sen jälkeen ammutaan takaisin."

Se oli Andrei Mironov. Hän selitti Valentinalle, että hänelle ja ystävälle on hyvin tärkeää kirjata, kumpiko puoli aloittaa tulituksen. Andrei pyysi, että hän ja Andy saisivat oleskella naisen talossa. He halusivat olla aamulla paikalla aloittaakseen tulitusten ajankohtien ja kestojen kirjaamisen. "En tiedä, miksi luotin häneen... Hän oli jotenkin erilainen kuin muut."

Valentinalla ei ollut erillistä huonetta vieraille miehille, joten hän sopi asiasta naapurin kanssa. "He tulivat joka päivä toukokuun 18. päivästä lähtien. Muistan päiväyksen, koska olin naapurin rouvan syntymäpäivillä, ja kun olin kotimatkalla, alkoi tulitus. Andrei ja Andy olivat jo talon lähellä ja auttoivat minut suojaan," Valentina kertoo.

Millaisia he olivat? "Heidän kanssaan oli helppo pärjätä. Vaikka toinen Andrei (näin Valentina kutsuu Andyä) ei puhunut venäjää, niin Andrei käänsi aina." Italialais-Andrei nukkui öisin, mutta venäläinen

"istui yli puolen yön keskustelemaan naapurin kanssa meidän sodasta ja vertailemassa niihin sotiin, joissa oli ollut."

"Huomasiko hän paljon yhtäläisyyksiä?" kysyin. "No ei, hän sanoi, että tämä on omituisin sota, eikä hän ymmärrä mitä järkeä siinä on."

* * *

Mitä Andrei ja Andy siis tekivät joka aamu elämänsä viimeisen viikon aikana?

Vähän ennen tulituksen tavanomaista lakua he menivät yhden kumpareella olevan talon luo. Valentina ja muut auttoivat heitä. Hän kertoo, että Mironovilla oli kartta ja tabletti. Hän kirjasi jokaisen laukausten ja räjähdysten ajankohdan. Lennon aikana hän laski etäisyyden ja merkitsi maalin kartalle. "Lisäksi hän puhui koko ajan puhelimeen, koska hänelle soittelivat muutkin asukkaat ja kertoivat, mitä tuhoja tulitus aiheutti", Valentina kertoo.

"He tekivät Andyn kanssa tätä aivan avoimesti. Seisoivat vain kadulla talojen välissä. Välillä kävin heidän luonaan auttaakseni Andreita paikallistamisessa. Kerroin hänelle, mitä sijaitsee sillä suunnalla, minne kulloinenkin ammus lensi," - nainen muistelee.

"Kun tulitus loppui, he menivät aina rautatien ylikäytävän luo. Se oli tukittu viidellä tavaravaunulla.

Kansantasavallan kannattajat olivat tukkineet niillä pääsyn Karatšunilta kaupunkiin.”

* * *

Voi voi, se ylikäytävä... Andrejevkan suunnalta oli täysin mahdotonta päästä kaupunkiin, kun ylikäytävällä seisoivat ne viisi tavaravaunua. On illuusio, että Karatšunilta pääsee Slavjanskiin hetkessä.

Maasto on hyvin epätasainen. Pikku jokia, kumpuja, painanteita. Ne viisi vaunua taas eivät ainoastaan seisseet raiteilla, vaan pyörät oli varmuuden vuoksi hitsattu kiinni kiskoihin. Työnnä minkä työnnät, mutta niitä ei saa sijoiltaan. Näin slavjanskilaiset selittivät meille. “Juuri siksi niitä vaunuja pommitettiin joka päivä kranaatinheittimillä. Ne halusivat avata tien kaupunkiin.”

Andrei taas käytti vaunuja “näytönä”: tuossa on ammusten tuloreikiä, tuossa taas ulostuloreikiä. Niistä näkee heti, kumpi puoli tulittaa. Jos reiät kuvataan joka päivä ja kirjaataan kuvien ajankohdat, niistä tulee arvokasta todistusaineistoa siitä, kuka aloittaa ammunnan asuinkortteleihin, joiden kellareissa piileskelee lapsia.

Juuri tämän kaksi Andreita halusi tiedottaa ulkomaailmalle: yhtäältä tulitusten kartan, toisaalta kuvat lapsista kellareissa. Siinä teille

todisteet, ketä pitäisi pelastaa, keitä vaatia tekemään sopimus oman kansansa kanssa.

* * *

Kysyin siis, mitä kaksi Andreita puuhasi niiden vaunujen luona. Valentina kohauttaa olkapäitään: “He valokuvasivat, mutta eivät vaunuja vaan reikiä, joita niissä oli joka tulituksen jälkeen. Molemmiin puolin, sekä Karatšunin puolelta että kaupungin. Andrei selitti, että kuvat auttavat määrittämään, kumpiko osapuoli tulitti ja miten kiivaasti.”

Sekä Valentinalla että hänen aikuisilla lapsillaan oli Andrein ja Andyn puhelinnumerot. Kun Andrejevkan tulittaminen alkoi päivällä 24.5., Valentina ei tiennyt, että molemmat Andreit työskentelevät kovan onnen vaunujen toisella puolella. He huolestuivat, kun Andrei ei lopultakaan vastannut puhelimeensa.

Valentina itkee. Äänettömästi. Hän ei kai itsekään huomaa kyyneleään. “Sairastuin heidän kuolemansa jälkeen. Minä vain makasin enkä kyennyt tekemään mitään. Muutaman päivän päästä näin äkkiä Andyn unessa. Hän seiso ratapenkereellä, niitten reikäisten vaunujen luona. Mutta hän hymyili. Hän seiso niin komeana, hienossa puvussa, jostain syystä jopa rusetti kaulassa... Myö-

hemmin tajusin, että sinä päivänä hänet haudattiin Padovassa. Mutta tiedätkö, sen unen jälkeen nousin sängystä. Jotenkin se helpotti.”

Toinen tapaaminen

Tapaan taas Valentinan 24.5.2015. Jälleen Slavjanskissa. Olemme tulleet italialaisen journalistin Lucia Sgueglian kanssa, hän tunsii molemmat Andreit. Tämä matka ei ole meille vain ihmisoikeusjournalismia, vaan inhimillinen velvollisuutemme.

Valentina odottaa meitä talon-
sa portilla. Pihalla haukkuu valtava Kaukasian paimenkoira, jonka hän varalta telkeää liiteriin. “Kun kaupunkia tulitettiin, se piileksi kanssamme kellarissa”, Valentina sanoo. “Se pelkää vielä nytkin kovia pamauksia. Kerran kun alkoi kova ukkonen, se repäisi itsensä ketjusta. En ehtinyt edes huomata, kun se loikkasi taloon ja meni piiloon sänkyni alle.”

Myös Valentina pelkää. Mutta ei tulituksia. “Kun kaikki oli aluillaan ja meidän katusia pitkin ajoi huhtikuussa ukrainalaisia panssarivaunuja, en pelännyt asettua niiden eteen. En tuntenut pelkoa lainkaan. Työnsin panssaria käsilläni: se ajoi hitaasti ja minä peräännyin mutta samalla työnsin sitä käsilläni... Entäs nyt? Kykenisinkö muka mennä panssarivaunua vastaan nyt? Ei, minä peläs-

tyisin heti. Samoin tulituksia. Mutta vielä enemmän pelkään ilmiantajia.”

- Ilmiantajia?

- Niin, meillä on taas sellaiset ajat. Jos ihmisen sisus on mätä, niin kaikki paljastuu nyt. Sellaisia ei ole paljon. Minä olen miettinyt, että ehkä joku sellainen ilmoittikin ukrainalaiselle puolelle, mitä Andrei ja Andy tekivät joka päivä. Eiväthän he piileksineet, tekivät kaiken avoimesti. Andrei tuli aamulla ja kun ammunta alkoi, hän seiso i muistionsa ja puhe-
limensa kanssa kaikkien nähtävillä. Tännehän ei tullut osumia, ammuks-
et lensivät vain ylitse toisen kylän, Semjonovkan suuntaan.” Valentina on vihainen: “Kun Kiovan valta pa-
lasi, en saanut humanitaarista apua: naapurit huolehtivat siitä.” “Miksi?” “Koska pidättelin panssarivaunua ja autoin kahta Andreita.”

* * *

Saavu i n ensi kertaa Slavjanskiin lokakuussa 2014. Halusin silloin tavata henkilökohtaisesti ihmisiä, joiden kanssa olin kirjoitellut sosiaalisessa mediassa murheellisen vuoden ke-
västä.

Ennen tuloani en arvannut, että kaupunki on niin iso. Vuoden 2010 tilaston mukaan Slavjanskissa asui vähän yli 130 000 henkeä.

Sillä hetkellä ainoa yhteyteni Slavjanskiin oli Katjan perhe – olin al-

kanut vaihtaa viestejä nuoren naisen kanssa paljon ennen tuloani. Sosiaalinen media on määrätysssä mielessä suurenmoinen väline.

Ennen huhtikuuta 2014 Facebook ja Twitter riittivät minulle hyvin. Mutta kun Ukrainan kriisin lietsominen alkoi hahmottua, aloin kovasti kaivata informaatiota Ukrainasta. Median kautta? Jo silloin näki, että se muuttuu yhä puolueellisemmaksi. Matkustaminen paikalle? Olisin kovin halunnut, mutten voinut. Siksi liityin Durovin luomaan VKontakte-verkostoon. Oli ilmeistä, että ukrainalaisia on siinä verkostossa enemmän kuin muissa.

Valitsin hakukriteerit. Maa, kaupunki, ikä, sukupuoli... Päätin keskittyä 30-40-vuotiaisiin naisiin. He ovat kodin vaalijoita, on luultavasti jo perhe, lapsia... Joten nainen ei luultavasti halua sotia tai kannattaa sotaa.

VKontakte tarjosi satojen naisten listaa. Päätin käydä läpi neljäkymmentä ensimmäistä. Ehkäpä tapaan sieltä juuri hänet! Minua onnisti vasta sitten, kun olin jo selannut läpi ne 40 ensimmäistä. Ne eivät sanoneet mitään. Profilit olivat aktiivisia, mutta kaikki pyöri muodin, reseptien tai korkeintaan eilisen tv-ohjelman ympärillä. Profilihenkilöt eivät suostuneet puhumaan edes itselleen siitä, mitä kaupungissa on tekeillä.

Sitten kuitenkin onnistuin löytämään etsimäni. Hänen nimensä oli Katja. Hänellä oli perhe, pieni tytär. Sivullaan hän piti hurjaa päiväkirjaa vuoden 2014 toukokuusta Slavjanskissa. Kirjoitin Katjalle, kerroin avoimesti, kuka olen ja miksi olen kiinnostunut hänestä. Aloimme vaihtaa viestejä.

Keskustelumme alkoi 25. huhtikuuta 2014.

- Miten te Katja arvioitte kaupunkinne tilannetta viime viikon aikana? Pelkäävätkö tavalliset ihmiset? Ja jos niin mitä eniten?

- Tilanne kaupungissa on kireä. Tavalliset ihmiset ovat tietenkin hermostuneita. Ihmiset pelkäävät, että kaupungissa aletaan taistella. Heti kun saadaan tieto armeijan yrityksestä tulla kaupunkiin, alkaa pakokauhu. On tietysti mummoja, joita ottaa sydäimestä pelkkä maastopukuisen miehen näkeminen, mutta kun ei ole tietoa armeijan siirroista, kaikki on suhteellisen rauhallista.

- Miten asukkaat suhtautuvat niihin, jotka ovat ottaneet vallan kaupungissa?

- Eri tavoin, mutta monet ilmeisesti tukevat heitä.

- Milloin huomasitte tilanteen kiristyvän?

- Noin viikko sitten. Ehkä vähän kauemmin. Aloin ennen nukahtamista laskea yli lentäviä helikoptereita. Ihmiset eivät ikinä hyväksy

tätä terrorisminvastaista operaatioita. He kokevat, että se on suunnattu juuri siviilejä vastaan. Paikalliset asukkaat menevät itse barrikadeille, tuovat sinne kaikkea tarvittavaa: ruokaa, lääkkeitä. Ihmiset nimittävät Slavjanskissa toisiaan leikillään separatisteiksi.

- Mikseivät Slavjanskin asukkaat teidän mielestänne hyväksy Kiovan tapahtumia?

- Kun Maidan alkoi, kaupunki jatkoi elämäänsä. Tietenkin Maidanista keskusteltiin, mutta kukaan ei voinut silloin kuvitellakaan, että tapahtumat toistuisivat Slavjanskissa. Minun nähdäkseni meidän alueemme tapahtumien katalysaattori oli Kiovan itsepäinen kuurous aluksi maltillisille yrityksille kertoa käsityksemme muodostuneesta tilanteesta. Ja tietenkin ”vyön kiristämisen”, asuinkustannusten korottaminen ja hintojen jyrkkä nousu samalla kun palkat pysyivät entisellä perinteisen matalalla tasolla.

- Kenellä voisi olla myönteinen rooli Kiovan ja alueiden välisen sovun saavuttamisessa?

- Ukrainan sisäisiin asioihin ovat jo nyt sekaantuneet kaikki joita huvittaa, siksi Kiova ja Itä-Ukraina eivät enää pääse keskenään sopuun. Tämäkin on pakko kestää. Ei ole vaihtoehtoja. Olen todella kauhuissani. Näin hirveässä tilanteessa ei voi tuntea muuta kuin tuskaa.

- Osallistuvatko monet kaupunkilaiset puolustukseen?

- Kaupunki elää ja toimii. Keskeiset väylät on suljettu barrikadein. Monet minun tuttavistani osallistuvat puolustukseen tai auttavat barrikadeilla olevia.

- Mitä Slavjanskin asukkaat vaativat Kiovan hallitukselta?

- Jolleivät järkevät, koulutetut ihmiset pysty pääsemään sopuun omien kansalaistensa kanssa, heidän paikkansa ei ole politiikassa eikä maan johdossa. Harmittaa Ukrainan puolesta. Olen aina pitänyt kotimaastani mutta nyt en tunnista sitä.

* * *

Pian Katjan kanssa VKontakten chatissa käymäni keskustelun jälkeen Slavjanskissa alkoi sota. Aito sota, jossa on kuolleita ja haavoittuneita. Jouduin antamaan Katjalle vinkkejä, minne on parasta suojautua tulituksesta.

Jossain vaiheessa toukokuuta hän kirjoitti: ”Tänään laitoin ensi kertaa lapsen lattialle nukkumaan.” Sitten he alkoivat laittaa lapsen nukkumaan kylpyhuoneeseen. Lopulta heidän oli ryhdyttävä laskeutumaan kellarikerrokseen, toukokuun 2014 puolimaissa. Katja kävi välillä yläkerrassa hakemassa vettä. Olimme jo ajat sitten vaihtaneen puhelinnumeroita. Kaiken varalta. Yhteydet

katkeilivat usein: puhelinmasto seisoi aiemmin mainitulla Karatšunilla. Sieltä johdettiin kaupungin tulitusta. Siksi se oli myös puolustajien tärkein maalitaulu.

22. toukokuuta oli Slavjanskissa enemmän tai vähemmän rauhallinen. Odottamatta sain Katjalta viestin: "Tuttavani osti tänään torilta porsaas ja kuljetti sitä auton peräkontissa kotiin. Ukrainan armeijan tarkastuspisteellä hänet pysäytettiin. Kun sotilas avasi peräkontin, hän ihastui: "Mikä kaunokainen!" Milloin tämä tappaminen lopetetaan... Ensimmäisen maidanin aikaan 2004 olin 18-vuotias ja uskoin tosissani muutosten mahdollisuuteen. Tämänkin aloittivat opiskelijat, mutta ensin en hyväksynyt sitä. Sitten kuitenkin huomasin, että siellä on ihmisiä, jotka tosissaan puolustavat oikeutta. Eivät tietenkään läheskään kaikki, mutta oli siellä rehellistä väkeä, joka toivoi muutoksia. Mutta kaikki meni jotenkin väärin. Paljon ihmisiä kuoli, se surettaa. Nyt minusta kuitenkin tuntuu, että maidanilla oli paljon määrätietoisia ihmisiä, jotka muiden kuoleman avulla nousivat huipulle, hyviin asemiin. Tällä hetkellä viime maidan tuntuu minusta isolta näytelmältä. Eivätkä sen suunnittelijat ehkä edes odottaneet tällaista menestystä..."

Tuntuu pikkuasialta, kun porsasta sanotaan kaunokaiseksi,

"krasunja". Hassu sana on sellaisen ihmisen kieltä, jonka äidinkieli ei ole venäjä eikä ukraina vaan niin sanottu suržik, itäslaavilainen kielimuoto, jossa venäjä ja ukraina sekoittuvat. Ei pidä luulla, että suržikia puhutaan vain Ukrainassa: mummoni Venäjän Brjanskissa puhui juuri sitä. Isoisoisä Andrei asui etelä-Ukrainassa pienessä Babinon kylässä ja puhui sitä myös.

"Krasunja" on hellyttelysana, ilmaisee kiintymystä ja ikävää. Pikku porsas vei sotilaan hetkeksi kotikylään, omaan huusholliin ja rauhan aikaan, kun hän olisi aivan samoin käynyt torilla valitsemassa itselleen porsaas.

* * *

24. toukokuuta 2014 Slavjanskissa siis menehtyivät Andrei Mironov ja Andrea Rocchelli. Katjan viesteistä löytyi 6. toukokuuta kirjoitettu: "Yksi juttu vielä – Ukrainan tv kertoi, että Slavjanskin siviiliväestö on evakuoitu järjestäytyneesti. Minä, kaupungin asukas, en ole moisesta kuullut enkä tiedä mitään. Kaupungissa on paljon lapsia ja paljon vanhuksia. Kukaan ei koskaan varoita tulitusten aloittamisesta."

Kolmas tapaaminen

Puoli vuotta tuon viestin saamises-

ta tapasin Slavjanskissa Nadežda Karnauhin perheen. Viimeinen Rocchellin Slavjanskissa tekemä kuva-sarja on kaupungin lapsista, jotka suojautuivat kellareihin kotitalojensa piholla.

Nadja kertoi: "Se oli toukokuun alkua. Yksi vanhemmista pojistani puuhaa aina jotain ja tutustuu ihmisiin. Hän soitti ja kysyi lupaa tulla taloon kaksi toimittajaa, joihin hän oli tutustunut. Niin opimme tuntemaan Andreit. Andrei Mironov sanoi, että he haluaisivat auttaa kaupunkilaisia. Hän sanoi: "Kiova väittää, ettei kaupungissa ole enää siviilejä, että kaikki lapset on evakuoitu. Me näemme, ettei se ole totta. Haluaisimme kertoa siitä, mitä näemme, tiedottaa, että kaupungissa tulituksen alla elää lapsia, paljon lapsia."

He olivat pyytäneet Nadjalta ja muilta suurten perheiden, adoptiolasten vanhemmilta lupaa, että Andy voisi kuvata heitä niissä improvisoiduissa pommisuojoissa. Taas oli helppo tunnistaa Andrei siinä, mitä hän teki tässä ukrainalaiskaupungissa. Nadja suostui, samoin useat muut suurperheet.

Kukapa muu kuin Andrei olisi mennyt sinne ensimmäisenä? Hän oli aina ensimmäinen. Ja aina hän pelasti ennen kaikkea lapsia. Niin Tšetšeniassa kuin Ukrainassakin... Niin syntyi Andy Rocchellin kuva-

sarja "Slavjanskin lapsia". Niin syntyivät Andrei Mironovin artikkelit Novaja Gazetaan.

* * *

Myös V Kontakte-kaverini Katja tiesi journalistien kuolemasta. Hänen äitinsä oli eräässä sairaalassa töissä. Andreit kävivät siellä usein. Muun muassa auttaakseen järjestämään sairaiden ja haavoittuneiden evakuoitua. Äiti oli pyytänyt auttamaan kahdeksankuisen Jevgeni Jezjakjan evakuoinnissa. Otimme yhteyttä lapsen vanhempiin.

Mihail-isä kertoi lapsestaan: "Kun Ženja sai diagnoosin Werdnig-Hoffmanin spinaalinen lihasatrofia, lääkärit eivät antaneet mitään toivoa, että hän jää eloon. Hän kuitenkin elää. Hänen katseensa ilmaisee ajattelua, hän hymyilee. Hän haluaa elää."

Mikä on spinaalinen lihasatrofia? Lapsi oli ollut Slavjanskin sairaalassa viimeiset kuusi kuukautta, koska hän pystyy hengittämään vain koneellisen hengityslaitteen avulla. Hänen riippuvaisuutensa laitteesta esti viemisen kellarikerrokseen suojaan tykistötulitukselta.

Jotta lapsi olisi voitu evakuoida kaupungista, tarvittiin kaksi asiaa: turvallinen "käytävä" ja elvytyslaittein varustettu ambulanssi. Ukrainalaisen osapuolen kanssa

neuvoteltiin kaksi päivää lapsen isän pyynnöstä. Ja kenen välityksellä Ukrainan armeijan kanssa neuvoteltiin? Itsensä Borislav Berezan, Oikeistosektorin lehdistöpalvelun johtajan. Kun kyse on lasten pelastamisesta, niin voi ja pitääkin keskustella kaikkien sellaisten kanssa, joilla on korvat kuulla. Tämä on aina ollut periaatteeni ja on edelleenkin.

Borislav piti antamansa lupauksen. "Käytävä" oli sovittu kesäkuun 4. päivän illaksi. Moskovasta lensi Ukraina Jelizaveta Glinka, josta käytetään nimeä Tohtori Liza, hän on Spravedlivaja pomoštš -säätiön (Oikeudenmukainen apu) toimitusjohtaja. Sopimusten mukaan hänen oli määrä saattaa ambulanssia Donetskista Slavjanskiin. Poika oli määrä viedä Donetskii elvytykseen, jotta hän "hengittäisi kyllikseen" ennen evakuoinnin toista vaihetta. Ženjan vanhemmat vaativat perheen evakuointia Venäjälle.

Ukrainan puolelta tehtiin muutama yritys taivutella perhe matkustamaan toiseen osaan Ukrainaan, Kiovaan tai Harkovaan. Perhe kuitenkin piti kiinni lähdöstä Venäjälle. Mihail sanoi minulle puhelimesta: "Miksi he taivuttelevat meitä? Mitä väliä sillä on, missä maassa poikaa yritetään pelastaa..." Mitä väliä tosiaan, kun kyse on ihmishengestä, pienokaisesta, jolla on valtavat ja tarkkaavaiset silmät.

Ukrainan konfliktin molemmilta puolilta löytyi ihmisiä, jotka olivat valmiit auttamaan. Miksi? Yksinkertaisesti siksi, että he ovat ensin myötätuntoon kykeneviä ihmisiä ja vasta sitten poliitikkoja tai sotilaita. "Miten valtavat silmät", sanoi Oikeistosektorin Borislav Bereza puhelemissa.

Kun Tohtori Liza oli jo matkalla, Donetskissa varustettiin ambulanssia. Pidimme jatkuvasti yhteyttä lapsen perheeseen. Varhain aamulla 5. kesäkuuta Mihail sanoi, että ammunta on tauonnut. Hermoilimme, kun kerrottiin Slavjanskissa olevan taas ongelmia sähkön saannissa. Isä kuitenkin rauhoitteli, että sairaalassa on sähköä ja katkoksen varalta generaattori ja kylliksi polttoainetta.

Hän kuitenkin kertoi: "Pojan tila heikkenee, kuumetta on 38 ja pulssi noussut 180:een". Mihail hermoili kovasti, kertoi että eilen eräät venäläismediat olivat välittäneet väärää tietoa. Jonkin venäläisen talk-show'n toimittaja oli soittanut Mihailin vaimolle ja ehdottanut tulemistä studioon, lähetykseen. Mihailin sanojen mukaan ehdotus ei parantanut vaimon vointia: "Me olemme niille show, pelkkä show". Hän arvosteli myös Rossiya-24 -kanavaa: siellä oli leikattu hänen kommenttinsa siten, että kaikki kaatui elvyttävän lääkärin syyksi, joka ei muka halua lähteä.

Mitä näihin harmitteluihin saat-

toi vastata? Enintään “älkää puhuko, ellette halua, että teitä käytetään hyväksi.”

* * *

Juuri Andrei Mironovin ansiosta alkoi Ženja Jezjakjanin kuljetusoperaatio. Kun oli päätettävä mahdollisuuksista auttaa, kirjoitin Tohtori Lizalle, Spravedlivaja pomoštš -säätiön johtaja Jelizaveta Glinkalle. Ukrainan konfliktin aikana hän oli kuljettanut alueelta sairaita ja haavoittuneita lapsia saamaan hoitoa. Saatuaan kuulla pikku Ženjasta hän suostui heti matkustamaan Itä-Ukrainaan, osin kunnioittaakseen Andrein muistoa.

Ilmeni, ettei juttu ollutkaan selvä. Vanhempien ympärillä pyöri toimittajia, vaikkei ainoakaan Komsomolskaja pravdan tai NTV:n toimittajia ollut osallistunut lapsen turvallisen kuljetuksen organisointiin. Päinvastoin, heidän toimintansa “pelastajan” maineen hankkimiseksi olisi saattanut muodostua kohtalokkaaksi.

Lasta lähdettiin kuljettamaan Slavjanskista ilman sovittua Tohtori Lizan läsnäoloa. Pahempaa oli, ettei ollut elvytysambulanssiakaan. Lääkäri piteli lasta sylissään, ja elintoimintoja turvattiin happityynyn ja -naamarin avulla. Saimme äidin puhelimeen, kun auto oli hänen sa-

nojensa mukaan jo 20 kilometrin päässä Kramatorskissa.

Tohtori Lizan yritykset saada yhteys toimittajiin, muun muassa “mesenaatin”, salanimen taakse kätkeytyneen Komsomolskaja Pravdan toimittajaan, epäonnistuivat. Samaan aikaan NTV kuitenkin julkeni kirjoittaa sivuillaan, miten “Tohtori Liza kiiruhtaa hakemaan Slavjanskista lasta, joka on kuolemaisillaan ilman lääkitystä”. NTV siteerasi Tohtori Lizaa lähteenään, vaikka tämä oli puhelinkeskustelussa kieltäytynyt antamasta kanavalle mitään kommentteja. “Pelastajat” sotkivat avoimesti jälkiä, ilmoittivat sivullisten välityksellä aivan vääriä tietoja siitä, missä auto oli. Jossain vaiheessa Slavjanskiin jäänyt isä alkoi tajuta tilanteen ja kertoi, mihin auto mahdollisesti on menossa. Ja miksi? Jotta me voisimme jatkaa neuvotteluja Ukrainan armeijan kanssa lapsen kuljetukselle turvallisen “käytävän” säilyttämisestä.

Tapahtui pahin: isä jäi Slavjanskiin.

- Miksi? Miksi te jätte? Olihan sovittu, että Ukraina päästää menemään auton ja koko perheen.

Mies itki puhelimesta: ”Toimittajat sanoivat minulle, ettei meitä päästetä, jos lähden mukaan, että minut taatusti pidätetään ja tuomitaan 12 vuodeksi vankilaan.”

Niin, lapsen isän sijasta autossa, jonka pääsystä oli keskustellut niin moni ihminen, istui toimittajia, joilla ei ollut neuvottelujen kanssa mitään tekemistä.

Yritettiinkö NTV-läisiä saada ymmärtämään lapsen turvallisuus? Kyllä, heille jopa tarjottiin mahdollisuutta kuvata uutisvideo "Venäjä pelastaa sankarillisesti vauvan" missä tahansa sairaalassa matkan varrella: Zaporozjessa, Melitopolissa. "Tuokaa lapsi elvytykseen ja antakaa liittää hengityskoneeseen, että hän saa hengittää tarpeeksi, ottakaa video siitä, että vauva on muka jo Venäjällä, ja lähtekää aamulla vaivihkaa Rostoviin." Ei, he eivät suostuneet siihen. Jostain syystä en usko, että se oli Ženjan äidin ratkaisu.

Miksi NTV:n "pelastajilla" oli niin kiire? Kesäkuun 5. päivän iltana kaikki selvisi, kun NTV raportoi innoissaan, että sen toimittajat olivat pelastaneet vauvan.

Ukrainan alueelta auto ja lapsi poistuivat ilman ongelmia. Ukrainalainen osapuoli piti loppuun asti lupauksensa huolimatta NTV:n väen käytöksen herättämistä tunteista. Tosin siihen tarvittiin varsin reipasta keskustelua. "Tajutkaa nyt, että on oman etunne mukaista päästää se auto viivytyksittä Rostoviin. Puhumattakaan pienokaisen hengestä ja elämästä."

Samaan aikaan NTV välitti uu-

tisia, miten heidän työntekijät "pelkäsivät selkään ampumista" ja miten Slavjanskista mukaan otettu lääkäri piteli toisella kädellä naamaria ja kontrolloi toisella hapen syöttöä. Heidän takiaan lapsen elämä oli todellisuudessa uhattuna 400 km matkan ajan, vaikka Donetskissa olisi odottanut varusteltu ambulanssi, ammattitaitoinen apu ja Tohtori Liza.

Kesäkuun 6. päivän aamuna Tohtori Liza tervehti kaikkia facebook-sivullaan: "Yritän toistamiseen sanoa hyvää huomenta kaikille. Eritoten niille, jotka riskeeraavat elämänsä auttaessaan muita ihmisiä sodasta ja mielipiteistä huolimatta. Valitettavasti on kuitenkin myös sellaisia, jotka kummallisen PR:n vuoksi riskeeraavat toisten elämän ja saattavat häpeämättä toisia ihmisiä vaaraan. Onneksi ensin mainittuja on enemmän. Hyvää päivää kaikille."

Lapsi osoittautui todelliseksi vaihtorahaksi. Viikon kuluttua Kristina Potuptšik, Naši-liikkeen entinen tiedotussihteeri, kirjoitti, että koko voitto 5000 Putin-t-paidan myynnistä Punaisen torin GUM-tavaratalossa oli luovutettu Ženja Jezjakjanin äidille. Hän ilmoitti myös iloisena, että lapsi on jo toipumassa.

Kunpa se olisikin totta. Silloin lapsen moinen hyväksikäyttö "presidentillisiin tarkoituksiin" olisi hyväksyttävissä. Kuitenkin Ženja

Jezjakjanilla on todettu synnynnäinen Werdig-Hoffmanin spinaalinen atrofia, ja tällainen lapsi elää enintään yhdeksän vuotta. Ne, jotka yrittivät auttaa Ženjan perhettä, pikku pojan, jolla on valtavat silmät ja pitkät ripset, tajusivat, että kysymys on lapsen kuoleman lykkäämisestä.

* * *

Saavuin Slavjanskiin ensi kertaa lokakuussa 2014, illalla. Harhailimme pitkään kaduilla, joiden varsilla oli pieniä tiilitaloja. Ei ollut helppoa löytää sitä ”kylää” – kuten nimitettiin Slavjanskin pieniä omakotialueita – jossa meitä odotettiin.

Näimme etäällä taskulamppujen vilkkuvan. Ajoimme niitä kohti. Tien sivussa seisoivat muutamia nuoria poikia ja tyttöjä. Ja ajatella, he tosiaan pureskelivat auringonkukan siemeniä, ihan kuin vanhassa kaivosmiehistä kertovassa neuvostoelokuvassa Bolšaja žizn.

*Uinuu tummat kurgaanit auringon
kärventäminä
tai purjehtivat sumut valkoiset.
Suhisevien metsien ja vihreiden
peltojen halki
tuli nuorukainen Donin arolle.
Siellä hiilikaivoksessa hänet huomattiin,
käsi ojennettiin, matkaan otettiin,*

*Kauniit tytöt lauloi vienosti,
ja nuorimies laskeutui louhokseen...*

Pojat kävelevät katuja, lippalakit rehvakkaasti vinossa. Vähän taempana kävelevät tytöt, auringonkukan siemeniä nyrkissään. Silloin kuitenkin laulettiin ”työpäivistä, rankoista kuin taistelu”, mutta lokakuun 2014 pimeänä iltana nuo neljä poikaa ja tyttöä, jotka tapasimme Slavjanskissa ja jotka muistuttivat suuresti nuoria isovanhempiaan, olivat eläneet monta todellisen sodan kuukautta.

He selittivät, että olimme todellakin ajaneet ihan väärään kylään. Miettimättä lainkaan he päättivät saattaa meitä oikeaan tienhaaraan. Sysipimeässä Slavjanskissa tienhaaran ohi olisi voinut helposti ajaa uudestaankin. Niin sitten pääsimme oikeaan kohtaan, kun nuoret kävelivät hitaasti ajavan auton vieressä.

Vastakkaiselta suunnalta meitä vastaan jo kävelivät oikeasta kylästä ne, jotka odottivat tuloamme. Heiläkin taskulamput kädessään. Meidät siis luovutettiin kirjaimellisesti kädestä käteen.

* * *

Talo oli Ukrainassa tavanomainen, tiilestä tehty. Samoin tontti: portti, laatoitettu polku johtaa matalan talon kuistin eteen, kuistia kiertävä

viiniköynnös. Sivussa on koirankoppi. Hieman kauempana on kellari. Yksikään ukrainalainen omakotitalo ei tule toimeen ilman kunnon kellaria.

Eikä vain omakotitalo. Kotikau-pungissani Zaporozjessa koristavat matalat tuuletustorvet tänäkin päivänä lähes jokaista nelikerroksista taloa, joita rakennettiin toisen maailmansodan jälkeen.

Se oli yksi sodan jälkeen jälleenrakennetun kaupunginvertauskuvista, 60-luvulle saakka oli mahdotonta kuvitella elämää ilman kellaria. Jokaisella huoneistolla oli oma pieni kellarikomero. Kuinkapa muutenkaan aikana, jolloin jääkaapit olivat harvinaisia ja lähinnä statussymboleja. Rakentajia, jotka osasivat tehdä hyvän kellarin, arvostettiin yhtä paljon kuin uunintekijöitä. Sato säilyi paremmin: perunat, porkkanat, talvipäärynät ja saksanpähkinät, kaikki säilyi kevääseen asti. Puhumattakaan maailmankuuluista kotitekoisista säilykkeistä kaikenkokoisissa purkeissa – tomaatteja, kurkkuja, munakoiso-paprikasalaatteja. Emännät kilpailivat keskenään, maku, väri, laatu ja ennen kaikkea purkkien kauneus olivat käyntikortteja.

Eivätpä emännät osanneet arvata 1900-luvun vanhoja kellareita käyttäessään, että niitä tarvitaan 2000-luvulla pommisuojoina.

* * *

Nataša johdatti meidät taloonsa. Kellarin luo kätkeytynyt pikku koira haukkui hiljaa.

“Se pelkää edelleen”, Nataša sanoi huitaisten sille kädellään. “Piileksi kellarissa meidän kanssamme.”

Natašan talo on ollut onnekas, ei ainuttakaan suoraa osumaa. Seiniin vain on ilmaantunut halkeamia, ja sirpaleet vahingoittivat kattoa. Naapurille kävi paljon huonommin. Katossa on reikiä ja kaikki ikkunat rikkoutuivat. Kukaan ei kuitenkaan kuollut. “Sekin on sentään hyvä. Talonhan voi pystyttää uudestaan, jos vain on pystyttäjä.”

Pöytään ilmaantui nauhamakaronia ja paistettua kanaa. Nataša kertoili, miten he olivat sairaalassa tehneet töitä, miten hän istui kahdeksankuisen lapsen vieressä tykistötulituksen aikana. “Tiedättekö, meidän vapauttamisemme jälkeen sisäministeri Avakov ojensi meille sairaalan työntekijöille kellot. Ei henkilökohtaisesti. Joku lääkäreistä kutsuttiin Kiovaan ja hän palasi kellokassi mukanaan.”

Nataša kävi toisessa huoneessa ja palasi rasia mukanaan. Siinä oli naistenkello. Ilman nimikaiverrusta. Kellotauluun oli kaiverrettu “Ukrainan sisäministeriö”. Hän katseli rasiaa miettivästi: “Mitä minä tällä teen? Olisi korjannut meidän katon...”

Katossa oli reikiä, mutta suurin osa jo paikattu. “Pastori Dudnik auttoi, antoi kattolaattoja. Pastori on todellinen pyhimys. Naapurit auttavat myös toisiaan. Näiden kuu-kausien aikana olemme yleensäkin lähentyneet, kaikki auttavat. Kylässä on muutama talo, jotka ovat kärsineet pahiten, naapurin mummo jäi kokonaan vaille kotia. Yhdessä me selviydymme.”

* * *

Nataša oli töissä eräässä sairaalassa. Kun kaupunkia pommitettiin, hän kävi kuitenkin töissä. Miksikö? Koska: “Täytyy. Jonkun pitää auttaa sairaita ja haavoittuneita. Joitakin emme edes kenneet viemään kellarikerrokseen. Sähköä ei ollut. Silloin pelastuksena oli bensalla toimiva generaattori, johon kytkettiin elämälle välttämättömät laitteet. Ja istuttiin niiden vieressä tulitusten aikana.” He poistuivat kaupungista yhden kerran, eikä silloinkaan pitkäksi aikaa. Eikä kauas, erääseen naapurikylään maalle.

“Kätkeydyimme huonosti. Pian sitäkin kylää pommitettiin. Kun tulimme ulos kellarista, huomasimme, että koko piha oli sirpaleiden peitossa, vähän matkan päässä räjähtänyt ammus oli ollut täynnä niitä.”

* * *

“Kuvitelkaa, että Kiova kieltäytyi maksamasta meille palkkaa niiltä kolmelta viikolta, jolloin kaupunkia tulitettiin erityisen kovasti. Me olimme muka lomalla! Mitä lomaa se oli, kun olimme joka päivä sairaalassa.”

Nuorin poika on töissä hätätilaministeriössä pelastuspalvelussa, niin silloinkin. “Meihin ne eivät kajoa. Eikä uskaltaneet unohtaa palkanmaksua. Meidän kanssa ei lomatemppu olisi onnistunut.”

Emännänaviomieson Tšernobylin invalidi. “Näittehän itsekkin, miten tiheään kylämme on rakennettu. Täällä ei ollut kansantasavallan joukkoja. Kylätien alussa oli yksi heiveröinen vartioasema. Siihen ei osuttu kertaakaan. Kansantasavaltalaisilla ei ollut mitään, mikä olisi kantanut Ukrainan armeijan aseisiin saakka.

Vaimo hymyilee väkinäisesti: “Näiden pihojen takana on rotko, kaatopaikka, sitten peltoa. Kerran näimme, miten pellolle laskeutui helikopterijoukkoja. Luulimme, että ne kohta hyökkäävät tänne. Mutta ne istuivat jonkin aikaa pellolla, sitten tuli taas helikoptereita, ottivat ne kyytiin ja lensivät pois. Kun meille sanotaan, että meidät vapautettiin, ei tiedä, itkisikö vai nauraisiko. Kuka meitä vapautti? Kansantasavaltalaiset vain lähtivät yhtenä yönä kaupungista. Aamulla kului monta tuntia, ennen kuin sotilaat uskoivat, että kaupungissa on pelkkiä siviile-

jä.”

Entäs nyt? “No nyt täällä oleva pataljoona on tiukkana. Linja-autojen kuljettajia on määrätty laittamaan Ukrainan lippu tuulilasiin. Niin että meillä oli onnea, omat pe-lastivat meidät itseltämme.”

Mies hankkii sivutuloja mekaanikkona. “Tänään tästä läheltä löytyi räjähtämätön ammus. Onneksi metalli kiilteli lehtien seasta.” Vaimo pelkää: “Ne pidättävät ketä sattuu. Kaksi poikaa hakattiin aukiolla. He eivät olleet nähneetkään aseita. Heidät vietiin pois. Emme tiedä, missä heitä pidettiin. Sitten heidät vaihdettiin sotavankeina. Mitä sotavankeja ne nyt muka olivat? Eivät vain katsoneet kyllin kunnioittavasti.”

* * *

Nataša muistaa hyvin Andrein ja Andyn, jotka kävivät usein sairaalassa. Andrei yritti organisoida sairaiden ja haavoittuneiden evakuointia, kuten Tšetšenian sodassakin.

- Eiväthän he sattumalta kuolleet.

Kuulin tämän nyt ensi kertaa. Ei sattumalta. Kuolivat, koska yrittivät merkitä ylös, kumpiko osapuoli aloitti kaupungin pommitukset.

- Oletteko varma?, kysyin Natašalta.

- Ehdottoman. Andrei puhui siitä sairaalassa.

Silloin kuulin ensi kertaa, mitä Andrei ja Andy tekivät ylikäytävän alueella. Monet kysyivät, mitstä syystä he ylipäättään olivat käyneet siellä. “Eihän siellä ollut kuvattavaa”, ihmetteli minulle eräs journalisti, joka työskenteli Slavjanskissa yhtä aikaa Andrein ja Andyn kanssa.

* * *

Koko vuoden 2015 Slavjansk oli minulle pakollinen käyntikohde. Joka kerta, kun matkustin Ukrainaankin, menin sinne yrittääkseni löytää ihmisiä, jotka olivat tutustuneet Andreihin ja Andyyn heille kohtalokkaan toukokuun 2014 aikana.

Tuona päivänä samassa autossa heidän kanssa sattui olemaan ranskalainen valokuvaaja William Roguelon. Hän on freelancer, kuten Andykin oli. Hän selvisi elossa, mutta sai sirpalehaavoja jalkaan. Hän antoi Slavjanskissa muutaman haastattelun, mutta sen jälkeen vaiken.

Andy Rocchellin isä kävi varta vasten Pariisissa tapaamassa Williamia. Nyt vaikenemisen syy selvisi: syvä masennus. Hän oli jäänyt henkiin, muut kuolleet. William oli sattumalta autossa tuona päivänä. Hän ei osannut venäjää, hänellä ei ollut paikallista apulaista. Andreit ehdottivat työskentelemistä yhdessä. Andy osasi ranskaa, Andrei englantia.

Hänen kertomansa mukaan

he jättivät taksin puutaimikon luo vastapäätä sisustuslaattatehdasta. Ylikäytävälle oli matkaa puolisen kilometriä. Tulitus alkoi, kun he tulivat vaunujen luo. Andrei huusi, että pitää palata autolle. He lähtivät juoksemaan. He toivoivat onnistuvansa ajamaan tulitusalueelta pois. Kuitenkin tuntui, etteivät vaunut sinä päivänä juuri kiinnostaneet Karatšunilla olevia Ukrainan sotilaita. Räjähтели yhä lähempänä ja yhä tiheämmin. Taksinkuljettaja Ženja odotti heitä, mutta he eivät enää voineet ajaa pois. Sillä puolella tietä, jossa auto seisoι, oli syvä rotko, jossa kasvoi tiheässä pensaita ja puita. Andrei käski hypätä sinne. "Odotamme tulituksen loppumista", William muistaa hänen sanoneen. Ammukset kuitenkin putosivat yhä lähemmäs ihmisiä, jotka yrittivät suojautua rotkon pohjalle.

Myös taksinkuljettaja jäi eloon, mutta häntä oli hyvin vaikea löytää. Joku sanoi, että hän on paennut. Joku vakuutti, että hän on menehtynyt myöhemmin. Hän oli kuitenkin elossa. Ja ajaa edelleen samalla autolla, jolla kuljetti matkustajiaan tuona traagisena päivänä. Löysin hänet toisten taksinkuljettajien ansiosta. He alkoivat auttaa sen jälkeen, kun olivat muutaman päivän kuljettaneet ympäri kaupunkia humanitaarista apua, jonka olivat lastanneet tavarasäiliöihinsä.

Ne taksimiehet ovat oma juttunsa. "Voitteko odottaa kaupan luona? Meidän pitää ostaa makeisia ja vaippoja pakolaisten lapsille". Ei mitään ongelmaa. He odottivat kärsivällisesti ja lastasivat sitten vaiteliaina kaiken peräkonttiin. Ja kun saavuttiin hoitokoteihin tai luostariin Slavjanskin naapurikaupungissa Syjatogorskissa – sielläkin majaili pakolaisia – matkan hinta oli pudonnut puoleen. Sitten he antoivat puhelinnumerosa: "Hyvän asian vuoksi voin kuljettaa teitä vapaapäivänäkin".

Juuri tällaiset yllättävät apurit suostuivat etsimään taksimies Ženjaa, ja myös löysivät. He myös taivuttelivat hänet tapaamaan minut ja kertomaan, mitä toukokuun 24. päivänä tapahtui.

* * *

Ženja oli hoikka ja lyhyt nuorimies, joka näytti hyvin väsyneeltä.

- Minun on vieläkin vaikea käsittää, että olen elossa. Auto ei pettänyt: siinä ei enää ollut ikkunoita eikä ovia, katossa oli sirpaleiden jälkiä, mutta silti se käynnistyi.

Ženja loukkaantui, sirpale osui käteen. Kämmenen halki kyynärpäähän kulkee rosoinen arpi. Hän makasi rotkossa vähän sivussa Andreista ja Andystä. Ammus, joka tappoi Andreit, aiheutti Ženjalle paineallon ja tajuttomuuden.

- Kun tulin tajuihini, näin italialaisen. Hän liikahteli vielä, mutta jostain syystä käsitin heti, että hän on mennyt. Konttasin hänen luokseen ja näin pysähtyneen katseen. Tiedättekö, toivoin että menestyttäisiin heti. Ei jaksanut enää sitä tuskaa. Ranskalainen oli elossa. Viittasin hänelle, että hän juoksisi kanssani auton luo. Hän tuli jäljessäni, kun kuului vielä yksi räjähdys. Käännyin ja näin, että hän oli kaatunut. Luulin, että hän oli kuollut. Hyppäsin tielle, nousin rikkinäiseen autoon ja sain sen odottamatta käyntiin.

* * *

William Roguelon ei kuollut, hän haavoittui jalkoihin. Hän onnistui ryömimään muutamia satoja metrejä laattatehtaan suuntaan. Hänellä oli uudestaan onnea, kun yksi työntekijöistä huomasi hänet ajaessaan ulos portista. Mies otti Williamin autoonsa, ja vanha henkilöauto kiihdytti kiltisti isäntänsä ja Williamin kaupunkiin. Kuitenkin myös autoa ammuttiin.

Myös Williamin pelastaja löytyi, nuori Saša-niminen kaveri. Hänen työvuoronsa laattatehtaalla oli juuri loppunut.

Kukapa olisi uskonut, että myös tuolloin pieni slaavilainen tehdas, joka valmisti "italialaisia" sisustus-

laattoja, jatkoi toimintaansa. Ihmettelin sitä, mutta paikalliset sanoivat: "Tehtaan omistaa italialainen, ehkä siksi sitä ei tulitettu. Jopa silloin kun tuotanto katkesi, vartijat pysyivät tehtaan alueella. Se oli meille suoranaisena merkinä: jos tehtaan pihassa palaa valoja, on odotettavissa tulitusta." Tehtaan pihalla on nytkin kaksi lippua tangossa: Ukrainan ja Italian.

- Toin haavoittuneen ranskalaisen sairaalaan. Vasta kotona huomasi, että auton takaosa on täynnä sirpaleiden jälkiä. Jos moottori olisi sammunut, olisimme molemmat jääneet sinne. Miten huomasin hänet? No hän juoksi minua vastaan. Huusi "kamrad, kamrad..." Miten hän edes pystyi juoksemaan niillä vammautuneilla jaloillaan?

Saša ei tullut tapaamiseen yksin, hän selvästikin pelkäsi. Elleivät tuttavat olisi suositelleet ja pyytäneet, hän olisi mieluummin ollut muistelematta mitään, mitä tapahtui sinä päivänä. "Pelastin, höh. Minä hän pelastin itsenikin." Hänen kanssaan paikalle pyöräili leveäharteinen kaveri. Puhumaan he suostuivat vain katukahvilan pöydässä hyvin vilkkaalla paikalla. Siltä varalta, että me olemme provokaattoreita. "Kuka tietää, vaikka ulkomaisen lehtimiehen pelastamisesta voi joutua nyt oikeuteen?" Saša yrittää vitsailla.

* * *

Myös taksinkuljettaja Ženja pelkäsi. Tapaamiseen kanssani hän tuli kuitenkin viimeisen päälle silitetyissä vaatteissa ja loistaviksi kiillotetuissa kengissä. "Minulle tämä on muistelupäivä ja oma toinen syntymäpäiväni", hän sanoi.

- Ennen sitä päivää en kuljettanut toimittajia. Tiedättehän, ne änkeävät kaikkialle, missä paukkuu, enkä halunnut vaarantaa henkeäni. Sinä päivänä jokin sai minut kuitenkin suostumaan. Se Andrei-niminen tuli puheilleni hotellin taksitolpalla. Tavallisesti heitä kuljetti toinen kuski. Se ei nyt jostain syystä pystynyt. Olen ylipäättään varovainen, en ole koskaan työntynyt hankaliin paikkoihin. Kukapa toisaalta olisi arvannut, että ne keskittävät koko tulituksen meihin.

* * *

Ajoimme samalla autolla kuin Andrei ja hänen ystävänsä vuotta aiemmin. Tuli kammottava läheisyyden tunne niiden kanssa, jotka olivat matkustaneet tässä autossa.

Ženja ei ole unohtanut mitään. Hän pysähtyi tarkalleen siihen, missä kaikki tapahtui vuosi sitten.

- Odotin niitä auton luona, sovimme niin. Minun ei ollut järkeä ajaa ylikäytävän luo, ja Andrei sanoi, etteivät he viivyttelä.

Kuljettaja ei osaa sanoa tarkkaan, kauanko tulitus kesti. Hän vain toivoi, että kaikki loppuisi mahdollisimman pian, miten hyvänsä. Hän ei enää uskonut selviävänsä hengissä.

- En tosiaan muista yhtä kiivasta tulitusta. Niin paljon kuin niitä oli sinä keväänä. Tämä oli minun kannaltani kaikkein pelottavin. Vaikka meidän ympärillä ei ollut ketään.

Ženja on paikannut autonsa. Matkustamossa reikien paikat satuvat heti silmään. Auto on ostettu velaksi, ja velka pitää hänet Slavjanskissa.

- Heti kun saan maksettua velan, lähten pois. Tutkintako? Kansantasavaltalaiset kuulustelivat minua heti. Kun kaupunki siirtyi Kiovan kontrolliin, minulle soitettiin heti paikallisesta miliisistä. Se oli rikostutkintaa, tapasin rikostarkastajan, se oli hyvin nuori tyttö. Toin hänet tänne, kuten nyt teidät. Kerroin kaikki taas kertaalleen. Hei, älkää vain laskeutuko alas, ei voi tietää, mitä siellä lojuu räjähtämättömänä.

- Eikö rikostutkinnankaan aikana kukaan laskeutunut rotkoon ja katsellut siellä?

- Ei toki. On kulunut vuosi, mutta autoni ikkunoiden sirpaleet on yhä tiellä levällään.

* * *

24. toukokuuta Andrei ja Andy kä-

vivät aamusta perheissä, joita olivat kuvanneet. Nadja Karnauh oli yksi heistä. "He toivat kuvia, joita olivat tulostaneet erityisesti meitä varten", hän sanoo näyttäessään kuvia. Tiilitalon ovella seisovat Nadja miehensä kanssa ja kymmenen isoa ja pientä ottolasta.

19. toukokuuta oli Novaya Gazetassa ilmestynyt viimeinen Andrei Mironovin elinaikainen artikkeli ja Andy Rocchellin kuvia. Artikkelin otsikkona ovat Nadja Karnauhin sanat: "Emme ole petoja. Ei meitä saa sulkea piikkilangan sisään." Ingressissä puhuttiin suurista lapsiperheistä, jotka ovat poliitikkojen ja taktikkojen synnyttämän konfliktin panttivankeina.

Nadja Karnauh muistaa hyvin, miten Andrei ja Andy ilmaantuivat heille. "Yksi vanhimmista lapsistamme on hirveän vilkas. Ei se silloinkaan pysynyt paikoillaan. Kerran se soitti: "Äiti, olen tutustunut toimittajiin. Ne haluaa kirjoittaa lapsista. Voinko tuoda ne meille?"

Nadja on hämmästyttävä ihminen. Kauan sitten he ottivat kotiinsa tytön lastenkodista. He eivät kertooneet hänelle, että hän on adoptoitu. Vuosi vuodelta heidän kotiinsa kuitenkin ilmaantui uusia ja uusia lapsia. Nyt Karnauhin perheessä on 12 lasta, adoptoituja ja lastenlapsia, ja kaikista on tullut Nadjan ja Volodjan omia lapsia.

Ensimmäinen tyttö sai tietää olevansa adoptiolapsi vasta kun oli itse synnyttänyt esikoisensa. Eri juttu, miten, Nadja joutui itse avustamaan synnytyksessä. Ambulanssi ei ehtinyt päästä paikalle. Nuoremmat tytöt auttoivat, ja niin koko perhe otti vastaan uuden jäsenen.

Toukokuussa 2014 he olivat hyvillään, että olivat tavanneet Andrein ja Andyn. "Ne olivat jotenkin erilaisia. Herättivät luottamusta. Ne puhuivat ihmisten kanssa eri lailla kuin monet muut toimittajat. Katsoivat eri lailla, ikään kuin näkivät eivätkä vain silmäilleet."

Andrei ja Andy asuivat myös tässä talossa. Vintillä. Miksi siellä? Koska he tekivät töitä. Varhain aamulla, tulituksen alkaessa, he valokuvasivat räjähdyksiä vintin ikkunasta ja kirjäsivat ammunnan suuntia.

Kaikki Andrein ja Andyn kokoaamat aineistot ovat kateissa. Kuolinpaikalta löytyi kamera, mutta siinä ei enää ollut muistikorttia. Kaikki, joiden kanssa puhuin, sanoivat Andreilla olleen pieni valkoinen tabletti. Sitä ei ole vielääkään löydetty. Samoin ovat kadonneet kartat, joihin Andrei merkitsi räjähdyksiä.

Mironovin ja Rocchellin kuoleman tutkiminen aloitettiin jo ennen kuin kansantasavallan joukot poistuivat Slavjanskista ja se siirtyi taas Ukrainan valvontaan. Sitten aineistot, jotka olivat jääneet Slavjanskin

kaupungin miliisiosaston työhuoneeseen, siirtyivät rikostutkijalle Kiovaan. Ženjaa kuulusteltiin vielä kertaalleen ja hän vei rikostutkijan tapahtumapaikalle. Aivan kuten minut ja Lucian toukokuussa 2015. Kuten mekin, tutkija katsasti puut, joiden oksat olivat katkeilleet, pienet autonikkunoiden sirpaleet pitkin piennarta ja ammusten kuopat laattatehtaan aidassa – se jatkaa yhä ”italialaisen” keramiikan valmistusta. Kuin ei mitään olisi tapahtunut.

Elokuu 2015. Edessä on lähtö Kiovaan. Pitää ehtiä junaan ja viedä sitä ennen apua vielä yhdelle perheelle: lääkkeitä ja ruokaa. Kuljen taksilla zaporožjelaisten Anja Zaretskajan kanssa. Hän on auttanut minua mielettömän paljon useimmilla matkoillani Ukrainassa.

Ajamme Slavjansk-hotellin ohi. Siisti kolmikerroksinen rakennus, jossa on perinteinen pylväskäytävä. Tässä hotellissa asuivat käytännössä kaikki journalistit, jotka työskentelivät Slavjanskissa keväällä ja kesällä 2014. Siellä säilyttivät tavaroitaan myös Andrei ja Andy. He palasivat hotelliin silloin, kun piti saada yhteys kollegoihin, sillä internet toimi hotellissa jotenkuten.

Tuona kuumana elokuun 2015 päivänä olin ajanut hotellin ohi useita kertoja. Ensin tukkuliikkeeseen ostamaan ruokaa ja pyykipulveria, sitten avustusten saajien luo. Sitten

taas liikkeeseen. Sukkuloin taksilla, koko ajan kaupungin keskustan kautta ja siis hotellin ohi.

Ajaessani Slavjansk-hotellin ohi havahduin, etten ollut vielä kysellyt sen työntekijöiltä niistä vuoden 2014 kuukausista. Pyysin kuljettajaa pysähtymään. Entä jos hotellissa on samat vastaanottovirkailijat kuin silloin, kun kaksi Andreita asui siinä? Entä jos he muistavat jotain? Voivat ehkä auttaa?

Hotellin aula on maalattu samaan kellertävään sävyyn kuin rakennuskin. Julkisivussa hotellin nimi vain on ukrainaksi, vastaanototiskin yläpuolella taas venäjäksi.

- Satuitteko olemaan täällä töissä kesällä 2014?

Vastaanottovirkailija on yli 50-vuotias nainen. Hän katsoo minuun epäluuloisesti.

- Katsokaas kun etsin mitä tahansa jälkiä ystävästäni, joka kuoli kaupungissanne viime vuonna. Ehkä muistatte heidät, Andrein ja Andyn.

Nainen vaikenee. Sitten sanoo hiljaa:

- Muistan tietenkin. Täällä kellarissa ovat yhä heidän tavaransa. Odotimme kauan, milloin joku kysyisi niitä, mutta miliisi ei ole käynyt. Kukaan ei ole soittanut. Toimittajia, jotka asuivat silloin täällä, ei myöskään kiinnostanut. Siksi meidän tytöt pakkasivat kaiken siististi muutaman viikon kuluttua ja veivät

varastoon.

Rikostutkintaa? Yli vuosi on kulunut Andrein ja Andyn kuolemasta, eikä kukaan ole kysynyt, jäivätkö heidän tavaransa hotellihuoneeseen. Kukaan ei ajatellut myöskään sitä, että heidän omaisensa odottavat kotona heidän tavaroitaan, joiden tulo olisi kuin heidän itsensä paluu viimeiseltä keikaltaan.

Tavarat olivat lojuneet yli vuoden siististi pakattuina Slavjanskin kaupungin hotellissa. Hotellin vastaanottovirkailija, jolla oli valkaistu kihara tukka, oli puhelias. Hän pyysi kuitenkin minua tulemaan uudestaan seuraavana päivänä, koska halusi puhua esimiestensä kanssa. Se oli ymmärrettävää, eihän puhekumppanimme voinut itse päättää hotelliin jääneistä tavaroista.

Seuraava päivänä tapasimme kuitenkin aivan eri ihmisen. Se oli kyllä sama nainen, mutta hän katsoi minua ja Anjaa kuin nurkkaan ajettu eläin. Näytti, että hän oli välittömästi katunut sitä, että oli myöntänyt heidän säilyttäneen ammuttujen journalistien tavarat.

Vielä eilen hän puhui mielellään, kertoi toukokuusta 2014, kuinka hotelli yritti toimia normaalisti. Kertoi, miten hotellissa oli paljon

lehtiväkeä, miten kukaan asukkaista ei ollut kuvitellut, että heidän kaupungistaan tulee sotanäyttämö.

- Odotimme, että joku tulee kysymään tavaroita, jotka olivat jääneet huoneeseen. Mutta ketään ei tullut. Silloin tyttömme kokosivat kaiken tarkasti, pakkasivat ja veivät varastoon. - Näin hän puhui eilen, kun jostain syystä rohkeni olla pelkäämättä. Tänään hän oli toisenlainen: sekä valpas katse että umpikujaan joutuneen ihmisen ääni.

Toivon kovin, että Slavjansk-hotelliin varastoidut journalistien tavarat on kaikesta huolimatta toimitettu Italian konsulaattiin, mitä Andyn vanhemmat ovat pyytäneet ja mihin myös Andrein veli Aleksandr on suostunut.

Minulla ei ole toistaiseksi muita tietoja. Yhdestä olen varma. Se, ettei tutkinta ole vuoden aikana osoittanut mitään kiinnostusta materiaaliin todistuskappaleisiin, kertoo Ukrainan hallinnon halunneen Andrein ja Andyn kuoleman olosuhteiden tutkimuksessa vain osoittaa, että nämä tosiaan menehtyivät, "mutta kukapa olisi turvassa sodan aikana".

Käännös: Kirsti Era

Krimillä sananvapaus korvautuu sanomattomuuden vapaudella

Maaliskuussa 2014 Krimin liittämistä Venäjään järjestetyn kansanäänestyksen jälkeen Ukrainan lait vähitellen korvautuivat Venäjän laeilla. Virallisesti siirtymävaiheen piti päättyä joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta 1. tammikuuta 2015. Esimerkiksi Krimin mediayhtiöiden rekisteröitymistä Venäjän tiedotusvälineitä valvovaan Roskomnadzoriin jatkettiin 1. huhtikuuta saakka. Krimin media pystyi toimimaan siihen saakka tuloksellisesti. Useat tiedotusvälineet huomasivat kuitenkin, ettei niillä enää ollut yhteyksiä hallintoon ja virkamiehet kieltäytyivät keskusteluista.

Muutamit Krimillä julkaistavat lehdet onnistuivat määräaikaan mennessä rekisteröitymään ongelmitta ja vailla byrokraattisia viivästyksiä, joskin lähes kaikki näistä olivat tukeneet kansanäänestystä. Samaan aikaan merkittävimpin

Krimillä toimineiden sanomalehtien, internet-julkaisujen ja televisiokanavien toimitukset, joilla oli toisenlainen käsitys “Krimin keväästä”, yrittivät epätoivoisesti mutta turhaan saada Venäjän viranomaisten toimiluvan.

Pako Kiovaan

Vuodesta 2005 toimineen Krimin ensimmäisen tataarin kielisen ATR-televisiokanavan tapaus on oiva esimerkki tilanteesta. Helmi-maaliskuussa 2014 kanava uutisoi niemiin tapahtumista käytännöllisesti katsoen kellon ympäri antaen kaikille poliittisille ryhmille tilaisuuden esitellä näkemyksiään. ATR:n toimituspolitiikka perustui sen ydinjoukkoa, Krimin tataareja, kiinnostaviin aiheisiin. Tataareista valtaosa vastusti kansanäänestystä sekä heidän alueelleen tulleita, kaunistelevasti

niin kutsutuiksi “vihreiksi miehiksi” nimitettyjä, jotka paljastuivat myöhemmin venäläisjoukoiksi. Muutamassa päivässä televisiokanava saavutti kansainvälisen maineen yhtenä totuudenmukaisen tiedon päälähteenä Krimiltä.

ATR:n johto lähetti neljä rekisteröitymishakemusta Roskomnadzoriin. Viraston työntekijät löysivät kuitenkin joka kerta verukkeen hakemuksen palauttamiseen, mikä tarkoitti kieltäytymistä kanavan rekisteröinnistä. Keskiyöllä 31. maaliskuuta 2015 ATR oli pakotettu lopettamaan lähetyksensä välttääkseen rikkomasta lakia jatkamalla lähetystä ilman toimilupaa.

Kanavan perustajat päättivät muuttaa Kiovaan ja lähetystoiminta jatkui kahden ja puolen kuukauden jälkeen “manner-Ukrainasta”. Muutamat kanavan työntekijät pakotettiin poistumaan Krimiltä. Toimittajat, kuvaajat, ohjaajat ja muut työntekijät muuttivat perheineen Ukrainan pääkaupunkiin. ATR on toiminut Kiovassa puolitoista vuotta, mutta sen henkilökunta on useita kertoja keskustellut kanavan lopettamisesta tai muutosta EU-maahan, koska kanava ei saa lainakaan rahoitusta Ukrainan hallitukselta.

Ei olekaan yllätys, että ATR:n omistaa venäläinen liikemies, sukujuuriltaan Krimin tataari Lenur Islyamov. Hän toimi lyhyen aikaa

pääministerinä Krimin venäläishallituksessa, mutta edes tämä ei auttanut kanavaa sen rekisteröitymisessä Roskomnadzoriin. Niemimaata elintarvike- ja energiasaarron aikana johtanut Islyamov on nykyisin Ukrainan kansalainen ja Venäjän tiedusteluviranomaiset syyttävät häntä “yllytyksestä Venäjän federaation alueellista yhtenäisyyttä murtavien toimien suunnitteluun”.

Samankaltaisen kohtalon on kokenut suosittu Mustanmeren TV- ja radioyhtiö, jonka omistavat Julija Tymošenkon krimiläiset kumppanit. Kotietsintöjen ja laitteiston takavarikoinnin jälkeen kanava ei enää voinut toimia Krimillä ja sen omistajat päättivät muuttaa Kiovaan.

Muut tunnetut Krimin verkkopalvelut, kuten Center for Journalistic Research (Центр журналистских исследований), 15 Minutes (МТС Бонус), Crimea Reality (Крым. Реалии), Blackseanews, Events in Crimea (События Крыма) sekä Krimin tataari kielinen Qirim Haber Ajansi, ovat myös muuttaneet Ukrainan pääkaupunkiin. Samoin on tehnyt Krimin ainoa ukrainankielinen sanomalehti Krymska Svetlitsa sekä ainoa Krimin tataarin kielinen radioasema Meydan. On sanomattakin selvää, että niin Krimiä käsittelevien juttujen määrä kuin laatu on merkittävästi heikentynyt, kun niitä taustoitetaan ja kirjoitetaan satojen

kilometrien päässä niemimaasta.

Kiovassa toimivat krimiläiset toimitukset eivät voi akkreditoitua toimittajiksi Venäjän ”tasavallassa”, eikä niiden turvallisuutta Krimillä voida taata. Osalla mediaa tilanne on vieläkin vaikeampi. Suositut krimiläiset viikkolehdet Republic ja Events, joita aiemmin painettiin tuhansittain, ovat joutuneet lopettamaan. Samoin on käynyt suosituille Leader- ja Assol-radioille.

Jäljelle jääneitä ahdistellaan

Kymmenet tunnetut toimittajat ovat jättäneet Krimin kahden ja puolen vuoden moraalisen ja henkisen painostuksen jälkeen.

Monet asuvat ja työskentelevät nykyisin Kiovassa ja osalla on perhe mukanaan, koska he eivät ole uskaltaneet jättää heitä Krimille. Jotkut ovat jopa luopuneet ammatistaan välttääkseen henkensä vaarantamisen. Ne, jotka ovat peloistaan huolimatta päättäneet jatkaa riippumatonta journalismia niemimaalla, ovat joutuneet turvallisuuspalvelujen ennennäkemättömän ahdistelun kohteeksi. Heihin kohdistuu toistuvia kotietsintöjä, pidätyksiä, kuulusteluja ja ”keskustelukutsuja” poliisin, syyttäjänviraston, tiedustelukomitean sekä FSB:n kanssa.

”Venäjän Krimin” tiedustelupalvelut ovat käynnistäneet kolme

rikostutkintaa ”yllytyksestä Venäjän federaation alueellista yhtenäisyyttä horjuttavien toimien suunnitteluun”. Rikostutkinta kohdistuu Blackseanews -verkkopalvelun päätoimittajaan Andrei Klimenkoon, toimittajaan Anna Andriyevskayaan sekä RFE/RL:n freelancetoimittajaan Nikolai Semenaan.

Useita kertoja Venäjän turvallisuuspalvelu on tulkinnut heidän nimissään tai nimimerkillä julkaistua aineistoa yllytykseksi separatismiin.

Kaksi heistä on onnistunut pakenemaan oikeuskäsittelyä muuttamalla Kiovaan, mutta Nikolai Semena on yhä niemimaalla. Häntä on estetty lähtemästä ja pidetty kotiarestissa. Semenän nimi löytyy myös Venäjän federaation listalta henkilöistä, joilla väitetään olevan yhteyksiä terrorismiin ja ääriliikkeisiin. Hänen pankkitilinsä käyttöoikeutta on myös rajoitettu.

Krimin viranomaiset viittaavat avoimesti Semenaan ja hänen kollegoihinsa ”tasavallan vihollisina” ja ”CIA:n sekä Yhdysvaltojen ulkoministeriön agentteina”. ”Tunnen nämä henkilöt hyvin”, Krimin parlamentin tiedottaja Vladimir Konstatinov totesi sen jälkeen, kun rikossyytteet Semenaa vastaan asetettiin. ”He ovat vihollisiamme. He ovat sekä Venäjän että Krimin vihollisia. Mitä tahansa he kirjoittavatkin, heillä on yksi ainoa tarkoitus – loukata meitä ja alis-

taa meitä.”

Rekisteröityminen Roskomnadzoriin on myöskin kaikkea muuta kuin suoja syytteitä vastaan. Loka-kuun alussa tutkintakomitea nosti rikossyytteen Sinun lehtesi perustajaa ja toimittajaa Aleksei Nazimovin vastaan. Tätä viikkolehettä julkaistiin Alushtan lomakaupungissa. Nazimovin, joka tunnetaan paikallisten viranomaisten vastustajana, väitetään kiristäneen paikallispoliitikkoa hänen maineensa tahraavilla tiedoilla. Alyshan oikeus on passittanut Nazimovin kahdeksi kuukaudeksi vankilaan.

Krimia verrataan usein Tšetšeniaan ja yhtäläisyyksiä vedetään tasavallan johtajan Ramzan Kadirovin sekä niemimaan johtajan Sergei Aksionovin välille. Rehellisyyden nimissä on todettava, että Krimillä yhä on tietolähteitä, jotka ainakin ajoittain arvostelevat valtaapitäviä – tavallisesti yhteiskunnallis-taloudellisista kysymyksistä, kiistanalaisista projekteista ja kiistelystä päätöksistä. Suurin osa mediasta välttää suorapuheista poliittista kommentointia, jolla voisi olla epämieluisia seurauksia. Virallinen tasavaltalainen ja valtiollinen media ovat kykenemättömiä tekemään tällaista erottelua, koska viranomaiset rahoittavat niitä. Ei-valtiollisia julkaisuja hallitsevat liikemiehet, jotka ovat herkkiä tutkintaviranomaisten

painostukselle.

Välittömästi ATR:n sulkemisen jälkeen Krimin hallitus perusti oman Krimin tataarien kielisen televisiokanavan Milletin. Tämä valtio-rahoitteinen yhtiö ei kerro lukuisista kotietsinnöistä, kuulusteluista, pidätyksistä eikä rikossyytteistä Krimin tataareja vastaan.

Tässä tilanteessa Venäjän korkeat virkamiehet voivat puhua demokratiasta ja sananvapaudesta niemimaalla, mutta todellisuus on jossain määrin erilainen. Ukrainan hallitus sekä presidentti Petro Poroshenko muistuttavat jatkuvasti ahdistelun kohteeksi joutuneiden krimiläisten toimittajien tilanteesta ja vaativat heidän vainoamisensa lopettamista.

Eurooppalaisten kritiikki on myös äänekästä. Lokakuussa EU:n valtuuskuntaa Ukrainassa johtanut ranskalainen diplomaatti Hugues Mingarelli vaati Venäjää lopettamaan Nikolai Semenan samoin kuin Krimin tataaritoimittajien vainoamisen. “Olemme hyvin huolestuneita sananvapauden loukkauksista Krimillä”, Mingarelli totesi. “Tiedämme Nikolai Semenan olevan kotiaarestissa, koska hänen väitetään yllyttäneen ihmisiä ‘horjuttamaan Venäjän federaation alueellista yhtenäisyyttä’. Sen täytyy olla vitsi!” Mingarellin mukaan Krimin tataaritoimittajat “ovat erityinen kohde”. “Tiedämme

heihin kohdistuneista toistuvista kotietsinnöistä. Ne on lopetettava ja meidän täytyy tehdä kaikkemme, jotta ne lopetettaisiin.”

Tämän kaltaiset julistukset eivät useinkaan ole toimivia, Venäjä vain jättää ne omaan arvoonsa. Samaan aikaan Krim yhdessä Tšetšenian kanssa on tärkeä kohde kansainväliselle huomiolle. Nimenomaisesti näistä maista kuulemme useimmin sananvapauden polkemisesta ja toi-

mittajien oikeuksien loukkauksista.

Artikkeli on alun perin julkaistu Open Democracy -verkkosivustolla 16.11.2016 turvallisuusyistä vailla kirjoittajan nimeä. Artikkelin tiedot on tarkistettu käännösvaiheessa.

Käännös: Timo Mielonen

“Jaetaan Ukraina kahtia”

“Jaetaan Ukraina kahtia ja sillä selvä”, sanoi Suomen puolustusvoimien entinen komentaja, kenraali Gustav Hägglund sotaveteraanien kokouksessa marraskuussa 2016. Hän toivoi Donald Trumpin ja Vladimir Putinin vähitellen sopivan asiasta.

Hänen mielestä venäläiset voisivat asua toisessa osassa maata ja ukrainalaiset toisessa. “Onko niin kauhean väärin, jos ihmiset haluavat olla sellaisessa valtiossa kuin haluavat?”

Hägglundin esiintulo on yllättävä, ei edes entisillä komentajilla ole ollut tapana hyväksyä rajojen siirtoa Euroopassa tällaisin perustein. Olihan Suomella aikoinaan tällaisia pyrkimyksiä Itä-Karjalan suunnalla, mutta niistä on onneksi luovuttu sovinnolla. Ja kuvittelisi Hägglundin tajuavan, kuinka vaikeaa olisi jakaa Suomea kielellisin perustein. Voisikohan hän edes itsekään helposti päättää, kummalle puolelle kuuluisi? Ukrainassa ei olisi yhtään helpompaa vetää rajalinjoja kielen

mukaan kuin Suomessa.

Mutta Hägglund on väärässä ennen kaikkea Ukrainan pääkonfliktin luonteesta. Ei se koske niinkään kieltä vaan suuntautumista Eurooppaan, lähinnä EU:hun tai Euraasiaan – Venäjän, Valko-Venäjän ja Kirgizistanin talousliittoon (EEU). Pitää varmaan paikkansa, ettei moni ukrainankielinen kannata jälkimmäistä vaihtoehtoa. Sen sijaan hyvinkin suuri osa maan venäjänkielisistä tukee suuntautumista Euroopan unioniin.

Jo oranssi vallankumous vuoden 2004 lopussa tavoitteli läheisempiä suhteita Euroopan unioniin. Saattaa olla, että maan johtajat tässä vaiheessa tajusivat näiden suhteiden tärkeyden paremmin kuin kansalaiset yleensä. Saattaa myös olla, että EU:n johto tässä vaiheessa suhtautui Ukrainaan vähemmän varauksellisesti kuin myöhemmin. Joka tapauksessa tammikuussa 2005 Euroopan parlamentti hyväksyi äänin 467-19 myönteisen kannan Ukrainan suh-

teiden tiivistämiseksi myöhemmän jäsenyyden mahdollistamiseksi. Komissiossa suhtauduttiin tähän viileämmin, ja komissaari Olli Rehn varoitti liian nopeasta laajentumisesta.

Vuonna 2005 presidentin virkaan astunut Viktor Juštšenko pyrki lähentymään EU:ta. Sillä puolella varsinkin Ruotsin ja Puolan ulko-ministerit olivat aktiivisia, mutta lännempänä oltiin varovaisempia. Yhteistyösopimuksia kuitenkin solmittiin ja EU:n Itäisen kumppanuuden huippukokouksessa Vilnassa 28.-29. marraskuuta 2013 oli tarkoitus allekirjoittaa assosiaatiosopimus ja laaja vapaakauppasopimus EU:n ja Ukrainan välillä. Mutta 21. marraskuuta Ukrainan hallitus yhtäkkiä ilmoitti, että sopimuksia ei allekirjoitaisi, koska Ukraina keskittyisi lujittamaan taloudellisia suhteitaan Venäjän kanssa.

Suunnanmuutoksesta vastasi uusi presidentti Viktor Janukovyč, joka jo astuessaan virkaansa vuonna 2010 oli painottanut Ukrainan asema ”siltana” lännen ja idän välillä. Hänen taustansa oli lähinnä venäjää puhuvat itäukrainalaiset ja heidän oligarkkinsa. Venäjä halusi vetää Ukrainan EEU:hun ja lupasi muutenkin

parempia etuja kuin EU.

Uusi tilanne järkytti hyvin monet ukrainalaiset ja vastalauseiden aalto pyyhälsi maan yli. Jo oranssivallankumouksen aikana Kiovan itsenäisyydenaukiosta, Maidanista, oli muodostunut protestien keskus. Näin tapahtui nytkin. Syntyi toinen Maidan eli Euromaidan, syntyi Arvokkuuden vallankumous talvella 2013-14.

Mielenosoitusten kärki kääntyi yhä enemmän hallitusta ja presidenttiä vastaan. Ne puolestaan pyrkivät tukahduttamaan mielenosoituksia poliisivoimin, minkä seurauksena kymmeniä ihmisiä ammuttiin kuoliaaksi. Lopulta tilanne kärjistyi niin pahasti, että Janukovyč pakeni Venäjälle. Jälkeenpäin hän on katsonut, että hänen suurin virheensä oli, ettei kukistanut kapinaa sotilasvoimalla. Jakaakohan Hägglund tämän käsityksen?

Joka tapauksessa tämä oli ratkaiseva käänne. Venäjä iski Krimille ja ryhtyi lietsomaan kapinaa itäisimmässä Ukrainassa. Välillä koettiin kepillä jäätä lähettämällä venäläisiä joukkoja rajaseudulta kauemmaksi etelään, mutta tajuttiin ehkä, että EU:n sanktiot olisivat tiukentuneet yhä hankalimmiksi.

Odessan yhteenottojen taustaa

Odesassa tapahtui 2. toukokuuta 2014 yhteenotto Euro-Maidania tuevien ja sitä vastustavien mielenosoittajien välillä. Yhteenotossa ja sitä seuranneessa ammattiliittojen talon palossa kuoli kaikkiaan 48 ihmistä, lähes 200 loukkaantunutta vietiin sairaalaan ja 172 pidätettiin.

Yhteenottoon johtaneet tapahtumat saivat alkunsa noin mielenosoituksesta, johon osallistui noin 1 500 ihmistä. Mielenosoittajissa oli myös runsaasti kahden jalkapalloseuran kannattajia. Marssiessaan kaupungin keskustaan mielenosoittajat lauloivat Ukrainan kansallislaulua ja huusivat Venäjän presidentin Vladimir Putinin vastaisia iskulauseita.

Mielenosoittajien kimppuun hyökkäsi noin 300 venäjämiehen aseistetun ryhmän kannattajaa. Syntyneessä yhteenotossa aseina käytettiin kiviä, puu- ja metallikeppejä sekä tuliaseita. Tuliaseita käyttivät molemmat osapuolet. Samoin Kulikovon kentällä ollut Euro-Maidanin vastustajien telttaleiri tuhottiin.

Euro-Maidanin vastustajat joutuivat pakenemaan ammattiliittojen taloon, jossa syttyi tulipalo. Palon sytyttäjästä ei ole varmuutta. Paloa paenneita pahoinpideltiin, mutta osaa myös autettiin pelastumaan palavasta rakennuksesta. Palossa kuoli kaikkiaan 42 ihmistä.

Oikeudenkäynti Odessan yhteenotoista

Toukokuun 2. päivänä 2014 Odessassa oli Kiovan uuden hallituksen kannattajien ja vastustajien välisiä väkivaltaisuuksia, joita poliisi ei yrittänytkään estää. Väkivaltaisuuksissa menehtyi noin viisikymmentä ihmistä ja useat kymmenet saivat vammoja.

Odessan ammattiyhdistystalon tuhopolton rikostutkinta ei ole vielä tuottanut tuloksia. Vuoden 2016 syksyllä syy yritettiin vierittää tulipalossa menehtyneen kaupunginvaltuutetun Vladimir Markinin niskoille ja näin lopettaa asian selvittely. Hallinto kuitenkin pelkäsi kansalaisten reagoivan kiivaasti, eikä uskaltanut toteuttaa hanketta. Odessahan on varsin venäläinen ja kansainvälinen, ei niinkään ukrainalainen kaupunki.

Joulukuun 16. päivänä 2016 jatkettiin kahdella kuukaudella viiden syytetyn pidätysaikaa niin sanotun Kreikkalaistorin jutussa. Tähän

mennessä he ovat olleet tutkintovankueudessa kaksi ja puoli vuotta. Kaikkiaan jutussa on 20 syytettyä, heistä puolet on vapaalla jalalla mutta matkustuskiellossa. Tämä oikeusjuttu on yksi osa 2.5.2014 tapahtumia koskevasta rikosjutusta. Tuolloin ay-talon polttamisen ja sitä edeltäneiden katutappeluiden jälkeen tuhottiin Kulikovon kentän telttaleiri.

Joulukuun 16. päivänä Malinovskin piirioikeuden ovea koristi siihen ripustettu hirtetty nukke. Asetelma oli viesti tuomareille, sillä nukke oli puettu tuomarin viittaan. Varalta siihen oli ripustettu myös taulu "Päästi vapaaksi separatisteja". Lukuisista valvontakameroista ja rakennuksen vartioinnista huolimatta asetelman tekijöistä ei tiedetä mitään.

Jutun tuomareita käy sääliksi. Heitä ei uhkailla ja painosteta ensimmäistä kertaa. Niinpä tämän vuoden kesäkuussa isänmaallisina itseään pitävät henkilöt ottivat samassa oi-

keustalossa panttivangeiksi koko tuomarikollegion, valtion syyttäjän, yhden syytetyn ja hänen asianajajansa. Näin estetyn oikeudenistunnon piti käsitellä syytettyjen päästämistä kotiaarestiin. Konflikti päättyi vasta, kun tuomarit oli pakotettu vetäytymään jutun käsittelystä. Kollegio kuitenkin säilyi vielä koossa, koska vetäytyminen oli tapahtunut painostuksen alaisena. Sitten yksi tuomareista kuitenkin erosi kollegiosta ”terveyssyistä”, joten oikeus aloitti jutun käsittelyn alusta.

Mitä tämä käytännössä merkitsee? Kaikki, mitä oikeudessa on käsitelty ennen joulukuuta 2016, menettää merkityksensä. Syytöskirjelmä, todistajalausunnot, uhrien lausunnot, kaikki tähän asti käsitellyt todisteet pitää käsitellä uudestaan. Oma ongelmansa ovat uhrien todistajanlausunnot. He ovat Kreikkalaistorilla menehtyneiden omaisia. Kun seurasin oikeudenkäyntiä toukokuussa 2015, erään menehtyneen äiti ällistyi minua. Raisa Žilkovalta oli kuollut ainut poika, ja kun hänet kutsuttiin todistajaksi uhrin ominaisuudessa, hän kieltäytyi: ”En näe syytettyjen penkillä poikani todellisia murhaajia.”

Uuden oikeuskäsittelyn ensimmäinen istunto, jossa olin nyt myös paikalla tarkkailijana, peruuntui, koska uhrin eivät tulleet paikalle. Tuomarikollegion puheenjohtaja

perusteli lykkäämispäätöstään selittäen laajasti, että uhreihin ei saada puhelinyhteyttä eikä siis voida ilmoittaa oikeuden istunnosta.

Kysyin näiltä piinatuilta äideiltä, miksi he eivät tule oikeudenkäynteihin. He sanoivat, että he ensinnäkin olivat anoneet virallisesti roolinsa muuttamista oikeudenkäynnissä, koska he eivät ole syytettyjen toiminnan uhreja. Toiseksi, he eivät kestä jatkuvaa kiusaamista, jota oikeuteen tulevat patriootit harjoittavat. Yksi naisista kertoi, kuinka hän joi teetä oikeustalon kahviossa, kun oikeistosektorin Odessan johtaja Sergei Sternenکو käveli ohi, kaatoi heidän päälleen teetä ja käveli rauhassa tiehensä.

Seuraavalle päivälle määrätty oikeuden istunto peruuntui myös, koska yksi syytetyistä ei tullut paikalle. Kansainväliset tarkkailijat ovat kertoneet, että pelkän syytekirjelmän lukeminen vei edellisen oikeuskäsittelyn aikana puoli vuotta. Jos tämä oikeusfarssi jatkuu samaan tahtiin, syytetyt ehkä istuvat tutkintovankeudessa pitempään kuin on vankilatuomio, joka heille voitaisiin antaa.

Sitä paitsi asianajajat ja oikeuskäsittelyn tarkkailijat sanovat, ettei syytettyjä vastaan ole yksiselitteisiä todisteita. Ei ole myöskään mitään todisteita heidän toiminnastaan ryhmänä. Keskustelin journalisti Sergei

Dibrovin kanssa ensimmäisen peruuntuneen istunnon jälkeen. Hän sanoi: "Syytettyinä on niitä, jotka luottivat poliisiupseerin kunniasanaan. Kun heidät saarrettiin kauppakeskus Afinan sisälle, miliisieversti takasi heille turvan ja vapauden, lupasi, että heidät vain johdatetaan ulos rakennuksesta. Sitten heistä kuitenkin leivottiin syytettyjä."

Ekaterina A, jonka mies on syytettynä Kreikkalaistorin jutussa,

vastasi kysymykseeni toukokuun 2. päivän tragedian syistä ja seurauksista: "Kulikovon kentän tapahtumat oli pelotteluoperaatio, jota sen järjestäjät eivät kyenneet illan mittaan hallitsemaan. Monet omaiset eivät vielääkään uskalla puhua asiasta." Tapa, jolla rikostutkintaa ja oikeudenkäyntiä hoidetaan, vain voimistaa pelon ja epäluulon ilmapiiriä.

Käännös: Kirsti Era

Ukrainan Oikeistopataljoonat

Elokuun viimeisenä päivänä 2015 tapahtuneet yhteenotot Ukrainan parlamentin luona osoittavat Ukrainan lähestyvän nopeasti tilannetta, jossa on mahdotonta tehdä pitkiä ennusteita.

Oliko oikeistoradikaalien Oleg Ljaškon ja Oleg Tjagnibokin protesti perustuslakiin suunniteltuja korjauksia vastaan yllätys? Oliko yllätys, että venäjänkielen virallista asemaa kiivaasti vastustava entinen kommunisti, nykyinen nationalisti Irina Farion huitoi ongenvapaa parlamenttia puolustaneiden kansalliskaartin alokkaiden kasvojen edessä? Tulivatko kranaattien räjähdykset kuin salamat kirkkaalta taivaalta?

Ei vähääkään.

Ei tosin yllättänyt myöskään nopeasti löytynyt selitys parlamentin edustalla tapahtuneelle. Se oli "Venäjän provokaatio".

Olen keskustellut vilpittömän kunnan miehen kanssa, joka oli Maidanilla alkaen siitä, kun OMON hakkasi opiskelijoita, siihen asti kun

joutui pidätetyksi helmikuussa 2014. Uusi parlamentti armahti hänet. Sitten hän lähti Ukrainasta.

Mitä syvemmälle Ukraina on uponnut sotilaalliseen konfliktiin, sitä skeptisemmin Maidan-ystäväni arvioi tapahtumia. Kerran hän sanoi minulle heti Ukrainan-matkani jälkeen: "Kuule, kaikki Maidaniin liittynyt on ilmiselvästi Ukrainan intressien vastaista. Entä jos Putin tosiaan on organisoinut koko jutun?" En ollut vielä toipunut Mariupolissa näkemästäni. Mikä ihmeen Putin? Kunhan pääsisin kotiin ja saisin vetää henkeä. "Ystäväni, ymmärrän erittäin hyvin tunteesi, mutta Putin vastaa omista teoistaan, Ukrainan tapahtumia lietsoneet omistaan. Eihän esimerkiksi sinua sinne Maidanille Putin yllyttänyt."

Toinen tarina on myös omasta elämästäni. Maaliskuussa 2014 minulle kirjoitti Suomessa asuva ukrainalaisnainen. Hän oli juuri palannut Ukrainasta, jonka kohtaloon eläytyy sydämeästään, kyyneleet silmissä.

Hän oli ollut Kiovassa Maidanilla maaliskuun 8. päivänä ja tutustunut ihmisiin. Kaikki eivät kuitenkaan olleet innokkaita keskustelemaan hänen kanssaan. Huolimatta siitä, että hän puhui ukrainaa, vieläpä länsiukrainalaisittain, hymytön maastopukuinen miekkonen käski hänen Maidan-ystävineen mennä pois sivukadulta, jolla oleili Oikeistosektori tai jokin muu tulevien vapaaehtoispataljoonien esiaste. Juuri tästä syystä nainen halusi tavata minut. “Kukaan ei halua kuunnella minua, mutta tajuatteko, ne miehet ovat vaarallisia. Heillä on aseita. He asettavat rauhanomaisen mielenosoituksen uhanalaiseksi.”

No, haastattelin häntä. Teimme yhdessä artikkelin hänen valokuviansa ja kertomustensa pohjalta. Mikä oli tulos? Pyöreä nolla. Vastaus on häkeltynyt: “Mutta tuohan tarkoittaa, että Venäjän media puhuu totta aseista Maidanilla.”

Oikeiston vaaraa väheksytään

Olen tämän vuoden aikana ollut useissa Ukrainaa käsitelleissä tapauksissa, myös melko korkealla poliittisella tasolla. Yhdessäkään niistä en ole kuullut Ukrainan kansalaisyhteiskunnan edustajien ilmaisevan huolestumista radikaalien hallussa olevista aseista. Päinvastoin, he ovat vakuuttaneet, että äärioikeiston

vaikutusta liioitellaan: “niiden vaalikannatus oli mitätön”. Aseita on kuitenkin kertynyt yhä enemmän.

Jokainen huolestunut kommentti, esimerkiksi Saksan Bundestagin edustajien Berlinin pyöreän pöydän tapaamisessa esittämä, on saanut Ukrainan ihmisoikeuspiirien edustajilta sarkastisia vastauksia: “Älkää te turhia murehtiko. Nehän ovat mitätön vähemmistö.” Tai vielä pahempi versio: “Hallituksella ei ollut vaihtoehtoja. Armeija oli taistelukyvytön. Vain hengeltään isänmaalliset pataljoonat kykenivät taistelemaan Donbassilla.”

Mukatševen tapahtumat, kun Oikeistosektorin taisteluosasto ei jostain syystä ollutkaan rintamalla vaan kaukaisessa selustassa Slovakian ja Unkarin rajalla, eivät myöskään herättäneet huolta. Heinäkuun 11. päivänä tulitaistelun kävivät Oikeistosektorin pataljoonalaiset, parlamenttiryhmä Kansan tahdon edustajan Mihail Lanjon henkivartijat ja poliisit. Tulitaistelussa kuoli kaksi ja haavoittui 11. Ukrainan sisäministeriö antoi etsintäkuulutuksen Oikeistosektorin Karpaattipataljoonan komentajasta Roman Stoikasta ja tämän sijaisesta Artur Kerimovista. Päätös tehtiin vasta kuukauden kuluttua Mukatševen välikohtauksesta. Silti Gordon.ua -sivuston toimittajat haastattelivat Roman Stoikaa elokuun 23. päivä-

nä, ja ilmeni, ettei tämä piileskele missään vaan osallistuu sotaan niin sanotun terrorisminvastaisen operaation alueella eli Itä-Ukrainassa.

Elokuun lopulle tultaessa kaikki ovat jo onnellisesti unohtaneet Mukatševen ja ne seitsemän rikossyytettä, jotka Ukrainan sisäministeriö nosti. Gordon.ua:lle antamassaan haastattelussa Roman Stoika määritteli hyvin selvästi suhteensa Kiovan hallitukseen: “Mitä noihin epäilyksiin tulee, niin jos hallitus nimittää minua, Trizubin (äärikansallinen, natsi Banderan perinnettä vaaliva järjestö) jäsentä, patrioottia ja nationalistia terroristiksi, niin sanonpa teille, että siinä tapauksessa se on luonut terroristin. Siinä kaikki.”

Kiovan tapahtumat 31.8. eivät olleet hirvittäviä vain kuolonuhrien takia. Kauheaa on se, että kolme menehtynyttä kansalliskaartilaisista ovat alle 25-vuotiaita. Yksi heistä oli vasta 19-vuotias. Varsin äskettäin samanikäiset nuoret tulivat samalle rauhalliselle Maidanille toivoen muutoksia. Nyt heidän yllään on univormu, he seisovat ketjussa suojellen parlamenttia ja heitä tappavat ne samat aikuiset setämiehet, jotka saivat vallan vuosina 2013-14 Maidanin seurauksena.

Valtaa on nähtävästi liian vähän. Nyt “kolmannen Maidanin” toteuttamiseksi – olen kuullut tätä tunnusta ensimmäisestä Ukrainan-matkasta-

ni, elokuusta 2014 lähtien – ei tarvita Maidania itseään. Mihin tarvitaan mielenosoitusta, jos hallussa on valtava määrä aseita, jos sotilaat voivat matkustaa lomille täysissä aseissa tai jos vapaaehtoisten pataljoonat hajottamisensa jälkeen voivat jatkaa toimintaansa toisessa paikassa, kuten kävi Tornado-pataljoonalle kesällä 2015.

Mediassa on riittämiin valokuvia, jotka osoittavat Vapauspuolueen ja Oleg Ljaškon Radikaalipuolueen johtajien roolin parlamentin luona olleissa levottomuuksissa. Pidätettiinkö ketään? Kerrottiin 18 henkilöstä, jotka on päätetty pitää pidätettynä kahden kuukauden ajan. Kuitenkin Radikaalipuolueen johtaja Oleg Ljaško, joka osallistui parlamentin puhujapöntön käytön estämiseen äänestettäessä perustuslain muutoksista, toimii aivan vapaasti. RIA Novost Ukrainan haastattelussa hän on ilmoittanut, ettei “poliisi ole kutsunut kuulusteltavaksi ketään Radikaalipuolueen kansanedustajista”.

Mellakointiin osallistui kansallismielisen Vapauspuolueen jäseniä. Sen johtaja Oleg Tjagnibok julisti, että sisäministeri Avakov valehtelee ilmoittaessaan, että puolueen 30 jäsentä, mukaan lukien Tjagnibok, on kutsuttu kuulusteltaviksi. Tähän päivään mennessä ei ministeri Avakovin verkkosivuilla tai Ukrainan mediassa ole ilmestynyt mitään, mi-

kä vahvistaisi, että sisäministeriö on tosiaan ryhtynyt päättäväisesti tutkimaan Kiovan tapahtumia 31.8. Sen sijaan syyskuun 6. päivänä Tjagnibok ilmoitti facebook-sivullaan, että puolue järjestää tukikonsertin, jossa vaatii mellakoinnin takia pidätettyjen ”poliittisten vankien” vapauttamista.

Jupakan vuoksi Ljaško ja Tjagnibok ovat nyt virallisesti oppositiossa. Muutamat ukrainalaiset julkaisut ovat kuitenkin siirtyneet etsimään kulisseyksissä piilevän Putinin sijasta Julia Timošenkon mahdollista osuutta epäluottamuslauseen puuhaamisessa Porošenkolle. Niinpä verkkosivusto Hvyly kirjoittaa, että Ljaško ryhmineen esti parlamentissa pääsyn puhujapöytätyöhön, Tjagnibok puoluetovereineen esitti tälle kansanjoukkojen tukea, kun taas Timošenko odotti taistelun loppua aloittaakseen neuvottelut.

Kranaatti ”kansanjoukosta”

Käsikranaatti, joka heitettiin ”kansanjoukosta”, oli kuitenkin ”kolmannen Maidanin” aloittajille epämieluisa yllätys. Valitettavasti kranaatit eivät ole aikoihin olleet odottamaton asia Itä-Ukrainasta lomalle tulleiden Ukrainan armeijan sotilaiden hallussa. Myöskään oikeistosektorin taistelujoukkojen ”lomalaiset” eivät matkailleet Mukatševen

tienoilla läheskään aseettomina.

Facebookin ukrainalaisten käyttäjien keskuudessa näkyy varsin selvänä käsitys tapahtumista parlamentin luona 31.8. ja niiden seurauksista.

Niinpä esimerkiksi Stanislav Retšinki kirjoittaa: ”Kranaatti väkijoukkoon - - edustaa jo uutta laadullista tasoa. Ellei sitä nyt tiedosteta - - saatamme upota terroriin. Kaikki sen ainekset ovat jo olemassa - - tasapainottomia aseistautuneita ihmisiä ja omantuntonsa polttaneita poliitikkoja, jotka ovat valmiit vuodattamaan maanmiestensä verta nostaakseen hieman kannatustaan. Tjagnibok, Ljaško ja vastaavat kelmit, jotka ovat yllyttäneet ihmisiä milieisiin ja kansalliskaartin kimppuun, on pantava kunnolla vastuuseen terroriteosta. Kaikki poliitikot, jotka yllyttävät nyt vallankaappaukseen, on pantava kantamaan seuraukset. Sekä moraalisessa että rikosoikeudellisessa mielessä. Halpahintainen populistit on nyt kuolemanvaarallinen sekä valtion että kaikkien kansalaisten kannalta.”

Toinen ukrainalaistoimittaja, joka on yksiselitteisesti Maidanin kannattaja, pohtii jo, että ”taistelussa järjestelmää vastaan... tarvitaan toisenlaisia menetelmiä, ei vain ihmisjoukko nuijat käsissään. Hallituksen vaihtamiseksi on vähintäänkin oltava uudet ehdokkaat tilalle. Omat

ehdokkaat presidentiksi, pääministeriksi ja niin edelleen. Siten vallankumous juuri erottuu mielettömästä ja julmasta kapinasta.”

Oikeistosektorin johtaja Dmitri Jaroš tunnustaa haastattelussaan venäläiselle toimittajalle Marina Ahmedovalle, että hänen aseistautunut poliittinen liikkeensä asettaa tavoitteekseen ei vain “ulkoisen vihollisen” eli Venäjän tuhoamista vaan myös “sisäisen vihollisen” kukistamisen, siis “pollarit ja korruptoituneet poliitikot”. Kun toimittaja kysyy syytä Mukatševen tulitaisteluun, mies vastaa: “Kun miliisit alkoivat ensin ampua poikia. Sodasta tulleilla pojilla maailma on yleensä mustavalkoinen. Valitettavasti se on sodanjälkeinen syndrooma... Heitä alettiin ampua suurikaliberisilla konekivääreillä, ja he vastasivat kuten tavallisesti tekivät rintamalla. Se on huono juttu. Sitä ei voi hyväksyä. Mutta se on jo tapahtunut. Tragedia tapahtui jo. Siitä pitää tehdä johtopäätökset.”

Samassa haastattelussa selvitetään myös tarkkaan Ukrainan sodan päätavoite, “Venäjän tuhoaminen imperiumina”. Samoin se, että Oikeistosektorin taistelujoukoissa toimii myös Venäjän federaation kansalaisia.

Perimmäinen tavoite on edelleen Venäjän tuhoaminen, mutta ensin pitää tehdä selvää “sisäisistä vihollisista”.

Niinpä on jo esitetty kehoitus taistelujoukkojen kokoontumiseksi Kiovaan järjestämään protesteja.

Sosiaalisessa mediassa pohditaan Sitš-pataljoonan taistelijoille annettua ilmoitusta – sen taistelija heitti kranaatin kansalliskaartilaisien joukkoon parlamentin luona. “Huomio! Tiistaina 8.9. klo 10 kaikkien Sitš-pataljoonan taistelijoiden tulee saapua Kiovan tukikohdan alueelle.” Samoin verkossa kiertää toinen dokumentti, joka on osoitettu OUN-pataljoonan (Ukrainalaisten nationalistien järjestö) taistelijoille: “Koska OUN-pataljoonan sotilaita pidetään laittomasti pidätettyinä ja kidutetaan, kaikki OUN:n joukko-osastot, jotka ovat selustassa, määrätään valmiustilaan Kiovaan lähtemiseksi veljemme vapauttamistoimenpiteitä varten. Rintamalla olevat joukko-osastot pysyvät etulinjassa.”

Eräs “kolmannen Maidanin” kehoitusten kohde saattaa olla Tornado-pataljoona. He ovat kesäkuusta lähtien olleet tyytymättömiä Kiovaan. Tornadon asemiesten mielestä oli kansallisten intressien pettämistä pidättää kesäkuussa eräitä heidän asetovereistaan syytettyinä murhasta, raiskauksista, kidutuksesta ja ryöstöistä. Vaikka Kiova teki Salomonin ratkaisun pataljoonan suhteen, joka ensin uhattiin hajottaa, tyytymättömyys ei ole laimentunut.

Luoja yksin tietää, miten kauan Porošenkon hallitus pystyy tasapainoilemaan pataljoonien uhkailun ja lännen vaatimusten välillä – se kun vaatii hillitsemään “tärkeimpiä taistelujoukkoja”. Länsi merkitsee lainoja ja poliittista tukea. Pataljoonat taas ovat valmiit ampumaan myös poliiseja ja kansalliskaartilaisia, koska “ne erehtyvät luullessaan, että

puolustavat Ukrainaa totellessaan Avakovin ja Porošenkon komentoja”, kuten Jaroš sanoi. Samalla pataljoonat ovat tärkein voimavara taisteltaessa lopullisesta voitosta “Venäjän tuhoamisessa”, minkä sama Oikeistosektorin johtaja julisti tavoitteeksi.

Käännös: Kirsti Era

Politiikkaa vai inhimillisyyttä?

- Auttaisimme teitä hyvin mielellämme. Ymmärrämme, että lapset ja vanhukset tarvitsevat apua. Näemme kyllä, mitä siellä tapahtuu. Mutta ottakaa huomioon, ettemme voi harrastaa politiikkaa.

- Onko lasten ja siviilien avustaminen politiikkaa? Lasten piirustukset ja valokuvat lapsista ovat siis politiikkaa?

- Ymmärrämme tilanteen täysin. Mutta juuri nyt sellainen tulkitaan poliittiseksi toiminnaksi.

Minkähän vuoksi sotilaita kuvaavat näyttelyt, dokumentit autonrenkaista ja maidaneista, absurdeista taisteluista Donetskin lentoasemalla, tai tunnuslause "Auttakaa armeijaa!" tulkitaan "luovaksi, taiteelliseksi, humanitaariseksi" toiminnaksi? Miksi vain lasten auttaminen on poliittista?

Tässä hengessä sujuivat neuvotteluni yhden riikalaisteatterin kanssa Donbassin lapset-valokuvanäyttelyn järjestämisestä sen lämpiössä.

- Älkää käsittäkö väärin, me kunnioitamme syvästi toimintaanne, mutta Latvian itsenäistymisestä saakka olemme onnistuneet jatkamaan toimintaa vain sen ansiosta, ettemme hyväksy tänne kenenkään muun töitä kuin dramaturgien.

Keskustelu seurasi siitä, kun tapasin latvialaisen radio Baltkomin yhdessä lähetyksessä yhden teatterin kuuluisimmista näyttelijöistä. Keskustelimme ja hän halusi auttaa. Itse olin jo pitkään pätkäillyt, miten asettaa sanansa niin, että saisin aikaan enemmänkin kuin vain lelu- ja vaatepaketteja Itä-Ukrainaan.

Mielestäni on väärin teeskennellä, ettei Donbassissa ole lapsia. Siellä on esimerkiksi Liza Luganskin alueella: "Tyttö potee anemiasa, hän tarvitsee hedelmiä. Nyt myös Vova-veli tarvitsee apua, kun kaasunjakelu katkaistiin. Perheellä on kaasulaskut maksamatta, äiti ei saa mistään rahaa eikä isä avusta. He elävät mummon ja isomummon rahoilla, toinen heistä antoi tuhat rup-

laa. Kaasuhana aukesi, mutta kohta katkesivat sähköt. Samasta syystä, siihen eivät rahat riittäneet...”

Tällä kertaa Lizaa ja Vovaa autettiin lähettämällä rahaa, ja laskut saatiin maksettua. Tilanne ei kuitenkaan muutu, koska äiti ei löydä työtä.

Lizaa ja hänen perhettään on autettu ennenkin. Kesällä 2016 viisivuotias Liza sai ensi kertaa elämässään uuden nukan. Aiemmin tytön naapurit olivat antaneet tyttärensä vanhan, mutta sen pää oli irronnut ja sillä oli vaikea leikkiä. Liza oli kuitenkin onnellinen lelustaan, hän kapaloi sen niin, että pää pysyi paikoillaan. Tämä riitti tekemään hänet onnelliseksi.

Uusi nukke löytyi Riiasta. Siellä tehdään muutakin kuin kieltäydytään tukemasta Donbassin lapsia – jotkut auttavat. Harrastavatko pien-lastenvaateliikkeenomistajat politiikkaa auttaessaan toimittamaan Ukrainan lapsille vaatteita ja kenkiä? Vai ovatko lastensaappaat, pikkuhousut ja t-paidat ennemminkin vastaus kysymykseen: “Keitä me oikein olemme – ihmisiä vai kunniallisiksi ja hyviksi naamioituvia humanoideja” Mitä on naamion alla?

Liza-tytölle Rovenkiin lähti tosi iso nukke, jonka lahjoittivat kaksi kilttiä riikalaista. Heille ei tarvinnut selittää, miksi tämä lahja ei liity politiikkaan. Lizan saama nukke osaa

sanoa “mamma”, juoda vettä pullosta, laulaa kehtolaulua. Sen matka Rovenkiin kesti pitkään.

Ensin se matkusti Harkkovaan. Siellä se pakattiin erilliseen kassiin. Sitten joku vei sen linja-autoasemalle, etsi matkustajan, joka suostui ottamaan ylimääräisen kassin. Siitä piti tietenkin maksaa. Muuta tapaa pakettien toimittamiseksi sotilaiden tarkastuspisteiden läpi ei kuitenkaan ole. Ei kerta kaikkiaan.

Tämän vuoden lokakuussa jouduin taas käymään neuvotteluja, nyt toisten pyynnöstä, kun harkovalainen avustustyöntekijä Jevgeni Strukov pyysi auttamaan. Hänen piti päästä Gorlovkaan, noin 40 kilometrin päähän Donetskista. Kaupungissa oli 250 000 asukasta tammikuussa 2015, se on konfliktin osapuolten rajalla. Siksi sen esikaupungit mainitaan jatkuvasti sotauutisissa, etenkin Maiorsk ja Zaitsevo. Niitä pommitetaan säännöllisesti.

Gorlovkan saattohoitokodin työntekijät olivat pyytäneet Jevgeniltä apua. Työntekijät tarvitsivat patjoja, lakanoita, pesuaineita ja muita tavanomaisia tarvikkeita. Jevgeni olisi voinut auttaa, erään suomalaisjärjestön ansiosta hänellä oli avustustarvikkeita invalideille. Kuitenkin tasavalloiksi julistautuneilla alueilla tutkitaan Ukrainan tulevaa humanitaarista apua suurennuslasilla: entä jos lämpimän takin tai saapasparin

vastineeksi vaaditaan huutamaan “Eläköön Ukraina”? Myös heille avustustyöntekijöiden käsin raahaamat avustuspaketit ovat politiikkaa. Siksi tasavaltojen johto vaatii, että kaikki humanitaariset järjestöt ja avustusryhmät pitää hyväksyä heidän poikkeustilaministeriöissään.

Sosiaalinen media osoitti voimansa. Otin Facebookin kautta yhteyttä Gorlovkan kaupunginjohdajaan Ivan Prihodkoon. Hän vastasi nopeasti ja suostui keskustelemaan. Ainoa pyyntöni oli, etteivät he häiritse, vaan mieluummin auttaisivat. Kyseessä on saattohoitokoti – mitä hiton politiikkaa siihen liittyisi?

Pääsin yhteisymmärryksen Prihodkon kanssa, ja puolen tunnin päästä hänen sijaisensa otti yhteyttä:

- Olemme kiitollisia kaikille avustajille. Olemme vastassa ja saatamme. Lisäksi meillä on synnytyslaitokselle hylättyjen lastenkoti, jossa on nyt 29 lasta. Keksittekö mitään heidän auttamisekseen?

Täytyy keskustella. Järki varoittaa, mutta sydän kehottaa: “Yritä silti, eihän sinua mikään uhkaa. Korkeintaan ne kieltäytyvät, mutta silloinkin tiedät, että on edes yritetty.”

Jevgeni pääsi Gorlovkaan ja saapui saattohoitokotiin, toi kaiken, mitä oli pyydetty. Myös kaupungin johdon edustajat tulivat hoitokotiin.

Jevgeni kirjoitti: “Ne osoittautuivat ihan okei tyypeiksi. Tarjosivat jopa apua tarkastuspisteiden läpäisemisessä”, tietenkin vain omien tarkastuspisteidensä. Rajalinjan toisella puolella on ukrainalaisia sotilaita, ja on turha luulla, että humanitaariset retket Gorlovkan saattohoitokotiin saisivat siellä ymmärtämystä.

Marraskuussa Maiorskin tarkastusasemalla esimerkiksi pidätettiin nainen, joka asuu Ukrainan valvoman alueen ulkopuolella. Ukrainan rajavartiolaitoksen nettisivullakin tiedotettiin tapauksesta ja julkaistiin valokuvat naisen tekemän rikoksen todistuskappaleista: kaksi pankkikorttia, jotka olivat “tasavallan” hallinnolta. Naisen perhe sai näiden korttien perusteella eläkettä ja lapsilisää, mikä tulkittiin “terroriorganisaatioiden tukemiseksi”. Uutinen päättyi lakonisesti: “Naisen luovuttamista Ukrainan turvallisuuspoliisille SBU:lle harkitaan”.

Nuo kaksi typerää korttia, joita nainen tarvitsee tullakseen toimeen, osoittautuivat jopa kriminaalirikokseksi, ei vain poliittiseksi. “Hän oli vain unohtanut ottaa ne lompakostaan ennen matkaa”, kommentoi toinen Gorlovkassa asuva nainen, “olen täysin kyllästynyt niiden rajatarkastuksiin”.

Myös Jevgeni palasi Gorlovkasta Maiorskin kautta.

- Ihan kammottavaa. Ne piinaa-

vat ihmisiä tahallaan. Ylitykseen voi mennä yli vuorokausi, ja yöpymään joutuu tiellä.

- Kummalla puolella on enemmän ongelmia?

- Meillä Ukrainassa, ne eivät halua hoitaa hommiaan. Talvisaikaan tarkastuspiste on auki klo 8-17. Jollet ehdi siinä ajassa, joudut yöpymään tiellä.

Kun Jevgeni odotti ylitysvuoroaan, hän laski tuolloin paikalla olleen noin 700 autoa. Ei kuorma-autoja vaan tavallisia henkilöautoja tavallisine matkalaisineen.

- Vessoja on vain tarkastuspisteen lähellä, kolme maakuoppaa molemmin puolin tietä.

- Entä jos tulee yö, kun olet kaukana tarkastuspisteestä. Mihin voi mennä, jos tulee hätä?

- Ei mihinkään. Tie on miinoitettu molemmin puolin. Siellä ollesani näin kahden naisen pyörtyvän. Heitä oli avustamassa Lääkärit ilman rajoja. Satojen ihmisten lämmitte-lypaikaksi oli vain kaksi poikkeus-tilaministeriön telttää. Invalidit ja pikkulapset eivät pääse sen nope-
ammin. Aiemmin heitä päästettiin

jonon ohi, mutta jotkut liikemiehet alkoivat varta vasten kuljettaa autoissa lapsia ja nostaa matkan hintaa. Niinpä etu peruutettiin. Nyt jonottajien kesken muodostetaan jopa eräänlaisia "itsepuolustusryhmiä" etuilijoiden pysäyttämiseksi. Ihmiset ovat vihaisia ja kireitä.

- Mikä tämän tarkoitus on?

Kysymykseen ei ole vastausta. Ei ole selvyyttä siitä, kuka on antanut moisen käskyn. Tarkastuspisteellä palvelee asevelvollisia, rajavartiota, pelastustyöntekijöitä, veropoliiseja ja yksi lukuisista vapaaehtoispatallioista.

- Ketkä näistä suhtautuvat ihmisiin parhaiten?

- Ei siinä ole eroja. Ratkaisevaa ei ole se, mihin joukko-osastoon ihminen kuuluu, vaan se, millainen hän sattuu olemaan. Kaikilta voi saada inhimillistä kohtelua tai törmätä säälimättömyyteen.

Mikä siis ratkaisee, kuinka lähimmäisiä kohdellaan? Poliitiikka vai inhimillisyys?

Käännös: Kirsti Era

Terveisiä Mariupolista: sota, koiria ja muita ihmisiä

Nitka on koiranpentu, ties mistä, enintään kahden kuukauden ikäinen. Luontainen viehätysvoima sellainen, ettei sitä haluaisi päästää käsistään. Laki on komea musta susikoira. Ukrop (venäläisten ukrainalaisista käyttämä nimitys, maskuliinimuoto) ja Petruška ovat keskenkasvuisia, ja aivan erottamattomat. Toisella niistä oli hoitolaan tullessaan sirpalevamma. Se kuitenkin parani nopeasti kuin koiran haava. Liza on kaksivärinen susikoira. Musta Šarik tai Družok on ilmeinen sekarotuinen kulkukoira, jonka elämä on opettanut pärjäämään kaikin keinoin.

Istun Mariupolin kaupungissa haavoittuneille ja kaatuneiden perheille tukea antavan säätiön rakennuksen pihassa. Seuraan Šarik-Družokin touhujia. Se on keskittynyt työntämään sivuun lautta, joka estää kaivautumisen koiratarhan aidan ali. Säätiö, joka pelastaa ihmisiä, on nyt myös koirahoitola Tiku ja

Taku. Aidan toiselta puolen rakoon tunkee välittömästi toistaiseksi nimettömän pitbullin kuono. "Kappas vaan, miksen hoksannut tuota itse", pitbull varmaan ajattelee.

Niin miksi? Koska pitbull on ihmisestä riippuvainen olento. Jos ihminen ruokkii eikä lyö niin hyvä; jollei ruoki vaan lyö niin huono juttu, mutta pitbull ei pääse tilanteesta mihinkään. Täytyy vain kestää. Tämäkin kesti, kunnes sen ottivat toiset ihmiset, erilaiset kuin entinen isäntä. Niin sitä lakattiin hakkaamasta, annettiin ruuaksi lastenruokaa, jotta takatassut alkaisivat taas kantaa. Niin elämä asettui uomiinsa, ja pitbull havaitsi, että ihmisillä on muitakin kykyjä kuin laittaa ketjuun ja olla päästämättä vapaaksi edes tykkitulen alta.

Koirat pelkäävät tulitusta aivan kuten ihmiset. Eivätkä sitten enää pysty unohtamaan sitä. Tutulla slavonskilaisella naisella on valtava kaukasianpaimenkoira. Silloin kun

Slavjanskissa käytiin sotaa, se piileskeli samassa kellarissa kuin ihmisetkin. On kulunut jo vuosi ilman että Slavjanskissa varsinaisesti sodittaisiin. Toisinaan kuitenkin jokin jyriisee ilkeästi Karatšunin tienoilla. On myös ukonilmoja, ihan tavallisia kesäukkosia. Koira tempoilee irti ketjustaan. Se täytyy päästää vapaaksi mahdollisimman pian, muuten se joutuu paniikkiin, yrittää hypätä aidan yli. Emäntä pelkää, että koira saattaa kuristua ketjuun ja kuolla. Tiedättekö, minne valtava paimenkoira juoksee ketjusta päästyään? Sisälle, emännän sängyn alle.

Sotaa käyvien ihmisten kanssa elävä koira havaitsee lisäksi ikävien tilanteiden lähestymisen jo ennen kuin ihmiskorva kuulee mitään. Siksi joissakin tarkastuspisteissä pidetään koiria. Minusta vaikuttaa, että tämä symbioosi on tyypillinen sekä ukrainalaisille että toisen osapuolen tarkastuspisteille. Koira pysyy ihmisen ystävänä, olivatpa tämän poliittiset näkemykset millaiset tahansa. Koiralle se on sama, kunhan sitä kohdellaan hyvin. Olen tosin pannut merkille, että koirat, jotka ovat kokeneet sotilaspukeisen ihmisen vaaralliseksi, pelkäävät kovasti maastopukua. Tarkastuspisteiden koirat taas eivät luota siviiliasuisiin ihmisiin. Ne ovat tottuneet univormuihin.

Matkustan usein Ukrainas-

sa junalla. Lähes aina vaunuissa on univormuasuisia miehiä, sekä joukko-osastomerkkejä kantavia etä ilman sotilastunnuksia. Heidän joukossaan on sekä selviä että myös umpikännisiä. Hyvin usein heidän mukanaan jonnekin Ukrainan peräkyliin matkustaa koiranpentuja tai nuoria koiria. Konduktöörit eivät kysele näiden matkustajien eläinlääkintäpapereita. Jos juna on matkalla idästä Keski-Ukrainaan, on selvää, ettei sotilasarjoilla ole eläimilleen lääkärintodistuksia.

Nitka, Laki, Ukrop ja Petruška, Liza ja muut nelijalkaiset elävät nyt Mariupolissa, samoin Šarik-Družok. Kaatuneitten perheitä auttavan säätiön ihmiset ottivat huolekseen vielä koiratkin, joita he tuovat sotatoimi-alueelta.

Jotkut kysyvät, eikö ihmisiä muka ole kylliksi. Koirat ovat samanlaisia uhreja, he vastaavat. Kaikki edellä luetteleman koirat ovat Širokinon kylästä Mariupolin läheltä, aivan Asovanmeren rannalta. Širokinosta ei ole jäljellä juuri mitään. Raunioiden joukossa elää koiria. Joitakin koiria vapaaehtoiset toivat tullessaan, joitakin kantoivat sylissään. Koirilla oli ruhjevammoja. Osalla oli myös sirpalehaavoja. Kaikkiaan ihan kuten ihmisilläkin.

Sitten koiria alkoivat auttaa jotkut vapaaehtoispataljoonien taistelijat. Niiden Ukrainan armeijaan

kuuluvien, muun muassa Azovin ja Donbassin pataljoonien, jotka helmikuussa valtasivat puskurivyöhykkeellä olevan kylän sotilaat ryhtyivät kuljettamaan alueelta koiria. Mutta minne he voivat viedä evakuoimansa eläimet?

Tietenkin samaiseen Tiku ja Taku -hoitolaan, jonka siviilejä Mariupolissa auttavat vapaaehtoiset olivat perustaneet. Kuitenkin vain muutama kuukausi sitten Azovin pataljoonana uhkasi heitä. Jotkin pataljoonan tai rykmentin sotilaista ajattelevat, että siviilien auttaminen on terroristien tukemista. He eivät ylipäätään käsittäneet teesiä, jonka mukaan ihmisiä pitää auttaa välittämättä poliittisista tai ideologisista mielipiteistä. Koirat sen sijaan saivat heidät ymmärtämään jotain inhimillisyydestä.

Samana päivänä kuin läksin Mariupolista, tapasin Etyjn tarkkailijoita. Kerroin heille hoitolasta, koirista ja muista ihmisistä. "Tiedättekö, on ällistyttävää, miten sodasta pelastetut koirat käyttäytyvät kuin tajuaisivat kaiken. Ne osaavat ilmaista

kiitollisuutensa. Eivät tappele keskenään. Kun Petruškalle ja Ukropille löydettiin yhteinen koti – pennut olivat niin erottamattomat – päätettiin haavoittunut narttupentu Ukrop sterilisoida. Sen ystävä Petruška katsoi koko ajan aidan raosta ovea, jonka taakse ystävä oli viety."

"Pidättekö nimiä kummallisina? Ne ovat pelastajien, Azovin pataljoonan sotilaiden antamia, ja he eivät koiria kiinni ottaessaan ehtineet huomata, että Ukrop on itse asiassa narttu. Samantekevää. Tärkeää on, että kaikki yhdessä pelastivat niitä. Tärkeää on, että tämä yhteisyys vei voiton sodan ääliömäisyydestä." Yllättäen tarkkailijat sanoivat: "Jos seuraavalla kerralla onnistumme pääsemään Širokinoon, yritämme tuoda sieltä koiria. Ihmisiä emme saa ottaa autoihimme, mutta koiratkin pitää pelastaa."

Sitähän minäkin, että koirat ovat sellaisia. Ne parantavat ja pelastavat maailman ja rauhan.

Käännös: Kirsti Era

Sanka

15.4.

- Hei! Sanka-poika saa nyt solumyrkkyjä tabletteina ja paljon muita lääkkeitä. Hänen jalkansa ja jalkateränsä ovat nyt kipeät ja lääkäri määräsi lisää lääkkeitä ja ruokaa, kaikkea missä on kalsiumia.

- Missä te nyt olette?

- Olemme tavallinen lapsiperhe, olemme ikämme tehneet töitä lasten hyväksi, halunneet saada heidät omille jaloilleen. Kun sota alkoi, jäimme ilman töitä, elimme piiloutuneina kellariin. Sanka oli silloin 6-vuotias, hän pelkäsi hirveästi, kun kuuli räjähdyksiä. Hän muuttui kalpeaksi, laihtui kovasti, jalkoja, käsiä ja selkää alkoi särkeä. Yhtenä yönä Sankan vointi huononi kovasti ja soitettiin ambulanssi. Hänet vietiin elvytykseen ja aamulla tehtiin verensiirto. Seisoin elvytyshuoneen oven takana, kun lääkäri tuli ulos. Hän katsoi minua – olin yhdeksännellä kuulla raskaana – ja kysyi: “Haluatteko tietää totuuden poikanne sairaudesta?” Pyysin, että

hän kertoisi, mitäpä sitä salaamaan. Se mitä kuulin, tuntui olevan painajaisunta. Diagnoosi oli kauhea: “raju leukemia”. Maa hävisi jalkojen alta ja tuntui että sydän repeää. Kysymme vain, miksi näin käy viattomalle lapselle? Sitten alkoivat pelottavat hoidot, tiputukset, lääkkeet, solumyrkyt, antibiootit, hoidot. Sankaa on hoidettu kahdeksan kuukautta, yli 20 rankkaa sytostaattihoitojen sarjaa, mutta edessä on vielä pitkä taistelu. Meille sanotaan, että hoidot vievät puolitoista vuotta. Solumyrkkyjä tabletteina, paljon muita lääkkeitä, sitten viisi vuotta tarkkailua ja elimistön toipumista. Emme selviä ilman lähimmäisten apua.

- Asumme edelleen Donetskissa, emme ole matkustaneet mihinkään, mutta nyt asumme tilapäisesti mummon luona Makejevassa, koska meillä Otkjabrskissa alkoi 5. päivänä taas kova tulitus. Sankan on vaarallista olla sellaisissa oloissa. Olemme hyvin hermostuneita.

- Onko teillä kopioita potilaspapereista, yritän kysellä.

Minkä ikäisiä muut lapset ovat? Auttaako Donetskin hallinto teitä?

- Vanhin tyttö on nyt 15-vuotias, sairas Sanka 7, nuorin Miška on vuoden ikäinen.

- Onko teillä töitä?

- Olen kirjoittanut valtion viranomaisille monta kertaa, mutta odotan turhaan vastausta. Ne eivät piittaa meistä. Työtä ei ole.

- Mikä olette ammatiltanne? Millä te nyt elätte?

- Anna Torhova. Olen nyt äitiyslomalla, ammatiltani happipullojen täyttäjä. Olemme pyytäneet apua venäläisiltä ja ulkomaalaisilta hyväntekeväisyysrahastoilta. Osa ei vastaa, toiset sanovat, jos olisitte Venäjällä niin.

- No onpa hienoa...

- Makejevkan lähellä on Jasinovatsk, jossa tulitetaan. Ukrainan armeija yrittää päästä sinne.

- Milloin tämä alkoi?

- Ai sotako? Tykistötulitusta on ollut jatkuvasti, mutta se voimistui ja tykit vaihtui suurempiin noin kuukausi sitten. Jopa Donetskin kansantasavallan päämies Zahartšenko on suoraan sanonut, että Donetsk odottaa Ukrainan armeijan hyökkäystä, ja luoja ties, mihin se johtaa.

- Koska?

- Hän sanoi että hyvin pian.

Tästä kärsivät tavalliset ihmiset, lapset ja vanhukset. Olemme kau-

huissamme. Sanka-rukka pelkää niin kovasti niitä kellareita, tietää, mitä se on, eikä hän saisi stressaantua.

Elämme lapsilisillä.

- Voinko käyttää otteita keskustelustamme? Entä onko miehenne töissä?

- Mies on työtön, yritykset eivät toimi, ja jos joku löytää työn, josta maksetaan 2000 ruplaa, hän on onnekas, vaikka rahoista menee puolet työmatkoihin ja eväisiin, ettei pyörry nälästä.

Vapaaehtoiset yrittävät auttaa meitä lähtemään Venäjälle, jossa hoito olisi ilmaista ja voisi asua rauhassa, ilman sodan ääniä.

Se on kuitenkin hankalaa, Sanka tarvitsee normaalin asunnon läheltä sairaala, jotta voi käydä hematologin tarkkailtavana ja tarpeen tullen pääsee nopeasti sairaalaan.

Sota on jatkunut jo kaksi vuotta eikä loppua näy.

- Ymmärrän teitä hyvin.

- Sanka sairastuikin hermostollisista syistä, kellarissa istuessaan.

Sanka oli tällainen ennen sairautta, kuva on ensimmäiseltä päiväältä sairaalassa.

- Kauheaa. Voinko käyttää kuvaa? Pitäisikö teidän matkustaa pois?

- Tietysti. Lähtisimme ilomielin, muttemme tiedä minne. Sanka tarvitsee kunnon asunnon läheltä

sairaalaan, jossa hänen pitää käydä hematologilla. Ja että tarvittaessa pääsisi nopeasti sairaalaan.

21.4.

- Hei! Eilen oltiin verikokeissa, arvot ovat aivan maassa, lääkäri jopa peruutti solumyrkyt maanantaihin asti. Tarvitaan kuulemma vahvistavaa ravintoa, lihaa, hedelmiä, kalaa, maitotuotteita, maksaa. Tekee mieli kysyä hallitukseltamme, millä rahoilla ostamme tätä kaikkea sairaalle

lapsellemme. Sanka saa liian vähän kalkkia, joten jalat ja jalkaterät ovat kipeät, määrättiin kalkkitabletteja ja syömään kaikkea missä sitä on.

Zahartšenko sanoi vielä näinkin, jollette maksa asumisesta, katkaisemme veden ja muut. Että he muka maksavat eläkkeitä ja avustuksia, joten hoitakaa maksut. Voisin antaa saamammekopeekat Zahartšenkolle, kokeilkoon itse pärjätä niillä kolmen lapsen kanssa.

Käännös: Kirsti Era

Koulut ohjaavat muutosta demokratiaan Ukrainassa

Taloudellisen kaaoksen, turvallisuusuhkien ja maan itäosissa jatkuvan sodan keskellä Ukrainassa on koittamassa yhteiskunnallisen muutoksen aika. Kolme vuotta sitten ukrainalainen yhteiskunta vaati uudenaikaista valtioon perustuvaa demokratiaa, ihmisoikeuksia sekä oikeusvaltiota. Vuosien 2013-2014 historiallisen talven jälkeen Ukrainassa on panostettu vahvasti yhteiskuntaa demokratisoiviin uudistuksiin.

Demokratiakulttuuri ja koulutus

Kuinka maan muuttaminen demokraattiseksi onnistuu? Ukrainalaiset saivat opetuksen 25-vuotisen itsenäisyyden aikana. Neuvostomallisesta ajattelusta ei päästä eroon vain uudistamalla lainsäädäntöä ja instituutioita. Demokratiaa ei voida säätää ylätasoin kabineteissa. Ihmisarvon kunnioittaminen, tasavertaisuus ja osallistuminen ovat arjen henkilökohtaisia valintoja, ja kokonaisuute-

na ne muokkaavat yhteiskunnallista kulttuuria. Muutokset ihmisten ajattelutavassa, arvoissa ja käytännössä johtavat muutokseen.

Ei olekaan ihme, että koulutus on parhaillaan keskustelun keskiössä Ukrainassa. Ukrainassa on yli 20 000 koulua ja useimmat niistä kamppailevat demokratian kannalta puutteellisessa oppimisympäristössä. Koulut eivät ainoastaan heijasta yhteiskunnan hallitsevia normeja, ne voivat myös muotoilla yhteiskunnan tulevaisuutta.

Sosiaalistamisen varhaisimpana laitoksena koulut vaalivat demokraattista muutosta kasvattamalla uusia sukupolvia, jotka jakavat demokraattiset arvot, osallistuvat demokraattisesti ja toimivat kunnioittavasti toisten kanssa. Yhä useammat koulujärjestelmät maailmassa oivaltavat Euroopan Neuvoston suositukseen ja sen demokraattisen osaamisen viitekehykseen pohjautuvan demokratiaosaamisen kes-

keisimmäksi oppimistulokseksi. Vuonna 2018 OECD:n International Student Assessment -ohjelman testit mittaavat myös kunnioituksen, vastuullisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärryksen osaamista.

Ukrainassa on vauhti päällä. Hallitus on asettanut koulu-uudistuksen yhdeksi tulevien vuosien kärkihankkeista. Tuore Uusi ukrainalainen koulu -käsite viitoittaa vallankumouksellisen näkemyksen toisen asteen koulutuksesta nostamalla keskipisteeksi koulun ja opettajien itsehallinnon, elämäntaitojen kehittämisen, arvoperustaisen opetuksen sekä opiskelijoiden, opettajien ja vanhempien välisen kumppanuuden. Ensimmäisessä käsittelyssä hyväksytty koululain luonnos avaa tietä hallinnon hajautukselle sekä uudelle ja uuden sisältöiselle koulujärjestelmälle.

Uudistusten tueksi European Wergeland Centre ja Ukrainan opetusministeriö ovat käynnistäneet ohjelman, jonka tavoitteena on demokratiakulttuuria vahvistamalla saada aikaan demokraattinen muutos kouluissa. Ohjelma tarjoaa koulutusta ja työpajoja kouluille sekä tukea koulujen muutosprosesseille. Ohjelmassa on mukana 32 koulua ja ensi vuonna sen odotetaan laajenevan yli sataan kouluun.

Ohjelman yksi tavoite on laa-

jentua ohjelmasta uudeksi koulutusfilosofiaksi. Niinpä ohjelman osallistujia kannustetaan liittämään demokraattiseen kansalaisuuteen kasvattaminen kaikkeen koulujen suunnittelu- ja kehitystyöhön.

“Koulun kokonaisuus -lähestymistavasta” demokraattisen kansalaisen koulutukseen

Lähes vuoden ajan pyöreästä pöydästä on muodostunut ohjelman symboli. Kuten yksi ohjelman osallistujista totesi, koulun suunnittelutyöpaja oli “ensimmäinen kerta, kun me kaikki istuimme yhdessä ja keskustelimme avoimesti ongelmistamme meitä koskettavista asioistamme”. Aikaisemmin kaikki päätökset tehtiin suljettujen ovien takana.

Koulumaailman kaikkien osapuolien, opiskelijat, opettajat, hallinto, vanhemmat ja paikallisyhteisö, osallistuminen on tärkeää. Vahvemman omistajuuden kautta muutokset ovat kestävämpiä.

Demokraattiset arvot ovat tyhjänpäiväisiä iskulauseita, ellei arvoja toteuteta käytännössä. Arkipäivän tilanteet ovat paras tapa oppia demokratiaa. Niinpä kouluja tuetaan niiden tarpeiden ja suunnitelmien sekä koulumaailman muiden alueiden muutosten määrittelyssä. Tuki ulottuu linjauksista ja menettelytavoista hallintoon, opetussuunnitelmaan ja -menetelmiin sekä suhteisiin pai-

kallisyhteisön kanssa. Prosessin hallitsemiseksi on kehitetty erityinen koulutuksen kehitystyökalu.

Demokraattiset muutokset alhaalta ylös

Vaikutusvaltaisista vanhemmista, opettajista ja muista ruohonjuuritason aloitteista on tullut koulujen demokraattisen kehityksen vetureita. Usein myönnetään, että jotkin Ukrainan merkittävimmistä haasteista johtuvat laajan demokraattisen kansalaiskasvatuksen puutteesta.

Ristiriitaista kyllä, mutta sekä valtiollisella että ruohonjuuritasolla muutokset ovat kohdanneet mittavaa vastarintaa. Jotkut ovat vaatineet demokraattisen koulun kaltaisten ”pehmeiden” asioiden lykkäämistä odottamaan parempia aikoja. Toiset ovat huomauttaneet, että turvallinen ja kaikki huomioon ottava ympäristö on nyt aikaisempaa tärkeämpää, kun 60 000 sisäisessä pakolaisuudessa elävää lasta, joista monet kärsivät henkisistä vammoista ja joista 1798 on menettänyt isänsä taisteluissa, on aloittamassa koulun.

Epäluottamus demokraattisiin instituutioihin on yksi syvään juurtuneesta muutosvastarinnasta kumpuava valitus. Koulut demokration puolesta -ohjelma vastaa tähän vastarintaan voimauttamisella. Ohjelma antaa kouluille käyttökelpoi-

sen viitekehyksen, kuinka käsitellä elävän elämän ongelmia kasvattaen samalla oppijoiden demokratiaosaamista.

Ohjelman perustutkimus osoittaa, ettei puolella kouluista ollut toimivaa koulun itsehallintoa. Puoli vuotta ohjelman käynnistymisen jälkeen koko joukko kouluja on ottanut käyttöön uusia käytäntöjä opiskelijoiden ja vanhempien osallistumisessa päätöksentekoon sekä antamalla oppilaskunnille näkyvämmän roolin.

Saman tutkimuksen mukaan useimmissa kouluissa on käytännössä säännöt, tehtävämäärittelyt ja jopa suunnitteluasiakirjat vain raportointia verten. Ohjelmaan osallistuvat koulut ovat päättäneet taistella ”kosmeettista demokratiaa” vastaan uudistamalla koulun asiakirjat tällä kertaa ”eläviksi” työkaluiksi. Esimerkiksi Melitopolin koulu on vaihtanut kaikki sääntönsä osallistaen kaikki muutosprosessiin.

Toinen haaste on ongelmien myöntäminen niiden maton alle lakaisemisen sijaan. Lähes kaikki ohjelmaan osallistuvat koulut ovat ilmoittaneet, ettei niiden oppilaisiin kohdistu syrjintää. Kuitenkin lapsiasiamiehen mukaan koulukiusaus on kokenut joka toinen lapsi ja noin yksi kolmesta on kärsinyt säännöllisestä väkivallasta. Ohjelman kouluttajat järjestävät koulutusta

koulukiusaamisesta, vihapuheesta ja väkivallasta kouluissa, jotta syrjinnän vastaiset käytännöt yleistyisivät.

Opettajien alhainen arvostus on todettu yhdeksi muutoksen esteeksi. Perustutkimuksen mukaan 68 prosenttia opettajista oli harvoin käyttänyt vuorovaikutteisia menetelmiä opetustyössään. Nyt monet heistä kertovat, että demokraattisen opetustilan lähestymistapaan perustuva koulutus on merkittävästi vahvistanut heidän ammatillista motivaatioitaan.

Ruohonjuuritason innovaatioiden innoittamina koulut vaikuttavat politiikkaan. Koulut ovat ottaneet ensiaskeleet vastuun ottamisessa koulujen kehittämisestä ja siten uuden ukrainalaisen koulun toteuttamisesta kouluille itselleen. Tämä ei ole tapahtunut ylhäältä ohjaten vaan koulujen sisällä.

Alueiden keskeinen solidaarisuus

Ohjelman tavoitteena on myös vahvistaa ukrainan eri alueiden välistä yhteenkuuluvaisuutta. Heikko talous ja neuvostotalouden jälkeiset tavat vaikeuttavat yhä ukrainalaisten liikkuvuutta. Vuonna 2015 Kiovan kansainvälisen sosiologisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan 77 prosenttia ukrainalaisista ei ollut koskaan matkustanut ulkomaille ja

36 prosenttia ei ollut käynyt Ukrainan muissa osissa. Tämä puolestaan vahvistaa uskomuksia, stereotypioita ja ennakkoluuloja.

Ohjelman yhteiset koulutus-tilaisuudet ja verkko-opiskelu on suunniteltu liittämään Ukrainan eri osista tulevia osallistujia yhteen ja takaamaan turvallinen keskusteluympäristö. Osallistujilla on mahdollisuus todeta kaikkien painiskelevan samojen haasteiden kanssa. Ohjelman kursseilla osallistujat tukevat toisiaan ja innostuvat onnistumisista.

Esimerkiksi yksi Slovyanskin koulun johtaja puhui yleästi heidän demokraattisen hallinnon saavutuksista, minkä jälkeen hän näytti koulussa edelleen näkyviä pommituksen jälkiä. Tai pienessä koulussa äskettäin yhdistyneessä Desnassa kaikilla on kädet täynnä työtä hallintouudistuksen kanssa, mutta siitä huolimatta paikallisviranomaiset yllyttävät yhteishallintoon nuorten kanssa sekä uuden nuorisovaltuuston perustamiseen.

Ensi vuonna koulut kokoontuvat konferenssiin vahvistamaan demokratiaa, yhdistämään paikallisia aloitteita sekä jakamaan kokemuksia maan laajuisesti. Tai kuten Donetskin alueen opettajien kouluttaja Tetyana Filipenko toteaa "ohjelma luo demonraattisen lumipallovaikutuksen, joka lopulta tavoittaa jokai-

sen ukrainalaisen koulun.”

Artikkeli on alun perin julkaistu Open Democracy -verkkojulkaisussa 25.10.2016. Kirjoittaja on European Wergeland Centren Ukrainan ohjelman vanhempi neuvonantaja, joka on erityisesti keskittynyt de-

mokraattiseen kansalaisuuteen, ihmisoikeuksiin, koulutuksen demokratisoimiseen sekä koulujen kehittämiseen.

Käännös: Timo Mielonen

